

Johann
Ivan
Wernisch
**Majstor
zaringispile**

Izabrane pjesme i tekstovi

1958 — 2017

IVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANWE
VIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANR
AVIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVWN
NAVIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANWERNISCHAEI
WNAVIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANWERNISINRS
EWNAVIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANWERNCVWNC
REWNAVIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANWEIHAEIH
NREWNAVIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANRSINRSI
INREWNAVIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVWNCVWNCV
SINREWNAVIVANWERNISCHIVANWERNISCHAEIHAEIHA
CSINREWNAVIVANWERNISCHIVANWERNISVNRSINRSIN
HCSINREWNAVIVANWERNISCHIVANWERNCAWNCVWNCVW
IHCSINREWNAVIVANWERNISCHIVANWEIHNEIHAEIHA
VIHCSINREWNAVIVANWERNISCHIVANVSIWRSIINRSINR
AVIHCSINREWNAVIVANWERNISCHIVVACVENCVWNCVWN
NAVIHCSINREWNAVIVANWERNISCHAANHARIHAEIHA
WNAVIHCSINREWNAVIVANWERNISVNNWINNSINRSINRS
EWNAVIHCSINREWNAVIVANWERNCAWWEVWICCVWNCVWNC
REWNAVIHCSINREWNAVIVANWEIHNEERAESHAEIHA
NREWNAVIHCSINREWNVANWERNIWRRNNRCINRSINRSI
INREWNAVIHCSINREIVANWERNISENNIWNHVVNCVWNCV
SINREWNAVIHCSINIVANWERNISCHIISEIIAEIHAEIHA
CSINREWNAVIHCSIVANWERNISCHIVSCRVNRSINRSIN
HCSINREWNAVIHIVANWERNISCHIVAHNCAWNCVWNCVW
IHCSINREWNAVIVANWERNISCHIVANWEIHNEIHAEIHA
VIHCSINREWNVANWERNISCHIVANWERNIWRSIINRSINR
AVIHCSINREIVANWERNISCHIVANWERNISENCVWNCVWN
NAVIHCSINIVANWERNISCHIVANWERNISCHIHAEIHA
WNAVIHCSIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVINRSINRS
EWNAVIHIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANWNCVWNC
REWNAVIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANWEIHAEIH
NREWNVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANWERNINRSI
INREIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANWERNISWNCV
SINIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANWERNISCHIHA
CSIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVIN
HIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANW
IVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANWE

САМИ
ЗДАТ
<АМИ
ЗДАТ

Johann
Ivan Wernisch

Majstor za ringišpile

Izabrane pjesme i tekstovi
1958–2017

J o h a n n

I v a n
W e r n i s c h
M a j s t o r
z a r i n g i š p i l e

I z a b r a n e p j e s m e i t e k s t o v i
1 9 5 8 — 2 0 1 7

I z a b r a o, p r e v e o i p o g o v o r
o M a j s t o r u n a p i s a o
A d i n L j u c a

P r a g, A d i n L j u c a S a m i z d a t
2 0 1 8.

N i š t a , n i š t a i n i š t a

* * *

nikako se ne mogu oslobođiti osjećaja
da nekamo idem

kad pričam s ljudima
imam neprijatan dojam
da nešto govorim

nešto u šta se kao razumijem
samo što samo što

ma nije to ništa
proći će to

Ništa

Ništa, ništa i ništa
toliko je tvoje
Možeš i zavidjeti
Ali to ti mora biti dovoljno
Za tebe je to i više
nego što si zaslužio
Toliko o bogatstvu

A ovoliko o ljepoti:
Ništa, ništa i ništa
toliko je tvoje
Možeš zbog toga i patiti
A i to je mnogo

Nemaš ništa, ništa i ništa
više ni ne očekuješ
i to je tvoja sreća
Toliko o sreći

* * *

Kraj svijeta je već davno bio... Samo što do N...ske gubernije svaka novost dolazi sa takvim zakašnjenjem da o njoj više nema smisla ni govoriti. Nešto se šuškalo, a onda su svi na to zaboravili i nastavili da žive kao što su oduvijek živjeli.

Kako se hvataju noćni leptiri

Lampa se
samo dopola osvijetli,
da lice muškarca za stolom
ostane skriveno.

Pak, bitno je
da to bude pravi muškarac,
ne voštani, ne od gipsa,
niti drveni.

Da se može dokazati
nekom neočekivano jakom
i lijepom namjerom.
Tako se hvataju noćni leptiri.

Dijete

Nišani
velikim ključem od zgrade,
pretvara se da puca u mene.
Zuzanko,
kažem,
daj mi taj ključ,
igrat ćemo se otvaranja
vrata.

Magnolije

Između grmova magnolija
trče hrtovi i jahaći konji.
Na mokrim čizmama jahača
latice cvijeća.

Magla

... postoji zemlja obrasla grmljem i maglom kojom prolaze
životinje s osvijetljenim svijećnjacima umjesto rogova –
to je na ponoćnoj strani – prođeš kroz šljivik
i tamo iza zida... tamo iza zida je opet magla.

Oči

Mislio sam da na ladi nema nijednog ogledala.
U fioci je bio ključ od ormarića koji sam otvorio
a s unutrašnje strane vrata bilo je ogledalo.
Pogledao sam kakve imam oči, i bile su modre
i zelene,
bile su tužne,
zelene i modre
i u njima lađe.

16

Samo miris

Još samo miris
noćnih cvjetova,
ruža, koje će do jutra opasti...

Gdje su u noći bile
baštë i voćnjaci
u zoru je
golo stijenje,

staze kojim si noću,
pod mjesecinom,
koračao
u zoru su
vresište; pješčane dine
s malo vrijesa...

17

Crni sandučić

Čen Hai (i ja)

Jednom na proljeće,
kad sam izabrao ovu
crnu lakiranu kutijicu
u dućanu tvog oca,
ti si mi je dodala –
Ta kutijica je prazna
Ta uspomena je tužna
Ta kutijica je prazna
Prazna i tužna
Da mi sad padne na pamet
bilo šta drugo
ne bi u tome bilo više radoći
no što ima u kriku
bijelog pauna

* * *

ko zna
gdje će ga saslušavati
zbog čega će ga optužiti
ko zna šta je upravo počinio
ko zna ko će ga izdati

samo jedno zna:
bit će kriv
za svoju vlastitu smrt
jer da nema vrat
ne bi imali preko čega omču prebaciti

Kino Pasaž

Otvori vrata od točionice – ovdje samo
u boci, točeno preko ulice – izađe
na hodnik – iza gomile gajbi
željezna vrata, IZLAZ U SLUČAJU
OPASNOSTI – zaključano, natrag oko šanka –
je li to bilo ovdje – ne, tamo – hvata za
šteku – tama – ima li ikoga? – šapat,
onda ženski glas: ko je to? –
kuda mogu izaći, pitam –
papan, kaže žena.

20

Da mi je čuti fon-fon, uređaj za prisjećanje!
Fon-fone, oponašaj
cvrkut davno zadavljenih ptičica
krckanje davno zavrnutih vratova,
i vjetar
koji se vrti pod krovovima šupa,
što su tu nekoć stajale

Fon-fone, oponašaj
tihu šum, tihu šum
s kojim su oblaci plovili
dalje

Vjetar podiže stolnjak
sa stola koji su odnijeli,
obara stolicu koju su davno digli...
Čujete svoj glas, moja draga,
Prase koje je upravo skočilo sa ražnja
rokče u vaš dlan,
čujete svoj sopstveni glas
kako kaže Ah

21

* * *

Ko je mogao platio je,
ko je platio dobro se proveo.
Sad odlijeće dimnjakom,
rasipnik. Šta ćeš –
dobro se proveo

* * *

Dakle, ovo ovdje je takozvani tâk
Varam se? Štap za navijanje zidnog sata?
Štap koji stvara vrijeme! A propos:
koliko je? Dva? Onda svakome po jedan.
Jesi li zadovoljan?

bio jednom jedan
jedan ili drugi
a kao da nije ni bio
a sve i da nije bio
bilo bi isto
kao da je bio

Zadovoljan. Dva popodne – dovoljno vremena
da nekud svratim, malo da bih izmislio gdje.

* * *

Šuma
vreba. Stara, pakosna
šuma

Hajde, traži, traži
Tu je negdje, ali ne znam gdje
Sakrio je to tamo, ne znam ko
To je nešto, ne znam što
Traži, traži

Na urvini
Traži vrata
Među korijenjem

Tamo su podrumi
do kojih se spušta
dugim kamenim stepeništem

duboki podrumi
i u njima
tvoji koraci
tvoj dah
i tuđi smijeh

* * *

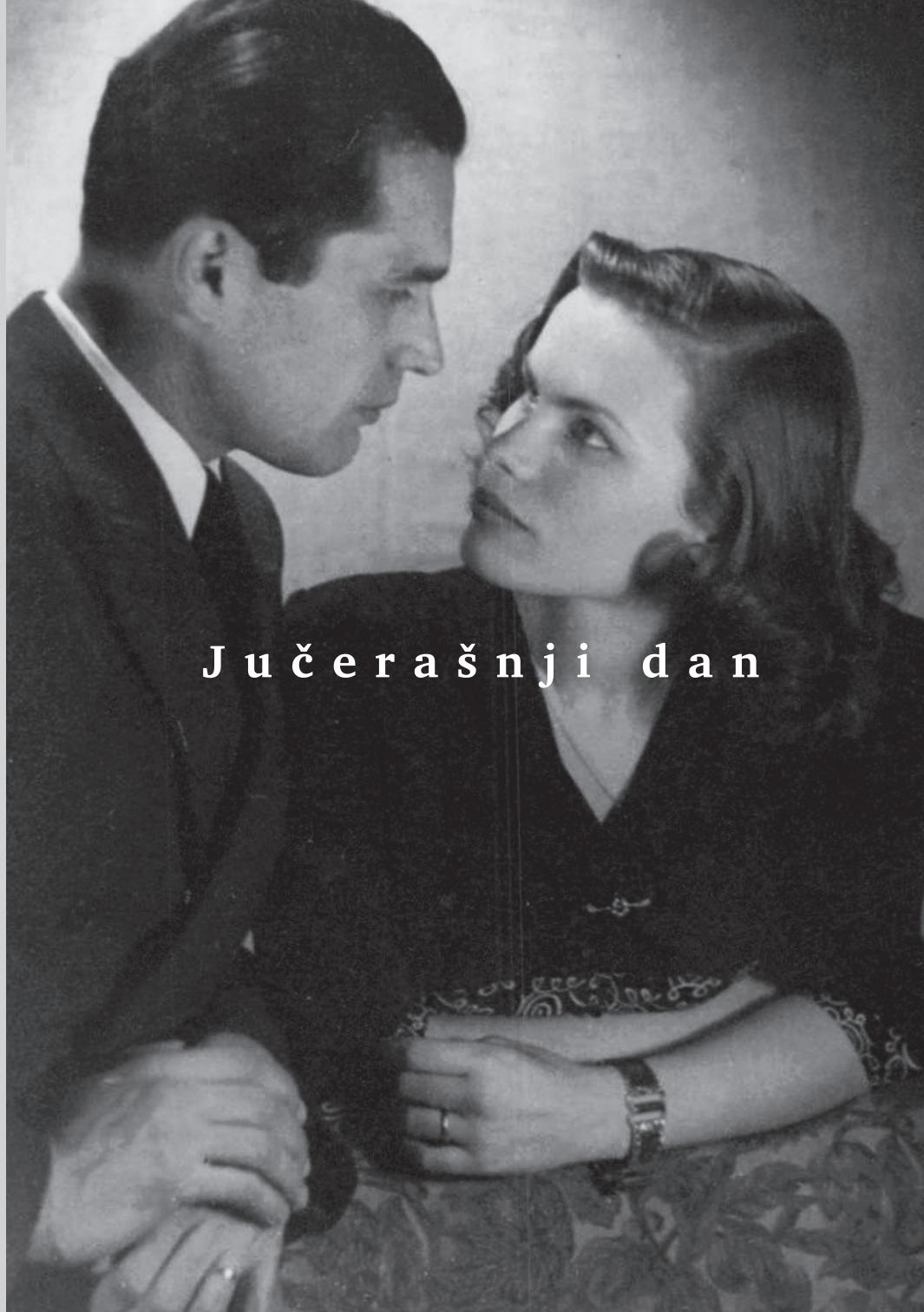
Slagalica od kostiju
rasuta u šumi
Šta će od toga biti
Čovjek ili životinja
ili nešto
između toga

Na polju na cesti
slagalica od magle
Šta će od toga biti
Cvrkutava krošnja
lajavi plot
krov koji kukuriče
prozori koji zuje
i dimnjak
kroz koji će sve to
odlebdjeti

25

24

J u č e r a š n j i d a n

Počinje jučerašnji dan

U zoru
čujem pljuskanje fontane
Onda u kući preko puta
Žaluzina zatutnji
Zatim štropot rešetki
Oči se sklapaju
Počinje jučerašnji dan

Jučer u ovoj istoj ulici

(Pavlu Šrutovi)

Jučer u ovoj istoj ulici
 u bifeu iza stakla stajali su pijanci
 baš kao i danas
 I snijeg je tako čudno padao
 i čudno se smrkavalio
 bilo je tako tužno
 tužnije nego obično
 Možda zato što je to bio jučerašnji dan

Nebo

Ispod isprane žбуke
 oljuštene ljuspe
 vesela boja
 novog zida
 iza zguljene krastice
 oderane pokožice
 ružičasta koža
 Zidovi se obrušavaju a iza njih je
 vesela boja
 neba

* * *

bio je pijan, ovaj put malo manje nego obično
nekamo se uputio
a ipak se mnogo puta tokom noći našao na istom mjestu

bio je to mali, svaki put sve manji trg
na kojem su lipe mirisale na izlapjelo pivo

sjeo je na stepenice
naslonio se na nečija vrata

sa grana je zakucao pisaći stroj
zazvečale su ptičice od porcelana
i već je bilo jutro

prebirao je račune i opuške
i u tozu od kafe
ispod starog mosta
ostavio par stopa

* * *

odjednom ostariti
Kraj, onda čekanje
Strah, da neće uspjeti

U poznatoj ulici
kafana u koju nikad nije ušao
Svako veče isti smijeh

Poznata žena
Stalno jednako tuđa
Siđe niz stepenice

i nestane

* * *

U sumrak

Svjetla se pale iza prozora
Mesar spušta roletnu
A u uličici
Nesigurni koraci
Jučerašnje žene
Poznajete li me?
Jesam li to ja?
Jesam li to još uvijek ja?
Gospodine?

34

Do mene su doprli glasovi
Da ima i takvih
Kojima se moje pjesme
Nimalo ne sviđaju
Ne mogu da vjerujem
Ma pogledajte ih samo
Te moje pjesme
I vidjet ćete:
Ako već nisu zgodne
Barem su nezgodne

35

Aduti

Kad je adut srce,
mesar njime pljeska
o krvavi mramor

Kad je adut žir,
srcem se krme svinje

Kad je adut tikva
sve okolo zuji
kao muhe oko jasli,
kao muhe iznad mesarskog panja –
moraš se skvrčiti, skvrčiti, a to je
konačno dobar razlog
da četveronoške
iz kafane idemo kući. Ali
kad je adut list,
sve se tu odjednom promijeni,
tako iznenada, kao da se ništa promijenilo nije.

Razumiješ li? Sve je i nije tu
i putevi šušte
i uspomena na neproživljeni život
još dugo miriše
kao list izmrvljen prstima

Zaboravljen

Samo šuti, srce! Budi miran, vjetre!

V. M. Vejškráb Bělohrabský

Zamislite mali grad
Ili ne
ništa ne zamišljajte
Samo hotel
Hotelčić

Iz boljih soba
vidi se gradski park
koji liči na seosko groblje
U njemu je nekoliko tuja
i nekoliko rasklimanih spomenika

Onaj kojeg ovdje zovu
gostom
gleda u dvorište
u zidove
iza kojih više nije ono što je nekad bilo

Zamislite ljetno poslijepodne
Zamislite da pada kiša
Ili ne
ništa ne zamišljajte
Bilo je to davno

* * *

Nekad
Sam bio pjesnik
Pisao sam pjesme
Ako vam ikad zatrebaju
u koferu su na ormaru
pažljivo prepisane i spremne
za zaborav

znate igru: zatvoriš oči napipaš knjigu
otvoriš je otvoriš oči
i tamo je odgovor
Nije to slučajnost I ništa to ne znači
Sve je odgovor
na koji je teško naći pitanje

Kauč

A drugi Bedřich, to je bio glupan! O njemu ne želim ni da pričam. I neću. Nije potrebno. Gdje god čovjek dođe, sve sami glupaci, pa što još o njima da se priča. Na kraju biste mogli pomisliti da su zanimljivi. Taman posla! Ako je iko tu zanimljiv, onda sam to ja. I to tako zanimljivo zanimljiv da me ne bi čudilo da to do sada nikо osim mene nije ni primijetio. A i ja sam to otkrio sasvim slučajno. Bilo je to ovako: Jedan komšija je na poklon dobio kauč sa cvjetnim dezenom, a pošto mu je bio kratak – dao ga je meni. Na taj stariji ali udobni kauč sada često liježem zamoren glupošću i nezanimljivošću svoje okoline. Da ne kažem svijeta. Sofa za filozofa, rekao bih kad bih se šalio. Ali ne šalim se, i zato to kažem veoma ozbiljno: Sofa za filozofa.

40

Ljudi iz jednog sela i ljudi iz drugog sela

Ljudi iz jednog sela jednog se dana zapitaše: kako li žive naše komšije? Hajde da ih posjetimo i vidimo. Samo što to rekoše, pokupiše se sa svim svojim ženama i djecom i krenuše na put u susjedno selo.

No i njihove komšije se u isto vrijeme zapitaše: kako li žive naše komšije – hajde da ih posjetimo i vidimo. I oni odmah sa svim svojim ženama i djecom krenuše na put.

Između ta dva sela, otprilike na pola puta, bijaše gusta šuma. Ljudi iz prvog sela i ljudi iz drugog sela iz nekakvog razloga tu šumu od davnina izbjegavaše – a tako uradiše i sada. Ljudi iz prvog sela obidoše šumu sa jedne strane, dok je ljudi iz drugog sela obilaziše s druge strane.

I tako se dogodi da ljudi iz prvog sela dođoše u drugo selo i uvidješe da je potpuno prazno, dok se ljudi iz drugog sela u prvom selu čudiše istom. Kad se dovoljno načudiše, ljudi iz prvog sela i ljudi iz drugog sela pokupiše sve što su našli i krenuše natrag svojim kućama.

I kao kad su išli u posjetu, tako se i sada obje grupe seljana mimođoše prilikom zaobilaženja šume. Kad dođoše svojim kućama, i jedni i drugi se zabezeknuše.

41

Ko je jednom isprobao

Kad se dovoljno načudiše i iskukaše, i jedni i drugi odvedoše stoku u staje, okačiše satove na zidove, namirnice ostaviše u ostave, burad otkotrljaše u podrumе, jorgane nabacaše na krevete, razmjestiše klupe, sanduke i ormare, posлагаše odjeću i šerpe, i onda nastaviše i dalje živjeti u svojim selima, isto kao i prije.

42

Ko je jednom probao vepra
skuhanog u morskoj vodi
s grančicom lovora
a onda dopečenog
(biber, kumin, ruta, med i mirta,
korijander, vino, cvjetovi Šafrana)
uvijek se vraća
u južnjačke restorane

43

Ali priručni češki džentlmen
Ide samo tamo gdje je pozvan

Uvijek u primjerenoj odjeći
Ni suviše rano, ni suviše kasno
A ni na vrijeme
Da ne izgleda da želi na sebe skretati pažnju

Prostre salvetu na koljena,
ne treba ga nutkati,
ne prebira dugo po zdjeli, nije izbjrljiv,
ko god ga pogleda jasno mu je da nije u krčmi

Zmija

(prema ciganskoj pjesmi)

Mama
ubij zmiju
ubij zmiju
koja mi proždire
srce

Ne
ja ne mogu
idi za svojom sestrom!

Sestro
ubij zmiju
ubij zmiju
koja mi proždire
srce!

Ne ja ne mogu
idi
i zamoli kurvu

Kurvo
ubij zmiju
ubij zmiju
koja mi proždire
srce!

Kurvo!

Uzmi
moje srce

I kurva
je uzela moje srce
izvukla zmiju
tresnula je o zemlju
nogom joj zgnječila glavu
obrisala ruku
i rekla daj mi
za novu maramu

Šetnja oko pivare

Obješeni

našim glavama vjetar
na mahove zaklina
da da da

i podstakne nas
da se njišemo
mašući rukama
kao u brzom hodu
ili uzrujanom govoru

tad oživljavamo
i klimamo svemu
još od smaka svijeta
da da da

uz zid i ulijevo
uz zid i ulijevo uz zid
i ulijevo uz zid i ulijevo
uz zid

zapah mekinja slab
diže se prašina
zapah mekinja slab
daleko je do noći
ulijevo uz zid i ulijevo
uz zid

uz zid
uz zid
sve do one tamo kuće
do onih zavučenih zavučenih bašta

Išao je po krv

kratko je posmatrao
kako rasijecaju vola
sâm je maljem pokušao
razbiti oko
onda su ga
spirajući dvorište
polili
popizdio je i otišao

ona njegova
čekala je na štokrli
u prolazu iza kapije
ščepala je limenku
gdje si dosad
glupane
lokala je krv
a ni muhe
izvadila nije

rukavom šlafruka
obrisala je labrnju
i pomirljivo rekla
dragî moj
zapamti
ovo ti je bilo posljednji put

* * *

Cijeli dan baksuzan
Muha u jutarnjem pivu
Lije kao iz kabla
Pokucaš na vrata, ispadnu iz baglama
Nagaziš na psa
Oslovi te ljepotica
Ponuda je primamljiva, cijena niska, ali
Tebi se sere
Sere
Lije kao iz kabla

Magla se diže

* * *

Pogleda na sat
pogled joj se ovlaži
torbicu objesi o šteku
otkopča kaput
zadigne suknu
raširi noge
naslonjena o vrata
gleda
preko njegovog ramena
u telefonsku govornicu
iz koje izlazi
gomila
tihe djece
u bijelim roketima
i s papirnim
životinjskim glavama

Ispod Petrinja, nedaleko od
ministarstva inozemnih poslova,
manja zgrada pod nadzorom,
nekoć samostan kapucina,
sad arhiv nekakav

U dvorište u papučama
i uniformi, izmili milicioner
iz obezbjedenja ustanove
Hrakne, isprsi se,
piša na požutjeli travnjak

Na tornju, visoko u magli,
dođavola sranje sranje sranje
progukali golubovi
Dođavola sranje dođavola dođavola

Pored arhiva, odmah pored,
je kotlovnica u kojoj se
loži službenim spisima,

pored kotlovnice staklenik,
u stakleniku orhideje

Zaškripe željezna vrata,
iz kotlovnice izlazi ložač,
hrakne, isprsi se,
piša na pljesnivu lijehu,
na požutjelu mrkvu
Na tornju, visoko u magli,
dođavola sranje sranje sranje...

Zalupiše se željezna vrata

52

Zato što u snovima putujem

Zato što u snovima putujem
ne budim se tamo gdje sam zaspao
nego u drugim gradovima
među drugim ljudima
i drugačijim starudijama
umorniji nego jučer

53

Sve

Sve su bile iste
Kad je ljeto bilo na vrhuncu
stenjale su od strasti

* * *

Iz godine u godinu, čim bi zapadao snijeg
poželjela bi imati svoju kuću

Drugaćiju nisam upoznao
Ne, nikad te nisam upoznao drugaćiju
Stalno samo pitanja kao Kad zatvoriš oči
šta vidiš

Dobar ukus na kraju uvijek brani
da se kaže suština.

Dobrotvor Hlávka jedne večeri

Jedne večeri idući u svoju kafanicu na obali dobrotvora Hlávka je u razvodnjenoj proljetnoj riječi primijetio ribara kako se davi. Bio je to već stariji čovjek, iscrpljen hladnoćom, rintanjem i siromaštvom, uzalud se borio sa strujom koja ga je zajedno s prevrnutim čamcem vukla sve bliže k hučećem slapu. Okupljeni Pražani koji su to posmatrali zaključili su da tu na ivici, nesretnika čeka sigurna smrt. Međutim, dobrotvor Hlávka je razgrnuo nekoliko zloslutnika, prišao ogradi, iz džepa izvukao šaku novčića među kojima je bilo i nekoliko novčanica, bacio ih tom nesretniku i produžio odlučnim korakom prema svojoj kafani. No ipak se u jednom trenu zapitao: Da li je ona suma bila dovoljna? Da, mi kršćani bismo u takvoj situaciji rekli: svaka suma je dovoljna ako je dana iz dobre volje i čistog srca.

Dan kad se nisu sreli

Josefu Kroutvoru, Radlicka ulica 20, došla je u posjetu Claudia Cardinale. Kroutvor nije bio kod kuće. Cardinale je ispod kreveta našla šlafruk s cvjetnim dezenom i presvukla se. Karminom je na prozorsko staklo napisala *Y love you, my darlink*, i onda iz sudopera izvadila neisprijenu bocu Pelinkovca, zavukla se u krevet i čekala. Kroutvor se nije vraćao. Cardinale je iz pepeljare iščeprkala opušak i pušila ali opržila je prste. Opušak joj je spao u dekolte, skočila je i istresla ga. Kroutvor se još nije vraćao. Bogzna gdje se skita, briga me za njega, rekla je Cardinale. Skinula je šlafruk i bacila ga preko lustera i opet obukla svoju haljinu. Odjednom je planuo jorgan. Cardinale je ščepala lonac s tripicama, izlila ga na krevet i ugasila jorgan. Onda je još karminom na prozor dopisala: *Cincili-mincili!* I otisla. Ubrzo se kući vratio Kroutvor. Imao je šta da vidi!

A drugi put

A drugi put se dogodilo da mu je u posjetu došla princeza Soraya. Kroutvor je bio kod kuće ali je spavao. Princeza ga je dugo gledala i uzdisala, ali kad je iz sata zakukala kukavica prepala se i utekla.

Dugi dan

Zemlja je okrugla. Okrugla je i nose je četiri slona. Slonovi stoje na oklopu velike kornjače. Kornjača je na leđima krokodila. Krokodil na leđima nilskog konja. Nilski konj stoji u čamcu koji plovi niz beskrajnu rijeku. Na nebu su bezbrojna sunca. Čamac upravo plovi kroz zelenkastu svjetlost jednog od njih. Beskrajno dug je ljetni dan. Na obali skakuću pavijani. Gore, sasvim gore na zemaljskoj kugli je drvena kućica s limenim krovom. Na njoj visi natpis: *Popravljamo bicikle*. Ispred ulaznih vrata u nepokretnoj stolici za ljuljanje, sjedi Bedřich. Ruke su mu prekrižene na stomaku, vrti palčevima i pjevuši:

Bedřich jarac
vrti palac
kao starac

Dobrotvor Hlávka jedno prijepodne

Jedno prijepodne idući u svoju kafanicu na obali dobrotvor Hlávka je zapazio djevojku kako iznemogla posrće po zaleđenoj rijeci. Djevojka je očito klonula od oskudice: muf joj se olinjao i bližila se rupama koje su u ledu isjekle noćne ribokradice. Posmatrači su mislili da će se dotična baciti u jednu a možda i u više tih rupa, čime bi nesumnjivo upropastila svoju mladost i ljepotu i tako dalje. Međutim dobrotvor Hlávka je odlučno sišao do rijeke, zatrčao se i jednim dugim sklizom stigao nesretnicu upravo u trenu kad je krenula da učini ono što su znatiželjni zloslutnici predviđali. Čvrsto ju je, drhtavu, uhvatio za lakat i odveo u kafanu. A tu ju je onda, u crvenom salonu obeščastio. Kad je nakon toga, očajna, tražila da joj makar da nešto za jelo, ismijao joj se i poslao je natrag na rijeku, da se ponovo ide utopiti. Čudite se tomu? Ali pazite! Nema tu ništa čudno. Naime, to se dogodilo u Černovcima, dakle u doba kad dobrotvor Hlávka još nije bio dobrotvor. Tad se tamo bavio sasvim drugim stvarima.

U dvorištu zamka

Jednom su se Goethe i Eckermann klizali po zaleđenom ribnjaku. He he he i opet he he he, smijao se Johann Wolfgang Goethe od srca uvijek kad bi Eckermann pao. Sjajno, klicao je Eckermann svaki put kad bi pao Johann Wolfgang Goethe. Vi imate talenat za lijepo padanje! Kako Goethe samo skladno padne! Vi padate tako okretno da je začuđujuće kako pri tome energično i precizno prizemljite! I zaista, majstor nijednom nije profulao – uvijek je sjeo tačno na stražnjicu.

Padate kao mana s neba! Toliko je Eckermann bio zanesen. Toliko je Eckermann bio zapanjen a Goethe je i dalje padao samo da bi ga razveselio. Stari gospodin je bio dobrčina. I kako bi se prehladio na ribnjaku, da u zamku nisu imali vještački ribnjak i led, zimski pejzaž s pagodom zasutom snijegom, lijepo ugrijan i s vjetrenjačama na navijanje, i prepariranim seljanima, i s kapelicom u šipražju, i oblacima na kineskoj svili. Preostalo je još samo uzdahnuti ah? Ne, puno više od toga preostaje. Iz šipražja ptičica veselo cvrkutati ne prestaje.

Vrhunac požude

Jedan Bedřich, po zanimanju računovođa, jednom je napisao zbirku rimovanih pjesama. Prvo je napisao jednu pjesmu, pa onda drugu, pa treću, četvrtu, petu, i tako dalje, dok ih nije bilo deset, dakle cijela zbirka. Nazvao ju je *Vrhunac požude* i odnio ju je svom najboljem prijatelju, takođe računovodī, koji je odmah svih deset pjesama pažljivo pročitao i proglašio: To je krasno, Bedřichu, ti si pjesnik!

I meni se čini, rekao je Bedřich i otišao kući da spava, jer je već bilo kasno.

No Bedřichov prijatelj cijelu noć nije ni oka sklopio. Naime, govorio je sebi: Ako može pisati pjesme Bedřich koji je računovođa kao i ja, a uz to i moj najbolji prijatelj, zašto ne bih i ja mogao pisati. I napisao je jednu pjesmu, prvu, a onda po redu drugu, treću, četvrtu, i tako dalje, baš kao što je prije toga Bedřich napisao deset rimovanih pjesama, dakle cijelu zbirku, a i nazvao ju je isto kao i Bedřich: *Vrhunac požude*. I odmah ujutro, ranom zorom, krenuo da ih pokaže Bedřichu.

Sada je bio zapanjen Bedřich. Izgleda, prijatelju, da si i ti pjesnik, rekao je.

I meni se čini, reče Bedřichov prijatelj. I doda: Jesam, vjeruj mi.

A Bedřich je rekao: A znaš šta je na tvojim pjesmama čudno? Potpuno su iste kao moje.

Stvarno? Začudi se prijatelj, i nakon trenutka razmišljanja doda: Zar nisu i tvoje pjesme čudne na isti način?

Vidi stvarno..., začudi se Bedřich. I na mojim pjesmama je čudno upravo to.

Pisanje pjesama je buljenje u papir. Pisanjem pjesama, dakle buljenjem u papir, o poeziji ćeš sazнати мало toga. Vremenom, ali nakon mnogo vremena!, možda ćeš početi prepoznавати kad je onaj koji ti diktira voljan da diktira. I to je sve. Međutim, i to je dobro znati, da ne buljiš džaba u papir.

* * *

Nije isključeno da će moje pjesme nekad neko čitati.
Možda ja sâm. Doduše, ne znam zašto bih to radio i ne
znam ko bi me na to mogao natjerati, ali upravo u tome
je fazon: da to ne znam. Nekakva viša sila ščepa me za
kragnu i gurne mi njušku u vlastito..., ovaj..., šta sam ono
htio da kažem...

Sjenke su se već izdužile

Pod pramcem čamca zaškripao je pijesak

Sjenke su se već izdužile,
iz močvare se dizala izmaglica,
bilo je hladno i vlažno,
ali barem više nije padala kiša.

Puzavice su se raširile
po crvenim zidovima od cigle.

Iznad bunara se na lancu njihala
prazna kanta.

Snijeg

66 Pogledaj, vani pada snijeg, rekla je jednom Bedřichu njegova stara majka. Bedřich je pogledao kroz prozor, i zaista, vani je padao snijeg.

Jedan Bedřich

Jedan Bedřich sjedio je na krevetu i gledao u zid, kao da gleda u daljinu. Onda je sjeo na stolicu pored prozora i gledao u daljinu, kao da gleda u zid.

Na samom početku

Na samom početku
i još mnogo mnogo ranije
nije bilo na svijetu ničega
osim odjeka

Nije bilo sunca na nebu
nije bilo Švabine parne pilane nije bilo
Saskoga dvora
Nije bilo pokretne pekare Novotnoga
agencije Loučnoga
ni lončića s natpisom
Zum wohl

Nije bilo nigdje ničega
ama baš ničega
samo je stari Jauchl
nudio igle, naprstke i klupka
dok je odjek ponavljaо njegovo uzvikivanje

Tek tako

Tek tako, sebi za radost
zapisujem male budalaštine
Stil mi i nije bog zna kakav, ali
te su budalaštine savršene

Zlatnomodri kraj ostarjelog ljeta

Jedan čovjek koji je u mladosti doživio stara dobra vremena, provodio je cijele dane pokušavajući da se sjeti nečega iz tih vremena. Iako nikad nije uspio oživjeti u sjećanju ni najmanju sitnicu, bilo je priyatno sjediti za čajnim stolićem na verandi i prisjećati se – sanjarenje i sjećanje postale su tom čovjeku najdraže aktivnosti, takoreći zabava. Dolazili su mu prijatelji, komšije i rođaci, sjedali za čajni stolić i pitali: Šta ima, dragi prijatelju, sjetiš li se starih vremena? Jedva jedvice se prisjetim nečeg iz starih dobrih vremena, odgovarao je polagano i ozbiljno. A oni su klimali glavama i govorili: Eh, ta dobra stara vremena. A on je opet klimao na njihovo poklimavanje i govorio: Da, da, to su bila vremena. Zaista, bilo je priyatno tako se prisjećati, biti tako duboko zamišljen, pitati, odgovarati, klimati i odobravati, pažljivo pratiti kako se prijatelji, komšije i rođaci pretvaraju i biti pažljivo praćen od njih, veoma, štaviše vrlo priyatno je to bilo, naročito kad su bili lijepi ili krasni dani, krajem ljeta, recimo, ili septembarski, a stare rane nisu boljele. Ah – zlatnomodri kraj ostarjelog ljeta početkom zaboravljenih jeseni, kad je lijepo vrijeme i sunce toplo obasjava svijet koji se hlađi. To je, dragi prijatelji, tako lijepo da ljepše biti ne može. Za tim čeznem, za tim vrijedi uzdisati.

Bedřichu je neko kazao

Bedřichu je neko kazao da u Bijeloj pod Bezdjezom u restoranu *Kod jelena* svaku subotu poslijepodne sjedi grof Kinski i pije pivo. Tako je dakle jednom u subotu poslijepodne Bedřich krenuo u Bijelu pod Bezdjezem, i zaista, u restoranu *Kod jelena* sjedio je grof Kinski i pio pivo.

Banalnost se, ne bez kazne, koristi u poeziji, i uvijek je ostane više nego što je potrebno.

Jaroslav Vrchlický Čechoslavu Ostravickom

Zumbuli

Kad koračaš pokraj zumbula
ne bi trebalo da lažeš
a valjda ni da ubijaš
ni da posjećuješ strane predjеле
ne bi trebalo
kad koračaš pokraj leje zumbula

Glicinije

Kad koračaš pokraj glicinija
ne bi trebalo da lažeš
a valjda ni da ubijaš
ni da posjećuješ strane predjеле
ne bi trebalo
kad koračaš pokraj leje glicinija

I nikad ni o čemu ne bi trebalo govoriti
od do

* * *

Ispočetka svako piše drugačije. Ispočetka niko i ne zna drugačije nego drugačije. Ispočetka niko ne zna pisati drugačije nego onako kako to ne zna, a kasnije, kasnije to svi rade na isti način. Samo što to niko ne shvati na vrijeme.

74

* * *

Koga na putu uhvati mrak, postaje tajanstven.

75

Najljepše ljeto

(Anonim, 13. st.)

Čini mi se da je najljepše ljeto
ovo koje upravo počinje,
da još nikad nisu tako lijepo
cvjetale livade.
Svijet još nikad nije
tako cijeli cvjetao
Radosno kukuriče pijetao

Da su granice Wittgensteinovog jezika stvarno bile granice
Wittgensteinovog svijeta, Wittgenstein bi bio debil.

* * *

78

Ponavljanje (bilo čega u beskraj) vodi ka stvarnosti.

* * *

79

izostavi svaku riječ, koju izostaviti možeš

Zalazi sunce

* * *

80
oduzimanjem, isključivanjem mogućnosti sve do savršenstva
(kao što sam već napisao, na svakom početku je sve)

Zalazi sunce
i na ulici
se prolaznici
s licima punog sjaja
mimoilaze s ljudima
mračnih lica

I ovog odvratnog predvečerja

82

I ovog odvratnog predvečerja
s tornja se razligež zvonjava
jasno plava, čista, sunčana

Lica iza prozora

83

Lica iza prozora bifea
iz dana u dan vesela,
kao da je praznik

Život je san

Likovi: žena,
muškarac,
dva muškarca

S prozora na prvom spratu
izviri žena
i drekne u prazno dvorište
hajđ kući

Blistavo
srce
vidi u svojim grudima
čovjek
koji gleda
u izlog prodavnice
mesa
i suhomesnatih proizvoda
Po srcu mile muhe

Dvojica
prljava od blata
izvlače iz kanala
ljestve
Naslanjaju ih uz crkveni toranj
Da su samo malo duže
moglo bi se po njima
popeti do zvona

Franjo Josip

Braća Hartmann, Franjo i Josip, toliko su na pozornici ličila jedan na drugog da ih nisu mogli razlikovati. Toliko su ličili, da su Franju zvali Josip, a Josipa Franjo. I oblačili su se isto: kragne, reveri i manžetne svijetlih kariranih kaputa bili su im obrubljeni plavom. Na glavama isti cilindri, pjevali su istim glasom. Jasno da se na njihov duet *To nisam bio ja, to je bio on* dugo pljeskalo. Naziv te šansone postao je uzrečica, izazivao je smijeh – bilo je dovoljno da se dva Pražanina sretnu, upere na sebe prste, i odmah počne zezancija.

Priča se

Priča se
da pravi život
počinje tek poslije,
ali to nije sigurno
Sigurna je jedino smrt
samo smrt
s pjevanjem i plesom
i slinom iz nosa

San (IV)

86

Izađe pred kuću, napravi nekoliko koraka i onda se sjeti da je zaboravio cigarete. Vrati se, izuje cipele, skine kaput i legne u krevet. Ionako mu se nigdje nije ni išlo.

87

Sat sa tornja
bije kao sat sa klatnom
u prazničnoj sobi

* * *

Vani se smrkava
Zacvrčao je opušak
u ostatku piva

* * *

Večer je u prozoru
Moje lice je onoga
Ko gleda u mene

(Heinrichu M. Davringhausenu)

90

U ogledalu soba
s nemamještenim krevetom
U umivaoniku krv

Kad utihne pleh-muzika
u bašti ispod kestenja
zagrmi u kuglani

91

* * *

STO, VRATA, STOLICE,
ormar, prozor, umivaonik,
ja, kofer, krevet,

* * *

Počeli su venuti
MASLAČCI na krovu
naše kuće

Svijet malenog zelenog pauka

Svijet malenog zelenog pauka
nije ovdje, na zglobu moje ruke.

Svijet malenog zelenog pauka
daleko je, dalje no što doseže moje pamćenje.

94

Stvarna priča s kraja jednog popodneva koje je završavalo

Krajem jednog popodneva na kraju šezdesetih godina Ivan Diviš je pozvao kod sebe Pištora i Wernischa. Sva trojica su već dobro cugnula i zato su *Kod Paukerta* na Narodnom bulevaru u Pragu kupili još samo nekoliko boca vina, ne više no što su mogli ponijeti, tražili su da im jednu ili dvije odmah otvore da bi usput mogli pijuckati i tramvajem su krenuli za Kbele.

Divišova kuća je bila jednospratna drvena kuća za nužni smještaj na manjem, ograđenom i dobro održavanom placu s nekoliko patuljastih voćki (čini se da ih je Ivan tamo zasadio i da se tajno bavi baštovanstvom!), ličila je na šumsku brvnaru negdje na obronku nad Sazavom.

„Evo, na ovu travu među drvećem često noću legnem i razmišljam,“ govorio je Ivan Diviš, „a tamo gore,“ pokazao je na prozor, „tamo gore je jedino mjesto na svijetu gdje mogu stvarati.“

I naredi „Hajmo u radnu sobu!“

„Pogledajte,“ nastavio je kad su se popeli uz stepenice, „ovdje kod mene je bolje nego kod one krtice na Kampi. Puno bolje. Gledajte, kakav je odavde širok pogled, dišite moj zrak.“

Oba gosta su prišla višekrilnom širom otvorenom prozoru, razgledali su Kbele i u daljinu Prag, lijevo red novih zgrada, desno nekakva polja i dalekovodi – i disali.

„Dosta! Šta više buljite,“ rekao je Ivan Diviš. „Ovo,“ ispružio je ruku prema nabacanoj hrpi na podu, „sve ovo su spisi o visokim planinama. Iduće godine idem na Tibet. I obojicu ću vas, htjeli-nehtjeli, povesti.“

Obratio se Wernischu: „Imaš li planinarski štap?“

95

„Naravno da imam,“ odgovorio je Wernisch.

„A ti?“ Ivan Diviš je strogo pogledao Jiříja Pištora.

„Ne znam kako bih mogao živjeti bez planinarskog štapa,“ odgovorio je Pištora. „To bi bio ništavan, uzaludan život.“

„Ovdje je pisací sto,“ rekao je Ivan Diviš. „A ovo,“ objema rukama je podigao štos papira, „ovo je Nanga Parbat češke poezije. Napisao sam to danas u pet ujutro.“

„A gdje je zahod?“ upitao je Pištora.

„Šta?“ zažmirkao je iznenadeno Ivan Diviš. I kao da se ljutnuo:

„Zahod?“

„Ovdje se piša s prozora, prijatelju. I to ovako!“

„Odgurnuo je Pištora, stao uz prozor, otkopčao hlače, podigao se na vrhove prstiju i prevalio se preko parapeta vani u baštu.“

Dok si trepnuo već je uz stepenice ustrčao natrag.

„Šta... otkud vi tu?“ zaprepastio se na vratima. I dalje se čudio: „Šta... vi radite u mojoj kući? Kako ste si to mogli dozvoliti... Ko vas je pustio?“

„Mi... Pa zaboga...“

„Van! Vratite pjesme koje ste ukrali i odmah se gubite odavde, bitange, odmah ili uzimam štap!“ vikao je Ivan Diviš sav crven od bijesa.

„Prebiću vas! Gdje je sjekira, gdje mi je nož?! Ubit ću vas oba!“ derao se.

„Samo ne planinarskim štapom, molim,“ rekao je Pištora. To je trebalo da bude šala ali s Ivanom Divišem u tom trenu nije bilo šale.

Potpisano Wernischovim pseudonimom Marsel Drevo

(Neon, Brno, 1999.)

Ništa se nije promijenilo

Ništa se nije promijenilo
samo su kurve postale mlađe
Fale mi dobre stare kurve
Čovjek poželi krenuti ispočetka
Ali to bi značilo
vratiti se, dugo se vraćati
Nositi pivo u pivnicu
od žena uzimati novac
prvo napuštati pa obećavati
vječnu vjernost nekome
koga već dobro znam
a to bi značilo
lagati. Opet lagati i samo lagati

O d n e k u d n e k a m o

Ti, koja zuriš

Ti, koja zuriš u moje lice šakala

Ti, koja zuriš u lice šakala

Tvoje očne duplje ispuniti će lukovicama narcisa

Sklopiti će tvoje očne kapke i na njih položiti obojene

kamenčiće

da me bolje vidiš

Moja umjetnost je istina

U nos će nasuti zrnca bibera

Mila

Tvoje tijelo će ispuniti platnom, smolom

i cedrovom piljevinom,

kožu će ti utrljati zlatnim prahom

i onda dodati boje. Boje: divljeg maka,

lotosa, različka, hrizanteme,

grančicu s vrbe, cvjetove bagrema

da budeš još dražesnija

Moja umjetnost je vjera

101

U srce će staviti skarabej

U srce koje si dobila od svoje majke

staviti će kamen koji će progovoriti bogu

o mojoj umjetnosti

Učinit će to i još puno toga

Da budeš još ljepša

Imam sedam instrumenata i posudu s tuljkom

Moja umjetnost je ljubav

Putovanje do Ashgabata

Odricali smo se cipela i odjeće
da bismo imali za jelo, čaj, drveni ugalj
I voda se morala kupovati
U logoru nije bilo ničeg osim vaški

Brzo smo prodali sve što smo imali i bili smo spremni za smrt
Sahranjivalo se ovako:
Potpuno nag pokojnik
položen je u sanduk od neohoblanih dasaka
a onda je bačen
u jamu iskopanu u stepi

Ispočetka su umirala samo dvojica-trojica dnevno
Inače, nismo imali ništa raditi
U daljini su se bijelili vrhovi planina
ali kod nas je još uvijek bilo lijepo i toplo
Oboljelih je bilo sve više
Ispadali su nam zubi

Kasnije je umiralo toliko zarobljenika
Da stolar nije stizao praviti sanduke

Trebali smo iskopati zajedničku grobnicu
ali bili smo već toliko slabi
da nismo mogli ni ašov podići

Čas sija sunce

Čas sija sunce, čas rominja kiša
Nikoga ne srećem usput
Među lipama
iza tih izletničke kafane
gomila lišća tinja

Četvorica, koji su se još držali na nogama,
odvukli su mrtvog iza barake
samo par koraka od živih
Ležao sam pod vedrim nebom

Jednog dana sam primijetio da logor više ne čuvaju
Otpuzao sam do puta
Neko me je natovario na kola
I odvezao do Čardžuje

U tom gradiću video sam svakavih ljudi
Ćelave Sarde, raščupane Afganistance
Kineze sa pletenicama dugim do zemlje
Turke s turbanima
A turbani su bili raznih boja

Čim sam stao na svoje noge, našao sam stanicu
Bio sam potpuno nag, ali bližila se noć
Zakačio sam se za teretni vlak
Htio sam izdržati bar do Mervu, ali pustio sam se i spao
u maloj stаници Kahna, u podnožju planine
Počinjala je zima

Neko vrijeme označavao sam klade u skladištu drveta
Tako sam se opet obukao i obuo
i još zaradio za put do Ashgabata

Poklopac klepeće

Poklopac klepeće, ringla cvrči, supa kipi
Za stolom se budi čovjek
i podiže glavu
Iza zamagljenog prozora
siva bašta kisne
Sasječene stabljike štrče iz lijeha

Učitelj Kadó

Učitelj Kadó gurnuo je svom učeniku štap u ruke i rekao: Udari me!
Ali učitelju! uplaši se učenik.

Moraš, reče učitelj Kadó. Udari me iz sve snage.
Ne mogu, zaplaka učenik.

Onda odlazi. Vrati mi moj štap, ovdje više neću da te vidim!
uzviknu učitelj Kadó.

Postođen, učenik objesi glavu i ode.

Učitelj Kadó dade štap drugom, i reče: Udari me.

Teško meni, zakuka učenik.

Udari! naredi učitelj Kadó.

Učenik podiže štap.

Stani! uzviknu učitelj Kadó i namrgodi se: Nevaljali učeniče! Odlazi odmah, i da te više nikada nisam video. Za onoga ko može dići ruku na svoga učitelja nema mesta u ovom hramu.

Očajni učenik prekri lice rukavom i ode.

Poslušnost i neposlušnost izraz su slabog duha, kaza učitelj Kadó.

Kaput

*o katalomina rhinozerossola hopsamen laulitalomini hoooo
gadjama rhinozerossola hopsamen
bluku terullala blaulala loooo*

Hugo Ball

Zadužio sam parobrod Brazaville, s velikim vodenim točkom, gomilu uglja, epolete na uniformu i pismenu potvrdu.

Onda vreću pšeničnog brašna, pola vreće zobenih pahuljica, kutiju dvopeka i dva sanduka goveđeg gulaša, u svakom po stotinu konzervi. Uz to još sedam žandara i strojara desertera „s pravom na pomilovanje“, privremeno puštenog iz divizijskog zatvora.

Čim smo se ukrcali na brod,
Hayez, kog sam imenovao za intendantu, došao je sa povjerljivom viješću: fale nam četiri konzerve gulaša.

Prebrojao sam ih, falile su devedeset i dvije.
I tako sam od prvog dana putovanja uveo mjere štednje.

Iako su znali da radim u njihovom interesu i da je konzerve ukrao Hayez, moji ljudi su me gledali s mržnjom, naređenja nisu ispunjavali kako treba, bilo je jasno da im ne smijem okretati leđa.

Na vrućini iznad pedeset stepeni plovili smo polagano
uz struju, među golim, tek ponegdje travom i niskim grmljem
obraslim obalama punim krokodila.

Tu i tamo neko bi zapucao po nama,
ali samo iz pušaka.

Strojar nije smio na obalu. Jedan od žandara
uvijek ga je budno pratio po brodu,
drugi je dolje čuvao crnce, treći je s palube osmatrao šta se događa
na rijeci,
tako da su mi pri ruci ostajala samo četvorica.

Ni u jednom selu nismo ostajali duže.
Dopunili smo zalihe vode i drva i odveli
samo one muškarce koji su se tu zatekli, a nisu se puno branili.
Najgori soj, ali
nismo gubili vrijeme da hvatamo nešto bolje.

Nismo se htjeli puno udaljavati od rijeke.
Imao sam kompas, ali falile su mi sunčane tablice.
Osim toga, žurili smo da regrute svezane u potpalublju
dovezemo žive do sabirnog logora u Wadi Halfi.

Nismo uspjeli.
Malo iza Timgadu smo umjesto na nilskog konja
naišli na minu. Osim mene spasili su se
Agnelloz, Ribeira, Swinik, i možda još Fredo,
ili Wilfredo, ili kako se već taj strojar zvaše.
Ostali su bili toliko pijani da nisu ni doplivali do obale.

Osuđen sam na smrt strijeljanjem
a onda ipak – degradiran i opet kao obični vojnik –
poslan na osamnaest mjeseci u kazneni vod.

Optužen sam i za nestanak nečije krave.
i što nisam spriječio
krađu rakije iz skladišta destilane u Timgadu.

Imao sam sreće
obučili su me za pomoćnika protutenkovskog topa.
Mogao sam mijenjati tobđiju, nišaniti i puniti.
S gelerom u stomaku dovezli su me bolničkim brodom
na nekakvu plažu. Dvaput su me operisali,
dobio sam *Red krvi*, i tifus, i tamo dočekao mir.
Oprošten mi je ostatak kazne,
ali dobio sam poziv na civilni sud
za krađu kaputa koji sam navodno ukrao
još prije rata u Bapaumeu.

Krv teče

(Pigmeji, ekvatorska Afrika)

Krv teče

Krv kapa u vatru

Dijete vrišti

Drvo je pocrnjelo

Plamen se skriva

Mračno je, dolazi Khmwum

Ugasili su svjetlo

Ugasili su svjetlo u kafani

Po mraku tražim put kući

Na groblju krekeću žabe

111

110

Smrt je na nas čekala drugdje

Serrés les uns contre les autres

Les morts sans haine et sans drapeau

Cheveux plaqués de sand caillé,

Les morts sont tous d'un seul côté.

René Arcos

Sa sjevera smo se premještali

dubokim pješčanim putevima

Sunce je grijalo, mirisale su žute i ljubičaste šume

Svugdje su se crvenjeli brusnice,

dvaput sam spazio lisicu kako trči,

a jednom čak i sivog vuka

Mnogo mladih, a tu i tamo i odraslih tetrijeba,

šteta što se nisam mogao na trenutak zaustaviti i koji put zapucati

Išli smo toliko brzo koliko je to bilo moguće po sitnom suhom pijesku,

gusjenice su šlajfovale

Išlo je teže nego po blatu,

ali do cilja smo stigli nešto prije nego što je bilo predviđeno

U zlatastoj vodi Narve ležale su

zahrđale olupine dugih transportnih brodova

Ispred nas je sve gorjelo

Sjenici, kameni imanje,

bijele zgrade samostana na blagoj padini iznad jezera

Teški, crnosivi dim kuljao je s nedalekog groblja

Tenkove smo sakrili u voćnjaku

I čekali

Prvo su došla djeca,

a onda se približilo i nekoliko žena

Mislili su da smo Nijemci

Ispod nas

na šljunkovitoj obali obrasloj rijetkim busenima trave

ležali su ljudi ubijeni prethodnih dana

Crnjeli su tamo goli i bosi

seljaci su im uzeli odjeću i obuću

Noću su ih grizli psi i vepr

Bilo je čudno da se više nego zadah leševa osjećao riblji smrad

Iznad nas je stalno prelijetao bombarder

zaobljen kao napuhani leš

Svaki put se bez problema vraćao

natrag do ruskih pozicija

Čuli smo crkvena zvona iz Dorpat

a odmah zatim zavijanje,

otkrio nas je pilot lovca

Metak mi je kresnuo o nadlanicu,

nije me ni ogrebao, samo je spalio kožu

kamen koji se odbio ulubio mi je šljem,

kamion je planuo
eksplodirao je sanduk sa ručnim bombama
prijatelj Gillis je bio reš pečen
Ostali su prošli bolje

Rane su bile uglavnom lakše
Ruku sam si previo sam

Markiz de Gebelin izvukao je usnu harmoniku
pridružila su se dva-tri glasa
Otvorio sam konzervu sardina. Óo, mójá plavušo

Tek predvečer, malo prije nego što je pao mrak
Na motoru je dojurio kurir s naređenjem

Gruppenführer Furluka
da odmah napustimo selo

Bili smo mrtvi umorni,
ali smrt je na nas čekala negdje drugdje

Noć je bila bijela i rumena

Na poljskom putu

Na poljskom putu učitelj Kadó našao je šešir od trske i nasadio ga na svoju plemenitu kapu da bi je zaštитio od sunca. Tim putem išla su i dva vojnika koja su, zato što su mislili da je čovjek kojeg su sreli obični ribar, i zato što su u rukama imali štapove, oborila učitelja na zemlju i počeli ga tući. Tek kad je učitelju spao šešir s glave, spazili su učenjačku kapu, uplašili se i pobegli.

Učitelj Kadó se pridigao i sjeo. Malo je sjedio u travi, i kad je povratio dah zaprijeti je, dovikujući za vojnicima: Pokazaću ja vama, samo dok nađem kapu vašeg generala!

Jednom je učitelj Kadó tek tako izašao

Jednom je učitelj Kadó tek tako izašao napolje u šetnju,
a vratio se s razbijenim čelom i zguljenim koljenima.
U naručju je nosio veliki, teški kamen.

¹¹⁶
Učenik koji je tog dana iz učiteljevog kućerka istjerivao
muhe, začudio se. Zašto baš taj kamen?

Iako izgleda kao i svaki drugi, rekao je učitelj Kadó,
upravo ovaj kamen vrebao je na mene i ispriječio mi se
na putu. Ne znam kakav je imao razlog i ne znam šta još
smjera poduzeti protiv mene, zato ga želim stalno imati
pred očima.

Na podnevnoj žezi

Na podnevnoj žezi
iz gradske pivare
mirišu mekinje

Luđaci

*Wenn Kriegskameraden beisamen sind,
Das ist so schön, wie man's nimmer find't,
Denn wer einmal im Schlag der Granaten Stand,
Der hat das Herz schon Bruder genannt,
Das singt die Seele, schweigt auch der Mund:
Es ist keiner Fremd im geheiligten Bund.*

Heinrich Lersch

Bili smo u očajnom položaju

Na podnevnoj žezi

118
Na podnevnoj žezi
gradskim parkom širi se
smrad iz pisoara

Tako očajnom
da sam preblijedjelog Stillera zamolio
da se pomoli i za mene

U tom trenutku na nas se usmjerila teška haubica,
i to nas je spasilo

Dimnjak ciglane je pao, ali se ni razbio,
samo se pružio preko ceste

Provukli smo se kroz njega
i tako došli neprijatelju iza leđa
Jedan za drugim,
gotovo svi. Ranjeni desetar Kappler se ubio
da se više ne moramo brinuti oko njega

Kola

*Mein Tractament ist Käs und Brot
Und was mir sonst bescheret Gott;
Alles tut mir belieben.
Wann ich nur Lebensmittel hab,
Brot, Wasser und ein Pfeif Tabak,
So lass ich mich begnügen.*

(Aus dem 30jährigen Krieg)

Spasili smo nešto municije, malo namirnica, minobacač
i oba laka mitraljeza

Preko rijeke smo prešli po traverzama željezničkog mosta,
zahvaljujući fušeraju aljkavaca iz prve čete koji ga jučer nisu uspjeli
dignuti u zrak

Baš na sredini, iznad najjače bujice Strew se okliznuo
i nestao

120 Sanduk s konjakom koji je nosio na leđima
odvukao ga je ka dnu

Na drugoj obali, iza grmlja šipaka
popadali smo na zemlju i dok smo hvatali dah
Stiller mi stavi pesnicu pod nos i reče: Sad se ti moli, klaune

Britanci su i dalje gađali u ciglanu
Mrak samo što nije pao
Izvukli smo se

Usiljenim maršem stigli smo do Ressons sur Metz
i rovova nasuprot sela Lassigny i brda Plemont
Vladao je potpuni mir
Da čovjek i ne povjeruje da je u ratu samo 500 metara
od neprijatelja

121 Svugdje drugdje ogaravljeni patrljci, krvavo blato, izrovana zemlja
a ovdje – jesen
Imali smo sreće

Imamo sreću
Prije nas su ovdje bili Jenkiji
Iza njih su ostali kaputi, čebad, aluminijske kašike i vojničke porcije
sve bi se to još moglo upotrijebiti

U šumarku 100 koraka iza pozicija moje čete ambulanta sakrivena
iza stijene
služi kao kantina
Nosači ranjenih tamo povazdan sjede,
a sa njima i signalisti, telefonista, vezisti, biciklista i trubač

Na drugoj strani je mirno
Samo bi povremeno iz rova izvirio
vršak šljema
Ili nam se to samo čini

A tamo – pozor, tamo je skriven mitraljez
A malo dalje – u bašti, na zidiću – je još jedan
Imaju tamo jabuke i šljive
Oko crkvenog tornja kruže čavke

Prvi dan, drugi dan i treći,
i naredni dan,
sunce grije, gušteri trčkaraju po bijelom kamenju

Četvrtu noć obilazim straže
Odjednom škripa i kloparanje

Čekajte,
ne pucajte! Oni ne bi išli tek-tako

Putem, od onih tamo, polagano su dolazila kola
koja je vukla mula
Kod prepreka su se zaustavila
Na njima je sjedio njemački podoficir
pognute glave, bez lica, ispod brade je imao željezni križ,
smrdio je na gnjilež. Sigurno je već dugo
bio mrtav

Nanula učitelja Kade

Učitelj Kadó s desne noge skide nanulu, baci je kroz vrata i upita:
Gdje je moja nanula?

Tamo, iza vrata, pokaza jedan od učenika.
Gdje je moja nanula? ponovi učitelj Kadó.
U dvorištu, nagada drugi učenik.
Gdje je moja nanula? ponovi učitelj Kadó.
Na vašoj lijevoj nozi.
Gdje je moja nanula?
Pala je u ruke mjesečnog čovjeka, pokuša slijedeći učenik.
Gdje je moja nanula? uzviknu učitelj Kadó i pljesnu dlanom
o stol.

Vaša nanula je, učitelju, sad predmet obožavanja u osam
hramova u Zemlji zelenog vjetra, mislio je neko.

Gdje je moja nanula? uzviknu učitelj Kadó i lupi pesnicom o stol.
Vaša prekrasna nanula sadržana je u učenju učitelja Ti, učitelju.
Gdje je moja nanula? uzviknu učitelj Kadó i posegnu za štapom.
I onda jedan učenik, po svoj prilici onaj koji je sjedio najbliže
vratima, istrča vani, doneše nanulu, kleknu pred učitelja, pokloni se
do zemlje, poljubi učiteljevu desnu nogu i...

Evo moje nanule! uzviknu učitelj i odalami štapom učenika po
leđima.

Krušna supa

Dok živimo, možemo sanjati o životu

Kad ne sanjamo o životu,

Onda ili se borimo za život ili tražimo i pripremamo nešto za jelo

Kad ne kuhamo, borimo se,

kad se ne borimo, kuhamo

I kao što se u rovovima borimo

koristeći sve što je pri ruci – noževe, ašove, sjekirice i kamenje,
tako nekako i kuhamo – u limenkama, u šljemovima, u futrolama

od plinskih maski.

Naravno, najviše od kruha

Kad se tvrde korice raskuhaju u vodi,

skoro ti je to dovoljno da se najedeš,
a ni ukus nije loš

Zovemo to krušna supa

Dobro je dodati krompir,

ako ima mrkve – i mrkvu,
a svakako i slaninu

luk i, razumije se, češnjak,
jednostavno sve što imamo

I to je krušna supa

A kad nema ni kruha,

kuhamo slatko korijenje i strugane kaiševe i lišće od repe
s malo kolomasti
i mrvicom kreča

Svugdje okolo ima dosta mesa

Džaba propada,
ali ko hoće njime da popravi ishranu
bit će strijeljan

ako se oda,
ako ga uhvate

Meso je za štakore

Kolski put u šumi

Kolski put u šumi
zarastao u paprat i travu –

Noga se izvrnu
u starom tragu

126

U zimskim šumama kraj Volhova

Kupole tenkova su mrzle,
mitraljezi su prestali pucati,
eksploziv je samo šištao
puška se morala nositi ispod šinjela

ali vaške, vaške su grizle kao i prije –

mislio sam na ljubav, da ne bih mislio na smrt,
a na smrt sam mislio da ne bih mislio na ljubav –

dobio sam pismo napisano u Briselu
i u junu

127

Yün-men reče svećenicima

Yün-men reče svećenicima: Upitajte me kako izgleda stvarna istina.

I jedan svećenik upita: Kako izgleda stvarna istina?

Yün-men odgovori: Kao motka iz latrine.

A zašto baš kao motka iz latrine? htio je saznati svećenik.

To pitajte Zlatnog lava, reče Yün-men svećenicima.

I reče Yün-men

I reče Yün-men svećenicima: Sad me upitajte kako izgleda stvarna laž.

I jedan od svećenika upita: Kako izgleda stvarna laž?

Yün-men odgovori: Kao motka iz latrine.

A zašto baš kao motka iz latrine? htio je saznati svećenik.

To pitajte Zlatnog lava, reče Yün-men svećenicima.

A onda Yün-men nastavi

I onda Yün-men nastavi: Ili još bolje Zlatnog lava ništa ne pitajte. Istina je jednakо nevažna kao i laž. Važnije je ono što je između. Ne vjerujete mi? Neka mi neko donese motku iz latrine.

130

Kad su mu donijeli motku, kaza: Recimo da je jedan kraj motke, npr. ovaj, stvarna istina. U tom slučaju, naravno, drugi, suprotni kraj je stvarna laž. A sada pogledajte, šta je između krajeva. Vidite li? Između dva kraja je ono o što se moramo oprijeti ako ne želimo upasti u govna.

Zapuha od vrata

Zapuha od vrata
i na čiviluku se pomjeri mantil
Zidni sat se zagrcnu
kao da neko dolazi

131

Bila je noć punog mjeseca

Bila je noć punog mjeseca.

Praćen grupom svojih đaka žurio je učitelj Kadó po obali jezera.

U bambusovoj šumi ptice su kliktale kao usred dana, majmuni bijesno urlikali a jedan od njih, ah jedan od njih baci štap na učitelja.

Učitelj je podigao štap i oslanjajući se o njega koračao dalje.

Pokraj ribarskog mostića ljuljuškala se barka.

Učitelj Kadó zakoračio je u nju, sjeo na pramac i naredio: Dođite svi ovamo i odvezite konop!

Onda naredi: Veslajte!

I pokaza štapom: Tamo!

Nasred jezera učitelj Kadó reče: Sad podignite vesla!

I đaci podigoše vesla.

Ovamo više nisu dopirali krici papagaja. Barka se ljuljuškala, svud unaokolo su svijetlige pješčane obale. Slijepi miš je žestoko zlepetao, tamo dolje zabljesnula je krljušt na hrbatu nekog od tamnih nižih bića. Učitelj Kadó zatvorio oči.

Učitelj Kadó je sjedio sa zatvorenim očima. Lađa se ljuljuškala, đaci su šutjeli, šutjeli zapanjeni mudrošću svog učitelja.

Učitelj Kadó

Učitelj Kadó je sa učenicima išao preko mosta iznad potoka.

Zaustavio se na sredini i upitao: Da li smo sad nasred mosta ili nasred potoka?

Nasred mosta, ne idemo po vodi, reče jedan od učenika.

A drugi je tvrdio: Prelazimo s obale na obalu, što nesumnjivo znači da smo nasred potoka.

Tako je, središte svih stvari uvijek tražite tamo gdje стоји vaš učitelj, reče učitelj Kadó.

Posljednji dan

Spavali smo u mrtvačnici iza crkve,
pred zoru nas je probudilo trubljenje.

Ščepao sam ranac, pušku
i izgugao u maglu.

Crkva je još osvijetljena. Generator je radio.
Bolničari su trčali s nosilima.

Ranjene su nosili unutra, mrtve vani
i ostavljali ih među grobove.

U porodičnoj grobnici s kruništem i kulom
zvrndao je telefon

Mirisala je cikorija

Postrojavanje u dvije vrste, na mjestu voljno, čekanje,
ubrzo stiže maršal nadvojvoda
da održi govor

Magla se razređuje, povlači se u zemlju,
slabe krizi i kuknjava.

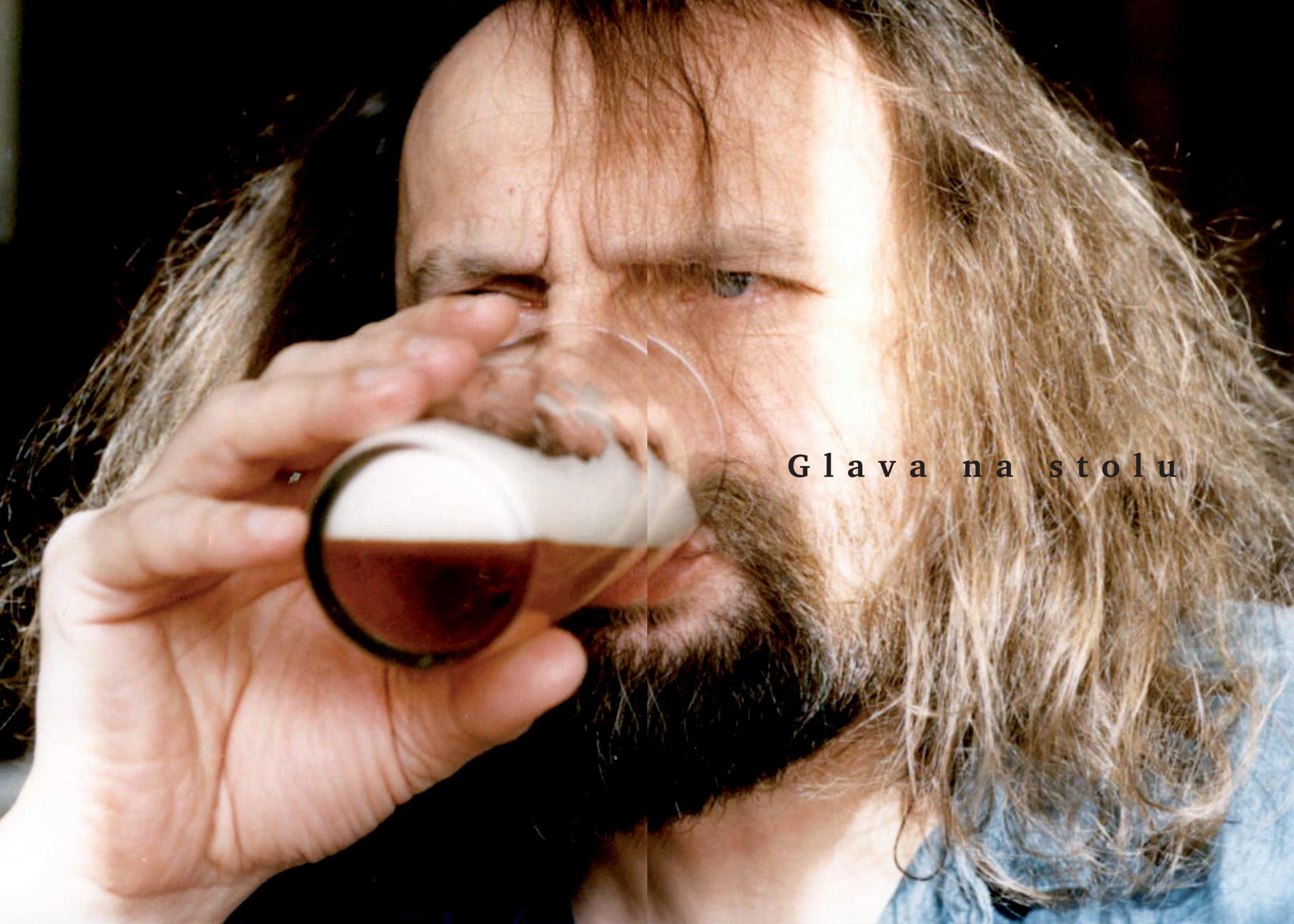
Iz grada su stigla motorna kola.
Dovezla su prazne kovčege.

Onda se pojavio dragun – poručnik iz štaba,
jedan od onih koji se u Samari izležava na dušecima;
na zapešću mu je visio korbač za pse –
nije ni sjahao,
samo je pročitao naredbu

Njegovo visočanstvo je zauzeto, ispričava se
i odaje vam priznanje za jučerašnji dan i želi vam još mnogo takvih
Naprijed, junački lovci!

Smotao je papir u rolnicu, gurnuo je u rukav, salutirao,
ošinuo konja bičem,
konj je preskočio polusrušeni zidić,
sunce je zasjalo, zablistalo je
more izliveno po livadama

Iznad jablana, na puta ka Biesbosu, Svaluvu i Moerdyku
crvenili su se krovovi
Na nasipima su se okretala krila vjetrenača

A close-up photograph of a man with long, light-colored hair and a full, dark brown beard. He is holding a clear glass filled with a dark, foamy liquid, likely beer, in his right hand. His left hand is resting on a surface, partially visible at the bottom of the frame. The background is dark and out of focus.

G l a v a n a s t o l u

Uspavanka

Glava pijanice leži na stolu
Okolo stoje boce
Muhe zuje
Sunce odlazi
Susreću se dan i noć

Boce su popadale
Glava pijanice valja se po stolu
Onako kako se svijet ljudja

Voda nosi lišće

Voda nosi lišće

Voda nosi čamac

U čamcu je voda

i lišće

Vodila je ljubav s kim je stigla, ali
voljela je mene

I sada, nakon toliko godina,
htio bih znati: je li lagala?

Ili nije? Volio bih znati
ne znam šta

Otići iz ove kafane

Otići iz ove kafane

u drugu
potpuno
istu kafanu

Skrenuti iz ove ulice

u drugu
potpuno
istu ulicu

Otići iz ove kuće

u drugu
potpuno
istu kuću

Otići iz ovoga grada

u drugi
potpuno
isti grad

Pobjeći od ove žene

drugoj
potpuno
istoj ženi

Kao
kad se s ovoga
svijeta
odlazi opet
ovamo

(Kao
s onoga svijeta
ovamo)

Ljetni dan

* * *

Sunce na nebu
Na stolu boca

Boca na mom stolu
Na mom nebu sunce

Zalazi
Prazni se
Sjenke se izdužuju

Gdje ćeš? Bilo je često pitanje. Kuda ćeš? pitali su me. I ma gdje da sam krenuo, svaki put sam se osjećao kao da radim ko zna šta loše. Kuda idem. Pjenio sam od bijesa. Zar se na to može odgovoriti? Zar sam mogao slutiti da idem ovamo, da ću leći baš ovdje, na ovaj rasklimani krevet, da ću se prekriti ovom dronjavom, smrdljivom dekom i okrenuti licem prema zidu? Okrećem se ka zidu i sa osjećajem krivice mumljam:
Idem bestraga.

Slatki miris ružinih cvjetova

* * *

Kiša – doživljaj kišne kapi.

* * *

Prije mnogo godina
vjetar je otpuhnuo pepeo
sa moje cigarete

* * *

Pljunuo je u ogledalo i otišao s pljuvačkom na čelu.

147

* * *

Okliznuti se na govno i tako ukliznuti u vječnost.

* * *

U svakom djetetu se krije buduća stoka.

* * *

Kad bi čovjek mogao biti otvoreniji, iskreniji, nego kad tek-tako
lupeta?

146

* * *

Budim se. Kraj glave mi kuca budilnik.

Žena koja leži pored mene telefonira. Čujem: „ali stići ćeš to, Rudi ide u školu tek od devet. Mariju danas nemoj ni voditi u obdanište, ostavi je kod bake. U frižideru, u gornjem pretincu, imate kobasicice, pojedite ih dok su svježe. I zatvaraj kutiju od kruha da se ne skori.“ Budilnik je veliki, srebreni, limeni, ima okrugli brojčanik, napuknuto staklo. Okrećem se prema ženi. Pokazuje mi da šutim.

„Psst!“ Sad govori onaj drugi.

* * *

Sjesti u restoran za prazan stol i čekati. Hoće li neko sjesti, porazgovarati sa mnom? Hoćemo li se razumjeti? A šta ako pored mene sjedne žena koja bi mogla promijeniti moj život. Opet lupetam.

149

- Šta je, što buljiš u mene? trgnula se.
Hoćeš nešto da mi kažeš?
- Ne.
- Šta onda hoćeš?
- Htio bih s tobom govoriti.
Bože, to je idiot! Rekla je s osmijehom.
Samo, to više nije govorila sa mnom.

Miris kiše

Miris kiše je miris zemlje
I miris lišća i kore drveta, i miris trave,
Kad miriše kiša, mirišu
Cigle, kreč, katran
Miriše odjeća, miriše koža

Izadi vani, prošetaj gradom, zaljubi se
Ma hajde, to barem Zna svako

Šta je ovo, imam čudan osjećaj

* * *

Sve je više stepenica u mojoj kući

Bilo bi bolje ne izlaziti

Ili se ne vraćati

Danas se opet moram popeti nešto više

Uskoro ću biti na nebū

Kao kad na dvorištu padaju orasi

Otprilike kao

Kad po njivi trči zec,

Pod nogama šušti suha trava,

Iz šume miriše duhan

A čovjek počinje da liči na svog djedu

Nešto mi govori Ništa više ne govori

Mlada lupa šerpama

Tamo dolje

Boca od ruma naglavačke se baca
Sa stola U bezdan,
Iz očajanja, Iz beznađa
Osjeća se tako prazno

Niz stepenice bježi klupko
Što dalje od ove kuće, Van
No svijeta i dalje nigdje nema,
A ono je sve manje i manje

Kapljica kiše žuri ka zemlji,
Žuri i raduje se: Valjda tamo,
Tamo dolje više neću biti sama!

Mlada lupa šerpama,
Mama plače,
Tata psuje
Buraz se cereka
Prijatelji zvižde ispod prozora
Izlazi više, idemo, zovu

Čujem ih dobro,
ali ne odgovaram

Ležim na kauču,
Oči sklopljene,
Ruke prekrižene na prsima,
Zamišljam:
Tako će biti
Kad budem u sanduku

Moja draga stanuje u uličici ljubavi

Napisao sam ljubavnu pjesmu

Pročitaj je

Ili zapravo ne

Zaboravi je

To je samo mala šala

Zapravo nije nimalo smiješno

S neba padaju ispuhali bijeli balončići

* * *

Vjetar lupka klozetskim vratima
(nebeska rumen, hotelska soba

156
Madrac izbačen kroz prozor

Tinja na ulici

iznad mora,
srce u grlu)

U zgradi neko stenje

To je ona, moja draga

Uzdiše za mnom

A to je lijepo

Moja prava ljubav je daleko
(opet ćeš to biti ti)

Pjesma bi trebalo da se svidi svakome

Poželjno je da su pjesme lijepe

Bolje je kad nisu

Ali trebalo bi

Ogledalo, bicikl, svijećnjak...

S kaktusima ruže, lotosi, i pregršt noćnih ljubičica...

Jaroslav Vrchlický

* * *

Još me zagrli
A onda radi šta hoćeš, već je jutro

Hej, ba, šta još radiš ovdje?
Gubi se, šonjo

Kraj prozora stoji njeno dijete i gleda za mnom
Da živim ovdje, da li bi bilo i moje?
Da živim ovdje...

Osjećam samo malu tugu,
slabi miris koji ni na šta
i nikoga ne podsjeća

Ogledalo, bicikl, svijećnjak
Svašta nešto sa svačim nečim

Pupoljci kapra, žed, čabar,
Stavi ovo ovdje, ono onđe:
Violina, kišobran, kobasica,

Noževi, viljuške i kašike
Jorgani i zidni satovi
Svugdje puno bezveznih stvari

Sanduk, četka, kravlji rogovi
Sakrij negdje i ovo i ono
Prije no što dođu pripovjedači
I pokupe ti sve što si pronašao,
Ostaje samo prazna tišina

Tišina, ako hoćeš, može i ovako:
Ženski bicikl naslonjen
O ogledalo u hodniku, i
Svijeća žmirka u čošku

Jutro je vedro

Jutro je vedro, ali u daljini se oblača
Kakav li će biti dan?
Veseo? Tužan?

Neko nepoznat ide našom ulicom
Nepoznati zvižduće nepoznatu pjesmu

Ili, zamisli da
Sve to staviš u veliku sobu:
Na tanjiru kobasica,
I kupus, krompir, i
Boca piva stoji ovdje

Ovdje stoji boca piva,
A sat čeka na zidu
Da vrijeme opet počne proticati

Veselu? Tužnu?
Zviždućem pjesmicu koju ne znam
Zviždućem ono što mi prvo na um padne

Nepoznati se zaustavio pred našom kućom
Prilazim svojoj kući

Sviđa mi se što je čisto bijela,
Ima velike prozore, a na prozorima
Saksije cvijeća i obrise lica

Taj nas čovjek gleda,
Kuca na naša vrata!

S velikih prozora na mene izviruju
Saksije i obrisi lica
Veselih? Tužnih?

Na stolu cvjeta papirna ruža

Za stolom sjedi čovjek
 Drži se za glavu
 Pusti me na miru, pusti me
 Pusti me na miru!

Kome to govori
 Kome li to govori,
 Kad s njim niko ne sjedi

Kad umrem

Kad umrem
 Ostat će iza mene glava,
 Glava na dršci štapa
 Koju će neko naslijediti,
 A neko možda i kupiti,
 Moja glava hrta
 Sa rubinovim okom
 (drugo je zapalo između dasaka na podu,
 a samo ja znam gdje je ta kuća).

Sjedio sam pod drvetom

Sjedio sam pod drvetom
Na samom kraju dana
I gledao ljude kako prolaze

Čekao sam ko će me pogledati
Bilo je hladno

164

Večer je

Opet u kafani
Drijemam za stolom

Čini mi se
Da idem dugim putem

165

Uspomena

Sjena grane
dodirnula je
ruku
koja je ležala
na bijelom stolnjaku
tamo
preda mnom

N i k u d a

Aletheia, istina, boravi samo u govoru, ne možemo imati ili nemati pravo, istinu ne možeš čak ni tražiti, možeš je samo izgovoriti.

Hesiod

49. poglavje

(Glasovi), iz Andele

172 Josef se obreo na mjestu gdje se stišu tri ulice, pred ulazom u Osyežavaonicu Na Čošku. Stoji i dvoumi se. Stari Majstor u njemu se budi i progovara: Ni jedan jedini čovjek ne bi smio ni jednog jedinog dana sjediti u jednoj jedinoj kafani. Zvuči to uvjerljivo i nepobitno ali jedan drugi, u dubokoj provaliji skriveni Majstor, iznosi zbumujuću mudrost: Uzalud je uprezati nove volove u kola kojim fali jedan točak.

Čike s lancima na prslucima

Čike s lancima na prslucima!
Ko ih ne bi stalno pitao
Koliko je sati

Hladna tišina

(Vyšší Brod, 1952.)

Zujanje u žbunju ogrozda

Zujanje oko bunara

Hladna tišina u praznoj kući

U kojoj se u bjekstvu skrivam

174 Noću se pojavljuju i ponovo nestaju treperava svjetla

Pucaju bičevi i škripe kola

Kroz izreštan krov prodire mjesecina

U zaljevu je usidreno nekoliko ratnih brodova

Naoružan oštrom turpijom

Zaspao sam u olupini velikog kreveta

I ujutro se predao neprijatelju

Obeščaćen, odveden u zarobljeništvo

Sjećam se još krvavog ukusa preslatkih ogrozda i crvenkaste vode.

Jednom

Jednom,

Nekada,

Sjećam se,

Pada kiša

Na pročelju zgrade

Rastapa se

Ptičiji izmet

I grane oraha

Grebu

Po staklu,

Bilo je to

Davno

Te večeri

Te večeri

Krenuo sam u kafanu
Da gledam domaće ljude
I saslušam njihove priče

Te večeri

Došao sam u kafanu
Kao i svaki put
Ali s ljudima se nije dalo govoriti

Pisamce

Zuzanka Z.

Je ispružila ruku prema meni
A na dlanu je imala
Kuglicu
Od papira

Odgurnuo sam tu ruku

Okrenuo se
I išao
I išao,

Išao tolike godine

177

Pričali su istovremeno

Ubjeđivali se
Tapšali po leđima
Karte su im padale pod stol
Sutra se naime u gradu trebao održati
sutrašnji dan

Uvrtio sam si u glavu da moram poraniti
Svakako moram poraniti
Da i ja to doživim

176

Poznajem taj put

Poznatu vlažnu sjenku
Mahovinu između stepenica

Sjenku lišća ljeske
Mahovinu između stepenica
utisnutih u zemlju
Travu, suho busenje
Korijenje u zidiću
Ljušturu
Očne duplje u kamenu

Tamu u ljušturi
Tamu u dupljama

178

Dok su me ljudi slušali

Dok su me ljudi slušali
Moj život je bio pun priča

179

Onaj tvoj

Da se onaj tvoj onomad nije ubio,
Teško da bih ja sad tu sjedio,
Drobio uskršnji kolač
I buljio
U šolju s kafom

Noć

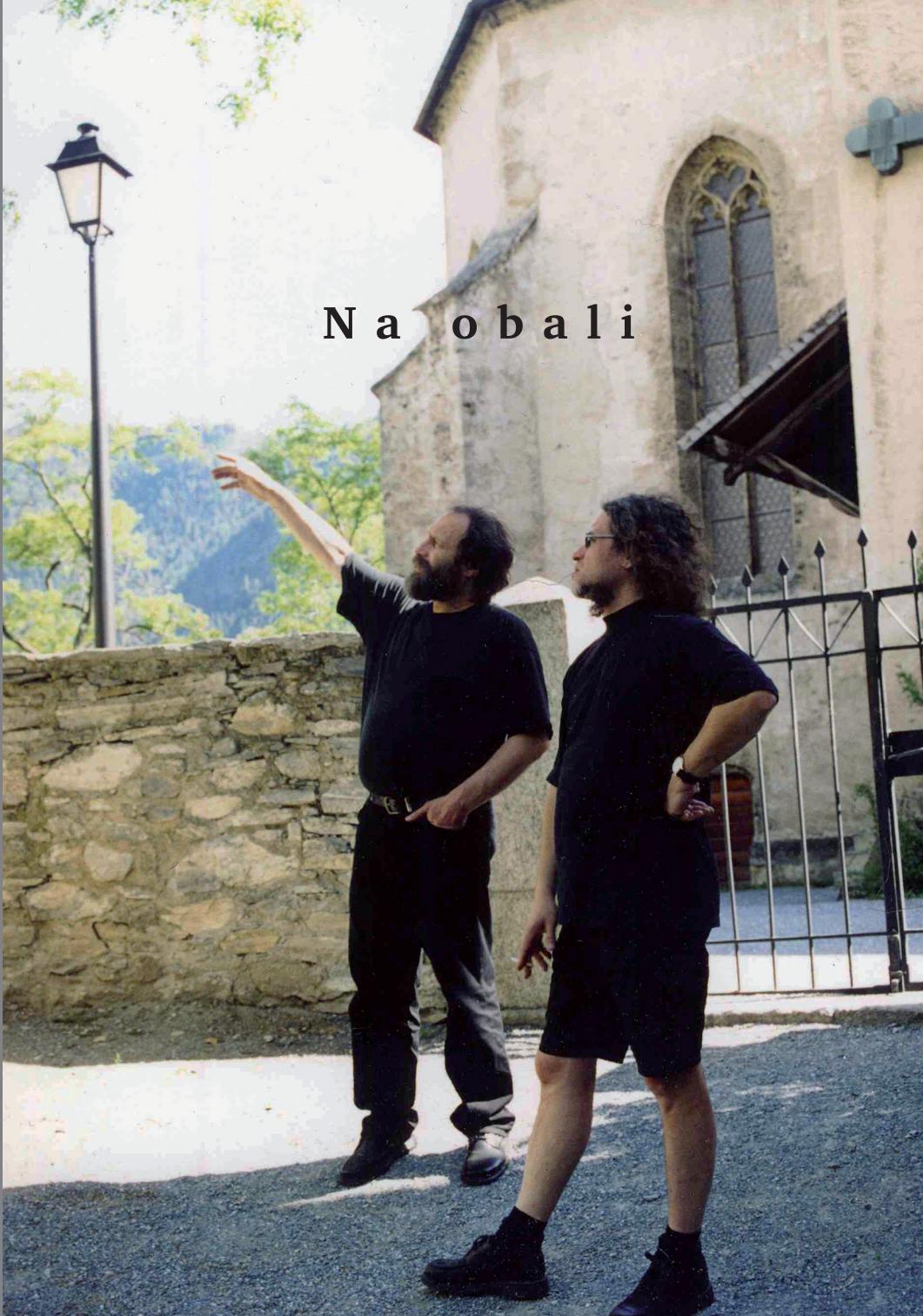
180
Starac sjedi na krevetu i skida cipelu,
Gasi cigaretu o stô
To je bilo posljednje svjetlo

Da, ne,
Da, ne –
I ovako i onako je glupo

Otvarati i zatvarati ladicu,
U kojoj tamo-amo klizi
Browning

Na šta čekam?
Jebemu, na šta čekam?
Da mi bude 100?

N a o b a l i

Davno, kad su u Moami još živjeli bogovi...

Davno, kada su u Moami još živjeli bogovi odrastale su usred otoka tri sestre, gore. Zajedno su se igrale i razgovarale ali kad su porasle samo su se srdile i svađale: Prekini, ne gnjavi... ne bacaj na mene kamenje! Ili: Zapalila si moju šumu, sad ču ja zapaliti tvoju.

Kad se to više nije moglo izdržati, gore su odlučile da se razidu. Jedna, Tudu, krenula je na sjever i dospjela na lijepo mjesto usred zelenih polja. Udalila se tamo za vjetar i mraz i porodila ledenjak. Druga, Ulul, koja je otišla na jug, oženio je pljusak i imao s njom kćerku maglu. Treća je otišla u more i više je nikad niko nije video. S njom je i njeno ime nestalo.

Usred otoka Nanui je dugo već ravnica i na njoj kamene građevine, drvene barake, burad, sanduci i zaprege... i životinje i dim i buka i ljudi. Vrijedi spomenuti da je tu bila nekoć možda kuća s bijelim stubovima u kojoj su lijepa Monika i lijepa Dodika primale svoje goste.

Ah, da – jadni topnički kapetan! Zvao se Leopold van Gogh. Ogavnom bolešću ga je zarazila jedna od sestara. U reveru mu klonula ruža, gubio je dugmad, zgazio naočare, u njegovom džepnom satu zahrđao je mehanizam; taj nježni, umjereni muškarac je za kratko vrijeme jako oronuo i sasvim propao. I štoviše: mirisao je na lavandu, a pri hodu je rukama gotovo doticao zemlju. Na kraju su psi nanjušili kostur koji je sjedio u šupljem stablu držeći zubima papir s riječima: Zbogom, moja ljubavi. Zauvijek ču ostati tvoj, Leopold.

Prevaren

*U davna doba prošao je ovuda dasa...
iza kojeg nam je ostala prazna kasa*

Koja od sestara ga je upropastila? Monika? Dodika? I jesu li bile tako razuzdane i tako lijepo kao što se pričalo? Jesu li nosile jednu zajedničku suknu? I jesu li zaista bile srasle? Navodno su obje zajedno imale samo tri noge? Možemo li u to vjerovati? Je li to neko video? I kako su mogle završiti te žene? Kad se srušila njihova kuća? Je li to bila kuća s kulom? Šta je na njoj bilo napisano? Je li istina da je nad ulazom visila zlatna poštanska cijev? Gdje su nestali svi Holanđani? Gdje je treća gora? Zašto vjetrovi iznad otoka stalno mijenjaju smjer?

O čovječe!

Razmišljat ćeš o ljudima i stvarima,
a na kraju ćeš se rasplakati
sam nad sobom.

Opelješen na kartama o sve što je imao, Hoffrichter se išunjao iz hotela još prije zore.

Tumarao je do jutra po poljima i šumama.
U svitanje, ne znajući kuda ide, krenuo je niz željeznički nasip.
Vlak za Beč ga je natjerao da siđe na cestu koja vodi u Pernau.

U Pernau je Hoffrichter stigao prije podneva.
Pravio se da tek tako šeta gradom.
Dok na trotoaru ispred kuće udovice Kretschmer nije našao nož.
S tim nožem u ruci, ne razmišljajući mnogo o tome šta čini, ušao je u dom.

Uдовica i njen petogodišnji sinčić sjedjeli su za stolom i jeli svoj skromni ručak.

Hoffrichter je postupao kao u groznici.
Prerezao je udovici Kretschmer grlo, zatim je izbo dječaka koji je plakao i počeo pretresati kuću.
Našao je limenku sa šest helera.
Onda je još pokupio bakarnu posudu i vuneni šal.
Izletio je iz kuće a kako nije poznavao grad bježao je nasumice sve dok ispred sebe najednom nije ugledao groblje.

Crna kafa

Kad je dželat skinuo ruku s lica obješenog, bilo je malo izobličeno ali ne toliko kao što obično bivaju obješeni. „Ponosan sam“, rekao je Piperger, „ko bi nešto ovako učinio za mene“.

Leopold WolschLAGER

Kad je u Kraljičinom Gradcu trebao biti obješen razbojnik i ubojica Zdobiňský pozvali su k. und k. dželata gospodina Pipergera. Noć prije egzekucije došao je vlakom iz Praga i smjestio se u gostionici Kod Vaceka.

U tom dijelu svijeta upravo je bilo vrijeme za večeru. Čim je pandur otjerao dosadne radoznalce i podrugljivice, gospodin Piperger je sjeo za sto i stavio salvetu pod bradu. U jelovniku je izabrao pečenu patku s krompir knedlama i s kupusom.

Ni Zdobiňský nije ostao gladan. Tamničarova žena mu je u ćeliju donijela kobasice s lukom i bijelim kruhom.

Kobasice traže pivo, zaključio je Zdobiňský.

Kobasice imaju maler, uzvratila je žena tamničara, ovdje služimo vodu.

Patka je bila malo prepečena ali ugarsko vino je to popravilo. Kad je gospodin Piperger naručivao kafu rekao je gostioničaru: *Platit ću dvije kafe. Tu drugu skuhajte ujutro i odnesite u ćeliju, neka je daju tome, znate na koga mislim, tom dotičnom, prije no što počnemo s tim – hm... – neprijatnim poslom.* Kad je tako pokazao svoju dobroćudnost gospodin Piperger je otišao u svoju sobu.

Zdobiňský je te noći spavao malo i loše, sanjao je da je konj i da maršira uz vojnu muziku, bolio ga je stomak. Svaki čas se dizao s daščanog kreveta, hodao po ćeliji, puštao vjetrove i podrigivao. *Prokleti luk! Prokleta voda! Mogli su mi dati barem malo kafe. Da, vruća, gorka crna kafa bi mi sad baš pomogla.*

Tumačeći to kao loš znak prepao se i u strahu bacio posudu, šal i kutiju.

Skrivajući rukama oči jurio je ulicama kao lud.

Padao je i ponovo se dizao, sve dok nije ostao ležati ispred radnje obućara Ostermachera.

Tu su ga našli dobri ljudi, pobrinuli se za njega, napojili, nahranili, dali mu nešto novca da si može kupiti kartu i odveli ga na stanicu.

Iz tajnih sjećanja

(Hortensiji Hustoles)

190

Na stolu čaša s crnim pivom, bočica višnjevače i tri prazne čašice (jedna je prevrnuta). Onda porcelanska zdjela s jabukama, ženska rukavica, šećerluk, narezan kruh, tanjurić s nekoliko kolutića salame, dvije viljuške, dva noža i dvije šolje pune čaja. Čaj se već ohladio. Gotovo je sigurno da je tu izvršeno ubistvo.

191

Tokom pauze na putu u Wej

1.

Tokom pauze na putu u Wej učitelj se obratio nekakvom slugi:
Izgledaš zadovoljno. Vidim da si uhranjen i odjeven. Čime se bavi tvoj gospodar?

I sluga je odgovorio: *Moj gospodar se trudi da postane bolji čovjek.*

Učitelj upita: *A uspijeva li mu to?*

Za sada ne, odgovori sluga.

A hoće li mu uspjeti? upitao je učitelj.

Možda, rekao je sluga neodlučno. Na trenutak se zamislio i dodao:
Ako se bude više trudio.

Učitelj se okrenuo ka svojim pratiocima i reče: *Ovaj sluga govori mudro, neka mu neko da bakrenjak.*

2.

Tokom pauze na putu u Wej učitelj se obratio nekakvom slugi: *Tvoja odjeća je rastrgana, krvariš i šepaš. Šta ti se dogodilo?*

I sluga reče: *Moj gospodar se trudi da od mene napravi boljeg čovjeka.*

Učitelj upita: *A uspijeva li mu to?*

Ajme, ne, odgovori sluga.

A hoće li mu uspjeti? upitao je učitelj.

Ajme meni, zajecao je sluga.

Učitelj se okrenuo ka svojim pratiocima i reče: *Gospodar ovog sluge očito nije čovjek čvrste ruke. Neko bi mu trebao pomoći.*

192

193

Čchang, Čchen i Čou

1.

Čchang je slikao samo demone i bogove.

Zašto stalno slikaš demone i bogove? Pitali su ga ljudi koji su došli da vide njegove slike. *Zašto ne slikaš recimo majmune i pse?*

Majmune i pse svako zna, odgovorio je Čchang. *Ali zato demone i bogove još nikad niko nije vidiо i niko ne zna kako bi trebali izgledati.*

Kad slikam demone i bogove mogu slikati kako hoću.

Tako i treba, hvalili su ljudi Čchange, *Čchang zna kako se slika.*

►

2.

Čchen je slikao samo majmune i pse.

Zašto slikaš majmune i pse, upitao je neko Čchena. *Zašto ne slikаш demone i bogove?*

Demone i bogove svako zamišlja drugačije, odgovorio je Čchen. *Kad naslikam demona ili boga to se gotovo nikome ne sviđa, ali s majmunom ili psom su svi zadovoljni.*

Tako i treba, hvalili su ljudi Čchena, *Čchen zna kako se slika.*

3.

Čou je također dobro znao kako se treba slikati i zato nije slikao ni demone ni bogove, niti majmune i pse. Nije slikao ništa. Cijele dane je prespavao, a po mraku bi sjedio kraj prozora svoje kolibe, pijuckao vino i gledao niz pustu cestu.

195

Na bijelom papiru

Početi gore lijevo
Potpuno ispočetka

Potpuno ispočetka
Isprobati sve,
Što sam ikad napisao

Noći su neizdržive,
Kratki dani,
Dugo čekanje ničega

Ptice kruže oko crnog tornja
U zimskom parku
bolničke plahte se plave između drveća

Vidim je,
Kao da je tu
Samo ne mogu da se sjetim kako se zove

Dopiru ovamo glasovi
Štićenika koji puše
dolje ispred vrata

Zaprega i konj

Zaprega i konj su išli istim putem.

Kud si krenula? upitao je konj zapregu.

Ne znam a i ne razmišjam o tome, odgovori zaprega. Idem putem, moji točkovi se okreću a kad se prestanu okretati stanem.

Blago tebi, reče konj zapregi. Ideš tek tako, ideš onako kako ti se točkovi okreću, a kad se prestanu okretati staneš. Mene goni kočijaš, neprestano me motri i čim pokušam skrenuti s puta udari me bičem. Trava miriše, htio bih pasti i prileći. Htio bih tamo kud me noge nose. Htio bih biti slobodan kao ti. Budi sretna.

Da, sretna sam, reče zaprega. A tebe mi je žao, konju.

Vraćali smo se iz škole

Vraćali smo se iz škole Aranka i ja

A pred željezničkom stanicom

Kod bunara

Na putu je ležao

Kolutić salame

Podignem ga

A malo dalje

Vidi, još jedan

A Aranka: I ovdje je

I tamo

Gledaj

Skupljamo kolutiće salame

Sve do šume

Na ivici šume

Pod svijenom brezom klečao je

Obješeni

Vidim ga,

Kleči

Gleda pod sebe

U travu

Jurim kući....

Jurim kući, torbu bacam pod sto,

Na vratima komšija govori da u altanu visi gospodin Polaček

Djed ne čuje, baka se krsti,

stric Josef odmahne rukom:

Nekad davno, kad sam još bio mali,

U bunaru je visila skitnica

Jadni gospodin Polaček, govori majka i okreće se meni:

Kako je bilo u školi, šta si opet napravio?

Zamislite samo to, nastavlja stric,

Dođe nekakva skitnica i objesi vam se u bunaru.

Koračaj polako

Koračaj polako

Gledaj ispred sebe

Ne zadržavaj se

Idi pravo tamo

Šta ti daju – pohvali

zahvali i pravac kući

Ne prodaji zjale

Misli na mamu

Ne gledaj u ljude

Oni te se ne tiču

Kleči,

Gleda pod sebe

U travu

Trideset godina ga tako vidim

Kleči,

Gleda u travu

Pentesileja

Ne vjeruj čovjeku koji ne laže

Pihtijasta glava s crvenim krmećim ušima klatila se na dršci vila zabijenih u vreću brašna. Činilo se da će se Pentesileja svakog trena raspasti.

Ali njene ruke! Petiprste, vitke, skladne, bijele, bijelo-ružičaste..., čas zmijske, čas vratovi barskih ptica, lagano su se njihale i svijale kad je Pentesileja lupkala tabakerom po mramornom stolu dok je vadila cigaretu i stavljala je u cigaršpic od ćilibara.

Kad bi cigareti približila šibicu planuo bi cijeli Smichov.

Pentesileja bi sjedila kod prozora u *Zlatnom pauku* a mi dečki vraćajući se iz škole uvijek smo se zaustavljali pred tom kafanom, i ne jedan zreo muškarac je tamo zapanjen blejio.

Pentesileja kao da nikog nije primjećivala, kao da nije vidjela vječno kišnu smichovsku ulicu, upirala je izbuljeno smeđe oko na prazni zid pivare.

Je li to strašno? Ne baš. Možda malo tužno – lažna uspomena urezana u sjećanje još u mladosti. Ne znam. Imao sam čudno djetinjstvo, uostalom kao skoro svi.

Jednom sam je sreo na ulici. Pentesileja je izlazila iz pozorišta praćena grupom pohotnih pokvarenjaka, među kojim se isticao stric Panšvel koji je nosio fenjer. Bio je to samo daleki stric, pomoćni službenik *Zemljoradničke štedionice*, u mladosti oboljeo od rahitisa, vrlo daleki.

Pentesileja je šutjela, klempave uši su joj landarale po obrazima. Bila je decembarska noć, začuo se zvonak udar, otkucalo je četvrt ali ne znam do koliko jer se od tame koja je vladala na ulici nije bio toranj. Toga kao da se sjećam sasvim jasno.

Još se sjećam da su tada posjetioci pozorišta raširili po Smichovu pjesmu *Kako ti meni, tako ja tebi*. Imala je pet, možda šest ili više strofa, nikad je nisam naučio cijelu, ali pjevala je o gnjevnom pijancu koji si razbijala šaku mlateći vlastitu sjenu na zidu.

San

Bog je na tren usnuo i sad sanja o svijetu. Vidim žutu travu na brdima oko grada, žuto drveće kroz čije granje prosijava nebo. Perce leti zrakom. Pas laje, kroz kapiju salaša prolazi zaprega. Guske su se razbježale i mašu krilima.

Skitnica se dere u krčmi na čijem podu se sjaji predvečernje sunce, krčmar otvara prozor i krpom istjeruje muhu. Bog sanja da se skitnica napila piva i sad rukavom briše brk.

Ja sam mrzovoljan, umoran starac, rasrdim se kad zaboravim što sam htio reći. Tužan sam jer moj bog sanja da me niko ne želi slušati.

Rado bih nekome učinio makar malu radost ali ne mogu.

Sam ne mogu napraviti ni korak. Smijem samo čekati šta će biti. A jedino što mogu dočekati je da se bog, nekakav bog koji se skriva ko zna gdje, probudi i svemu bude kraj.

U satu je škljocnulo

U satu je škljocnulo

Hladno

Puše od vrata

Na kraju stola dimi se lula

Sunce iskosa sija na oranici

Duge sjenke boca talasaju se po brazdama

Žena koja ide prema šumarku zastaje,

I kao da naglo ugleda

Mene

Onog

Koji sanja ovaj san,

Vrisne preplašeno,

Diže ruke

I pada. Kleći u travi. Jeca. Breze i jasike
se svijaju na vjetru.

Na obali

Na obali
Daščara
Preko nje se preljeva val
s krova se diže ter-papir
Nije daščara
to je brod
Prolazi silueta u kabanici
valovi je zapljuškuju, gubi se i opet pojavljuje
Odjednom je preda mnom
Crni mantil na vješalici
Nije to vješalica, to je drvo
Mrtvo drvo s mantilima i kapama na granama
Odjednom je tiho
Morska trava se prestaje njihati i visi sa stijena
Idem putem koji se spušta
U osvijetljenu dubinu
Tamo dolje je mjesto
Ogromno, mirno mjesto, gdje odlaze ljudi
Već stoljećima
Sad ču i ja biti jedan od njih
S kim li ču se tamo sresti
Kad krenem ulicama
Ko će me iščekivati
S čelom prilijepljenim
Na prozorsko staklo

(10.9.2014.)

San o svjetioniku

Dižem se s lakoćom, polako proljećem šumskim hodnikom
Dugim, tamnim hodnikom među drvećem
U praznim prostorijama, u koje tu i tamo provirim,
slabo je dnevno svjetlo

Svuda boce

Gomila praznih boca

Naglo se pojavljuje okrnjeni kameni portal
I iza njega nekoliko srušenih zgrada
To su ostaci stare luke

Nad izlokanim kejom, nad klupom
nagnutom prema dolini crni se toranj

(16.10.2014.)

207

206

Dovoljno je tako malo

Dovoljno je tako malo

Teniska loptica ispod žbuna ogrozda

Pomjeri se zavjesa na prozoru

Preleti ptica

Prođe sjenka oblaka

Dovoljno je tako malo, dovoljno je sjetiti se,
samo se sjetiti,

Da se vrati mladost

i ja opet navučem na sebe svoj lik

Čim zatvorim vrata iza sebe

vani se spuste pljusak i tama

Ploča na gramofonu se okreće, ali ne čujem ništa
Christina Daae pjeva Marketu

Onda rez: sija sunce

Prelijeće ptica

Pređe sjenka oblaka

Mladi muškarac,

To je moj otac

Puže između prepreka od bodljikave žice

Vuče ranjenika

Prozor

Na prozoru zuji osa, htjela bi van. Toliko zuji da staklo odzvanja.

I čovjek se sjeti: Mogao sam onda otići.

Leži na podu, pod glavom smotan kaput.

Kad je ono to bilo? Zvala se Eliška. Iza nje su ostale police pune
praznih tegli.

Otpuhao je prašinu s gramofonske ploče

Odgovorila je na oglas
Doći će jutarnjim vlakom
čim bude moguće

Otpuhao je prašinu s gramofonske ploče
I položio je natrag
Oslanja se o ram prozora
I gleda na ulicu

Maloprije je padala kiša, sad sija sunce

Na praznom trgu
Dijete sa štapom u ruci
Stoji već godinama

April donosi aprilsko vrijeme
A dosada tugu

Nekoć je tamo stajao prodavač šećerne vate

Pomisao da postoji sila koja ovlada sve
Je sasvim uobičajena
Kod paranoika

Neću ništa

Neću ti ništa
Samo gledam
Ništa ne mislim
Samo gledam
Ne, ni na šta ne mislim
Samo gledam
U grane drveta
Koje je izraslo
U prozoru iza tvojih leđa

* * *

212
Remorker vuče šlep s pijeskom
Na splavištu stoji muškarac
Val zapljuškuje kameni stepenik
Divlja guska leti na nebu
Remorker vuče šlep s pijeskom
Tu je stajao muškarac ali odjednom ga više nema

Prozor

Izvana se začuo oštar ptičiji graktaj
Promatram prazno dvorište
Podilaze me žmarci

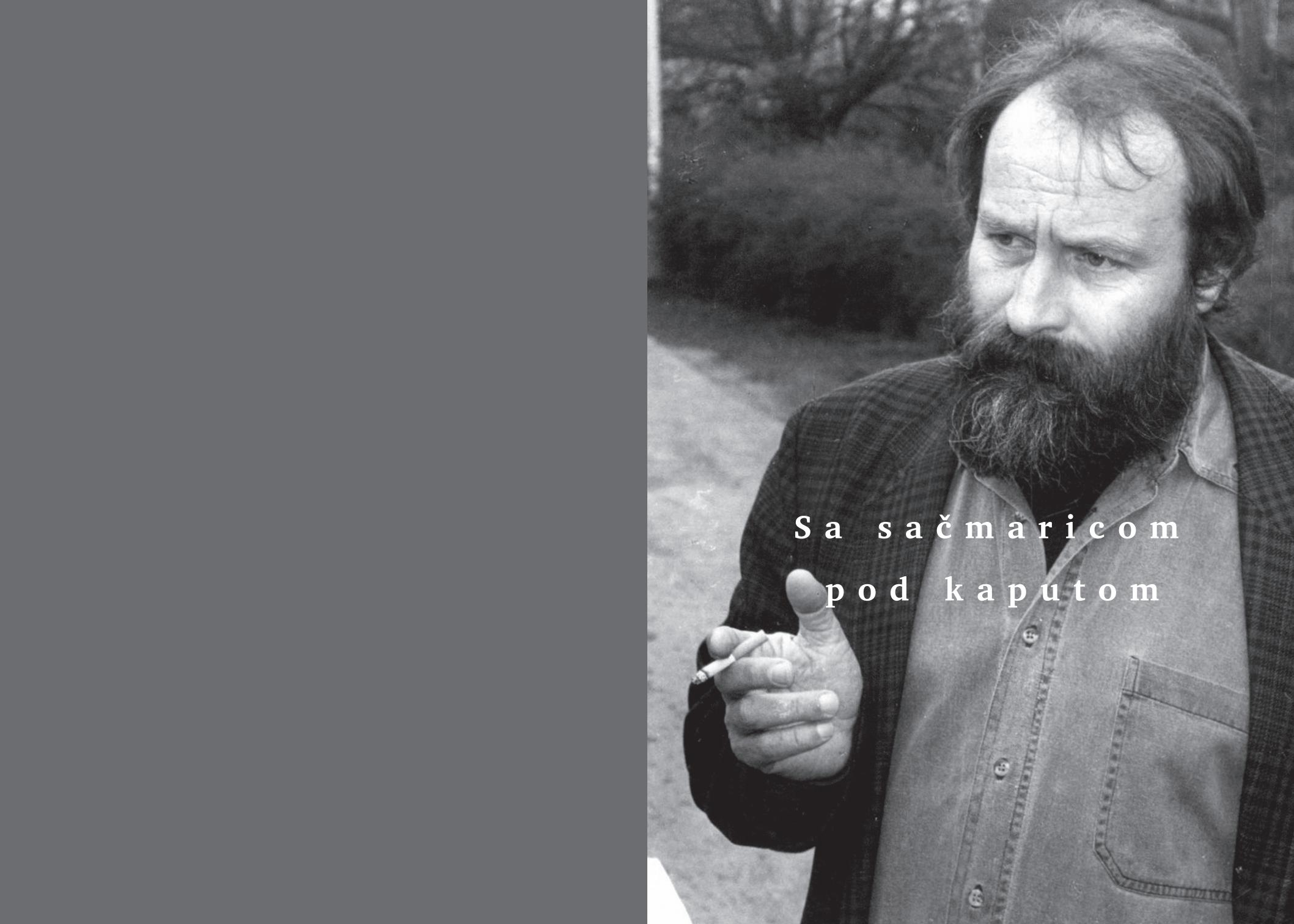
213

* * *

Du Mu

214

Bilo mi je tužno samom
Sad stojim pred svojom kućom
A svugdje uokolo jesenji sumrak

A black and white photograph of a man with a full, dark beard and mustache. He has long, wavy hair and is looking slightly to his left. He is wearing a dark, button-up shirt with a visible pocket. His right hand is raised, pointing his index finger directly at the viewer. A lit cigarette hangs from his fingers. The background is dark and out of focus.

S a s a č m a r i c o m
p o d k a p u t o m

Na jugu putujem preko Neutješne pustinje, na sjeveru se zaustavljam u Duboko zakopanom selu, na zapadu dolazim do Usamljenog mjesta, a na istoku do Velikog blata. Tamo dole nema zemlje i gore nema nebesa, onaj koji osluškuje ništa ne čuje, a onome koji gleda se zamanta.

Wang Čchung

Zamisli

Zamisli nježnu, gustu kišu. Zamisli da se približavaš kući. Ta kuća ti se sviđa. Zamisli kuću koja bi ti se sviđala. A sada ču reći šta bih još želio imati u pjesmi: travnjak, stazu, mačku na vratima šupe, sto na verandi. Vidiš? Ni na čemu ne insistiram. Hoćeš li da bude već mrak? Dobro, znači, noć je, u lampi na verandi gori fitilj. Kraj lampe neko sjedi i gleda te. Vidiš osvijetljeno lice: je li to žena, ili je to muškarac? Je li tužno? Nije? Ti odluči. Sad spuštam nogu na kameni stepenik s kojeg kiša spira bjeličaste listiće behara.

220

Bliže neodređeno vrijeme

Prozor barake osvjetjava voćnjak. Za stolom sjedi čuvar. Ima tamni sako, pod bradom leptir-mašnu. Na nosu naočale, pred sobom knjigu.

Čovjek je o granu svezao konop, sjeo na zemlju i leđima se oslonio o stablo. Gleda u osvijetljeni prozor, vidi čuvara koji je ustao, skinuo naočale, prišao peći i lopaticom čeprka po žaru.

Nedaleko odatle, na polju stoji stambena zgrada. U jednoj prostoriji, u ružičastom svjetlu crvene stolne lampe, leži žena. Ruka joj visi sa sofe, prsti dodiruju pod. Na tepihu, u dijelu gdje još dopire svjetlo, leži tanjur a na njemu otvorena britva pokazuje bliže neodređeno vrijeme.

221

Duhački orkestar

Put vodi posjećenimdrvoredom uz obalu rijeke. Idem po njemu, a pored mene plovi parobrod. Brži sam od njega i zato povremeno zastanem i sačekam ga.

Na palubi parobroda duhački orkestar svira muziku za ples, ali tamo nema nikoga ko bi plesao.

Sada put nastavlja ravno, a rijeka skreće desno. Sjedam na panj i gledam za parobromom, muzika se stišava, polagano stišava... Počinje kiša, velike kapi pljeskaju po lišću čička.

222

Lutka koja namiguje

Brzo se smrkava, na kauču je zablistalo sitno lice. Na njemu sjedi lutka oslonjena o jastuk. Sijevnulo je, pogledam u baštu – čičak i kopriva su uzdrhtali – a kad sam se opet okrenuo video sam da se lutka мало pomjerila, nagnula glavu. A sad je namignula na mene, ili mi se to samo učinilo? Zagrmjelo je. Čuje se kako voda otiče niz oluk.

223

Kafana pokraj puta

U hladnjaku pored potoka
 U mirisu borove smole i ishlapjelog piva
 Htio sam samo posjediti
 Zauvijek
 U šumi je škripalo drvo
 U mahovini i majčinoj dušici sidrila je moja lađa

Strani grad

Kad sam pogledao kroz prozor video sam rijeku, na drugoj obali zeleno ukrašene daščare, iza njih nekoliko dvokatnica i trokatnica, nekoliko manjih tornjeva, iza kuća se dimilo iz visokog dimnjaka tamnocrvene tvornice, po rijeci se lagano kretao crni remorker, a za njim niz čamaca punih pijeska. I pomislih: toliko vremena sam potrošio na sliku koju sad vidim. I pomislih: Da mi je znati je li ta slika zaista toga vrijedna? Jesu li te kućice tamo zato što se održava svečanost? Ljudi oko njih se kreću zbrkano, kao da im je jedini zadatak da tu tek-tako vrve i gamižu.

Nakon godina u B.

Isto kao onomad
Buljim s prozora
Onda siđem u bar
I popijem čašicu
Rano ujutru mi ide vlak
Grada se ni ne sjećam

Samo imam osjećaj
Da se za mene zauvijek zalijepio nečiji upitni pogled
Noću je soba osvijetljena uličnim fenjerom

Kafana na splavištu

Ušao je u mrak, iskapio i bacio čašicu,
Sjeo na drveni stepenik
Iz riječne magle
Se osjetio dim uglja
I čula zvonjava

Neka lađa
zove u pomoć

* * *

Pale se lampe
Završava mračan dan

228

Džuboks pjeva tvoju pjesmu
Tuđim, neprijatnim glasom
Džuboks pjeva tvoju pjesmu

* * *

U kafani pokraj puta
Željni priča
Gledamo u vrata

229

Za stakлом
Gasi se sunce
U tegli krastavaca

230
Cvijeće je stajalo bez osjećanja u svoj svojoj ljepoti
(Hermenegild Jireček)

Stanično zvono zvoni

Zazvonilo zvonce na željezničkoj stanici,
Šef stanice maše štapom, tjera krave s kolosijeka

Kroz stanicu polako prolazi dugi niz vagona
Na vratima jednog sjedi debeljko s violinom ispod pazuha
A još jedan isti, u istom prsluku, u istom žaketu i pantalonama
Prijeti gudalom i šepa uz vlak

Stanite! Čekajte!

Kakva sličnost!
Da već nisam neko drugi
Mogao bih to biti ja

Na peron se spustila zavjesa
Tamo je ogledalo, pred ogledalom stolić, na tabureu sjedi dijete koje
Izgleda kao djevojčica
Nad djetetom je nagnuta žena, nešto mu šapuće
Oko njih lepršaju veliki leptiri duginih boja

Bijela kafa

Sagnuo se za kašićicom koja je pala u travu
Začuo djevojački smijeh
Bile su dvije, šetale pješačkom stazom iznad bašte i razgovarale
Ustao je od stola i kao u snu ih pratio
Zanesen njihovim razgovorom

Utom su došle do šume
Pas im je trčao u susret
Crni, s bijelim mrljama
Jednom, početkom listopada

Bio je lijep, topao dan
Sunce je obasjavalo gola polja i pocrnjele brežuljke

* * *

Hodao sam između drveća
A glasovi iz šaptaonica su me doveli sve do vatre
Ratnici smeteno trče tamo-amo sudarajući se u dimu s vatrogascima
Crijevima koja pulsiraju grad je spojen s morem
Za prozorom kafane sjede gosti
Prate svaki moj pokret
S praskom greda, s cikom triješća
Propada krov
Lobanjama ukrašeni ratni čamac se prevrće na bok
Držim se olupina i valovi me izbacuju na plažu
Izlazi sunce
S kulisa padaju krhotine
Sjedim na stolici usred velike prazne prostorije
Oko zgrade goli obronci
Tamni nabori, dugi usjeci na blagim stranama
O bijelo okrečeni zid oslonjene ljestve

(8.10.2013.)

Taj čovjek je živio sam

Taj čovjek je živio sam, inspektore,
Jasno je da je to samoubistvo
Samo ne shvatam zašto se jednostavno nije objesio
I zašto je pokušao progutati šnjuru od zavjesa

Takođe je pitanje
Zašto nije dopio svoj čaj
I šta s onom nagriženom krofnom
I šta ovdje još tražimo

Mada... obratimo pažnju na
Spuštene roletne na prozorima preko puta
Krije li se tamo neko? Ne krije? Bilo kako bilo,
cijela ta zgrada tamo
kao da ima nešto s ovim slučajem

I ljudi dole na ulici
I džinovska riba
Koja je isplovila iz krošnje drveta
I ovamo tupo gleda

Duža pjesma u prozi

Duža pjesma u prozi
je počela dozivanjem nekoga u kući,
Koferi su se gomilali pod stepenicama,
Cvijet je iskliznuo iz revera
Žena se vratila po kutiju sa šeširom
Nizali su se stihovi od kojih pamtim
Svijet je do večeri oronuo
Kuća se ispraznila, a od djeteta je postao starac
Stihovi su se otezali
Tu i tamo je bila rima
Pas je polokao vodu iz zdjelice i opet otrčao

Cvijeće vene i vrpce blijede

Vjetar me na moru okrenuo
Opet sam tamo otkud sam isplovio
Vraćam se među žive
a da nisam ni vidio hridine na obali duhova

236
Cvijeće vene i vrpce žute
Blijedi moje ime
Muškarci iz mog plemena me više ne poštuju
Noćivam na napuštenom mjestu
Djeca se kriju od mene iza nogu svojih majki
Starica za mnom pljuje ižvakan list bibera

Prema meni trči uplakana žena
Pružam ka njoj ruke, steže me u grlu
Protrčala je kroz mene kao da me nema
Samo me probolo u srcu

*Uprkos izyjesnim poteškoćama
proživjeli smo lijep dan.*

Václav Rozehnal

Na morskoj obali

Bila je zima. Na livadi iza naše kuće grudvaju se dječaci s bodežima za opasačima.

Nekad je tu bila lipa uz koju su svako jutro postavljali drveni kiosk. Kiosk je imao točkove i u njemu je sjedio čika Brazda koji je kažnjen jer se nije molio i prao uši. Iz limenog dimnjaka se dimilo. Na grani se kostriješio vrabac.

Put je bio klizav, držao sam se za mrežasti ceker koji je mama nosila. U torbi su bile crvenožute jabuke. Dobijali smo ih od teta Karkošove i išli smo po njih vlakom.

Lipe su zujale. Došli smo sve do restorana *Kod zvijezde*. U bašti tinja hrpa krpa. Je li to na njoj krpeni lutak? Tu su dresirali njemačke pse.

Smetljar ide, zvonce mu dindilika i za njim se vuku kolica. Među vrapcima skakuće nekoliko ševa. Čika Brazda je prodao sve novine i narasle su mu noge. Sad ide i skuplja u vreću konjsku balegu.

Tata se vratio iz Italije. Sjedi na krevetu leđima okrenut prozoru i zašiva rupe na svom kaputu.

Jedan val se uzdignuo više od ostalih i pred noge mi izbacio jastuče za igle.

Uspomena

Sunce prži trotoar

A drvo se naginje

Nad hrpicom krpa

Koja tu leži

Kao pokisla

Petřiny, stari kvart

Kaže se levorver, kaže se nosogor, Hitrel, deflin...

U mraku iznad aleje bruji aeroplan

Mama za mnom s prozora baca kapu

Ako me ti uzmeš za ženu, ja ču tebe uzeti za muža,

Kaže Zuzana Zuzkova

I to je obećanje zauvijek

Šepavi čuvar trešanja uzima pušku

I kreće na dugi put

Jednom će me stići, znam

U stropu glođe miš

Zvuči to kao pucketanje elektriciteta

Kao kvar u glavi

U limenoj kutiji s pagodom, palmama i slonom

Tatina pisma s fronta

Malčice mirišu

Valjda na čaj

Lađa

Zagledan u davno lice
Davno lice svoje drage
Veslač se spretno probijao grmljem
Izbjegavajući drveće

Sjećam se
Iskričavog zelenila, zelene sjenke
Zelenog šuma
Zelenog šuma

Plovili smo dalje i dalje
U zelene šume

Ispod površine je svjetlucala morska šaš.
Svijala se trava
A djevojka je podigla ruku pa je opet
Pustila da padne u krilo

Plovili smo dalje i dalje
I daaaljeee I daaaljeee I daaaljeee

Čamac je zaribao o korijenje
Ptice su se raskričale
Lupio sam šakom o sto
Ptice su odletjele
I pjesma se nastavila

Kad bih

Kad bih se znao lijepo sjećati
Nabavio bih teški stol,
Čvrstu fotelu,
Portrete žena i djece,
Panorame gradova,
Brod u boci
I pisao bih memoare

A kad bih znao tako lijepo pri povijedati
Kao Antonín Krtička Polický
Iznajmio bih kuću s erkerom
S pogledom na šumu i rijeku, iz kojih se ujutru isparava,
I pisao bih priče iz nepoznatih predjela

Bože, takvo mjesto za sjedenje
Takav vidikovac,
Lađicu na rijeci bih htio

Hladni dan

*Kod Hurdalikovih je zatvoreno
Kod Treitnera je neko zazidao vrata*

U Lovištu ne poslužuju žive

Na balkonu je kisnuo stolić
Na stoliću novine
Čaša je bila puna vode

Da je neko otamo gledao
Vidio bi lice
Iza zamagljenog stakla

Tad

Sad tek iz peći kupe jučerašnji pepeo,
J. V. Sloboda već tamo sjedi,
Pije svoje prvo pivo,
Zapisuje nešto na margini novina

Kucam na prozor
I ništa

Idem dalje
Idem nekadašnjim Libocem
I srećem Pepu Šlangra
Sigurno je to on
I nakon smrti ima samo jednu ruku
U njoj drži kišobran

Čini se da me je prepoznao

Šta radiš ovdje, pitam ga
Zbunjeno sliježe ramenima

Već toliko puta

Već toliko puta je nešto napisao
i neko vrijeme mislio da je to pjesma

Činilo mu se kao da šeta po poznatom mjestu
Bilo je to vrijedno tog osjećaja, inače koještarija

Zvonio je na stare adrese
Dobar dan, izvinite, molim Vas

Bio sam taj i taj
Nekad sam tu živio

A kad su ispred njega zalupili vrata
Stajao je tamo i gledao u svoje ime

Sve su to bili samo pokušaji

246

Nešto takvo

Sjedim u fotelji pokraj otvorenog prozora i čitam. Začuje se zvono.
Ustanem i provirim vani, pred kapijom stoji čovjek oslonjen o bicikl
pokazuje iznad mene i više:

Jeste li vidjeli?
Šta?

Nešto takvo se ne vidi tek-tako!
Položim knjigu, istrčim iz kuće, tog tipa tamo više nema, pogledam
na krov, na njemu je prozorčić, na njemu je dimnjak, pogledam na
nebo, tamo je nekakav oblačić, ništa više.

247

* * *

* * *

248

Cirkuska kola se tresu. Boca s bocom, velika s malom, međusobno
brbljaju. Čašice, njihova djeca, skakuću oko njih.
Na prozoru se pojavljuju slike svijeta.

249

– Šta će biti dalje?
– Najvjerojatnije ono što je već bilo

– A šta je zapravo bilo?
– Ono čega se sjetiš

Ono čega se sjetiš,
To će biti

Zveckaju šoljice i tacnice

(Michalu Ajvazu)

Šoljice i tacnice zveckaju
Na stolnjak pada
Latica ruže
Oko koje letaju
Sitne mušice

Gosti na verandi
Planinskog hotela
Okreću durbine
Prema moru
Gdje se dimi
Iz bombardiranog grada

Sunce na zalasku
Boji čašu
Punu slatkiša,
Vinopija
brkom i usnom
dodiruje
jagodu

Dolazi do blagih razmirica
Njemačkog
I francuskog,
Što konverzaciju čini
dražesnom

Ono za čim sam žudio bilo je tako blizu, tako blizu!

De la Cámara

Fajront

Dražesnim
se može smatrati
ovo veče
Kao da je bitno
šta će o njemu
Sutra ujutro
pisati

Bliži se večer
Tiho zvecka staklo
Stišava se govor
I osluškujemo udaljenu grmljavinu

Odjednom svi istrče na ulicu
I nestanu

Tiho sijevanje pokreće nežive predmete
Škripi
Usamljena cipela na tabli za firmu

Nekoliko pojedinačnih pucnjeva je odjeknulo
Odnekud izbliza

Msassa i dvije iste žene

Mladi muškarac imena Msassa je sreo na putu dvije potpuno iste žene.

Rekao je: Jednu od vas ču odvesti kući.

Žene su mu rekle: Rodile smo se kao dvije. Ili ćeš nas uzeti obje ili nećeš imati nijednu.

Msassa je rekao: Dobro, vodim vas obje.

Ali prvo moraš ubiti svog oca – rekле su mu žene.

Msassa je rekao: Dobro. I krenuo je za svojim ocem.

Otac je rekao: Šta je? Otkud ti ovdje?

Msassa je rekao: Oče, moram te ubiti jer želim uzeti dvije potpuno iste žene.

Otac je rekao: Tako dakle! Pokazat ču ti šta ti je činiti. Daj mi svoje kopljje! Otac je uzeo kopljje i probio kozu. Okrvavljenog kopljeg je gurnuo Msassovi u ruke i rekao: Reci tim ženama da si me ubio.

Msassa je otisao, pokazao ženam kopljje i rekao: Ovim kopljem sam ubio svog oca. A sad podite za mnom.

Ah, ubio si svog oca, ti si loš, zao, nikud ne idemo s tobom! – zavikale su žene i pobjegle.

Mladi muškarac se vratio svome ocu i ispričao mu kako je prošao. Otac se nasmijao: Dakle, zbog takvih žena si me htio ubiti, sine? Drugi put budi pametniji!

Da, drugi put ču biti pametniji, oče – rekao je mladi muškarac imena Msassa.

* * *

Pripovjedač anegdota je otisao
A mi se još smijemo
Gledajući u vrata

Čungulufudi i Lusuka

Čungulufudi i Lusuka su bili sinovi jedne majke. Kad je njihov otac, veliki poglavica, odlučio umrijeti, svo bogatstvo je dao Lusuki. Ali Lusuka je rekao: Uzet ću samo manioke. Žene, robove, oružje i svo oruđe neka uzeme Čungulufudi.

Kako hoćeš! – složio se otac.

Lusuka je imao mnogo manioka. Žene su dolazile Lusuki i tražile manioke. Lusuka je ženama davao manioke. Uskoro su sve manioke nestale.

Lusuka je otišao Čungulufudi i zamolio ga da mu da nešto za jelo.

Čungulufudi je rekao: Nisi htio ništa osim manioka, sad ne kukaj.

Lusuka je rekao: Daj mi barem dvije žene.

Čungulufudi je rekao: Dat ću ti dvije žene, ali ako se opet vratиш i počneš moljakati nećeš dobiti ništa.

Žene su rekle: Nećemo kod Lusuke. Sad nas, Lusuko, hoćeš, ali prije toga nas nisi htio.

Lusuka je proglašio: Pojele ste mi manioke!

A žene su rekle: Nisi nam ih trebao davati.

Čungulufudi i Lusuka su se napili piva i otišli u grad. Htjeli su zamoliti službenika da ubijedi žene. Usput su zaspali, a ujutro kad su se probudili, plovili su po rijeci. Ležali su na palubi jednog od onih velikih brodova koji plove prema moru.

Kako se topio snijeg

Kako se topio snijeg pojavljivali su se
Oni koji su poginuli posljednjih ožujskih dana,
Onda oni iz čarkanja u veljači, slijedili su mrtvi
iz siječnja

Na kraju još nekoliko palih u listopadu
Njih je bilo najmanje jer se tad još sahranjivalo

Onda su svi zajedno čekali u polegloj žutosmeđoj travi

A na kraju tu je bila i rijeka
Kod malog drvenog mola jednog jutra dimilo se iz broda
Dovezao je kaveze s kokošima i žive svinje
Put do grada je bio otvoren
Počeo sam razmišljati o bijegu

* * *

Požari gradova, sudari planeta
Rađanja bogova –
Dlaka koja otpadne
Dlaka koja izraste

Neki prozori još svijetle
Prnje se suše na granama
Dimi se iz parkiranog furgona
Tu i tamo se neki brod pomjera po kopnu
U potpalublju svira harmonika

* * *

Brade mrtvih rastu kao korov
Šire se po putevima
Hrle preko zidova groblja

259

258

Budi se...

To je ko fol vic

Iz kontejnera sa smećem

Čuje se hropot

Upomoć, neko zove,

Čovjek tu umire

Vraga! Samo je pijan

Šta? Šta je?

Zabbezknuto se osvrće pijanac

Banka jaje, glupane!

Kaže spasitelj

To je ko fol vic

Ali samo kao

Ako hoćete da se zabavite

Posjetite noćni bar *Kod rumenog obraščića*,

Tamo je veselo

A ako hoćete da se razveselite

Idite tamo ili negdje drugdje

Idite gdje vam se ide

Budi se, ustaje

Od kuhinjskog stola

Na kojem se bijeli

Cedulja

Volim te

Zbogom

Nadrobio si

sad to pokusaj

U pet ujutro

Ispred solitera

Traži kutiju cigareta

Koju je noćas bacio kroz prozor –

Svud okolo samo smeće

Kurtoni, flaše,

Da,

Ljudi žive,

Vole se

A tamo

Nečiji pijanac

Leži na trotoaru

Bulji u nebo,

Ko da je tamo bogzna šta

Vratili mi kaput

Vratili mi kaput

Vratili mi cipele

I rekli da idem kući

Sunce sija

Lijep je hladan dan

Pred kapijom ludnice

Pijanac žica krunu

Ne, ne dam mu ništa,

Radujem se svojoj kafani

Na remizi

Ciganka mi gleda u dlan:

Iza sedam mora, izasadam gora

Bio jednom jedan –

Daj mi cigaru

Pa ču ti reći kako ide dalje

Bacam pljugu

Nek izgori

Dolazi tramvaj

Ono dalje ionako već znam

Sa sačmaricom pod kaputom

Sa sačmaricom pod kaputom

Stoji pred zalagaonicom

Naglo se prekrsti

Krene pravo na šalter

Dobar dan

Koliko dajete

Za ovu ovdje

Pucaljku

Kad se gleda s trotoara

Najupadljivija je

Reklama mlijeka za tijelo

Kad se gleda s trotoara

Svakome bi trebalo biti jasno

Da je mlijeko za kožu

Garantovan recept

Za ljepotu

Ni psa ne bi istjerao van

(prema Francescu Cangiulli)

264

Vjetrovita noć, nigdje nikog
Nasred ulice pleše plastična vrećica

Kofer

(Janu Placáku)

Otvoren kofer
Bačen
Pokraj stanice u polju

Da,
Taj prazni kofer
sam ja

A to poređenje
je smiješno

To poređenje je
smiješno i glupo
baš kao i ja.

265

Praviti stihove

Praviti
Stihove
Je
Lako

Drama

(prema Bruni Corry i Emiliji Settimelli)

Zavjesa se diže

Na pozornicu izlazi muškarac, skida kaput, odlaže šešir
i ljutito hoda tamo-amo

Praviti stihove
Je lako

Praviti stihove je
Lako

Praviti stihove je lako

Nakon nekoliko trenutaka:

Nevjerovatno! Apsolutno nevjerovatno! Nemam šta da kažem!
Ne znam šta bih rekao! Spustite zavjesu!

Praviti
Stihove je
Lako

Zavjesa pada

Praviti
Stihove je lako

Praviti stihove
Je
Lako

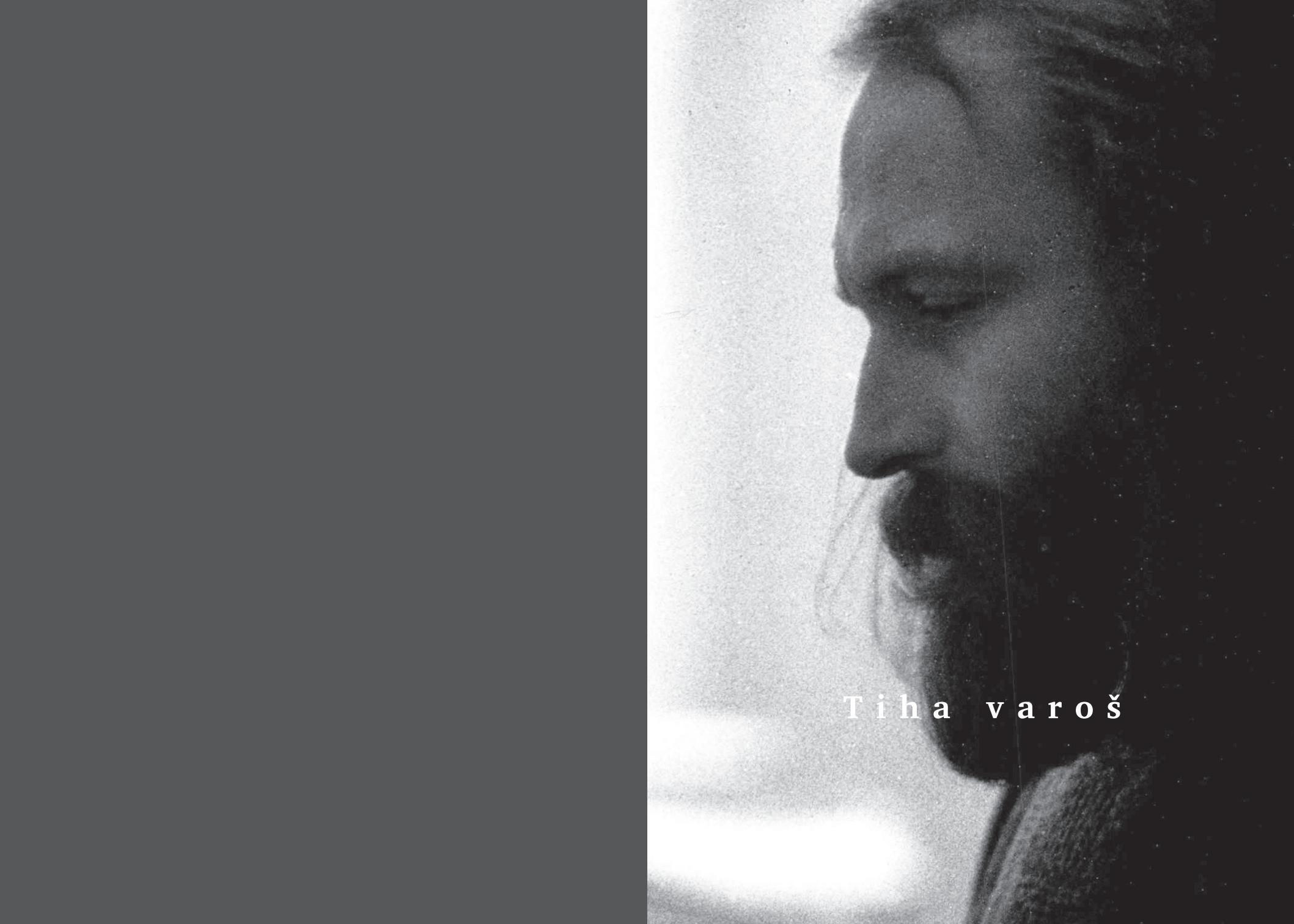
Pjesnik

Praviti
Stihove
Je tako lako

Svakako
Lakše
Nego
Što
To ja radim

Stoji nad klozetskom šoljom
Trga čist list papira
Povlači vodu
I pri tome pravi tako nesretnu grimasu
Kad biste ga vidjeli
Sigurno biste se nasmijali

A kad biste znali
Čemu se zapravo smijete
Smijali biste se još više

T i h a v a r o š

Tiha varoš

Krajem jeseni kroz tihu varoš nomadi gone svoja stada, nakratko se i zaustave, zapale vatru, ali ni ne sjednu kraj nje. Odlaze odmah, čim se uvjere da u praznim kućama nema ništa za jelo.

Na ulicama pasu mufloni, a u kućama koje su ljudi napustili još prije no što su bile opremljene za stanovanje je ugodna polutama.

Tu je i groblje bez grobova i voćnjak, bašta puna drveća koje dosad nije beharalo.

Sviđa mi se ovdje, tu će ostati.

Na sasvim nov stepenik ispred vrata neko je položio pilu, na kvaci visi kaput.

Smrkava se, na ognjištu tinja grana, krave muču u daljini.

Iz još veće daljine dopire mučanje parobroda – tamo negdje je more.

Na vratima salaša ili drumske gostione treperi rastrgani, još uvijek čitljivi plakat koji je tu nedavno okačio nekakav lutajući agitator: *Vrijeme viljuški je prošlo, dolazi vrijeme noževa.*

Vrijeme...

Vremena imam dosta, i previše. Dodijalo mi je više.

Dan je završio

Radnici su još brzo odnosili grmlje i drveće, produbljivali korito rijeke i iznad njega podizali grad. Upalile su se lampe, preda mnom se pojavila kafana. Brkati snagator s pljosnatom kapom na glavi i u prugastoj majici zakucavao je natpis iznad vrata.

Kod Starog labuda? Je li to dobar naziv? Pomislih: sve se odvija baš kako hoću. Prestalo mi se svidati na poljima i u šumi, stoji tu grad. Možda sam i taj grad htio. I još sam pomislio: ožednio sam, a odmah se tu pojavila kafana. Ako sad posegnem rukom za džep, hoću li u njemu naći novac?

A onda kad sam sjedio, pio pivo i brojao novčanice i sitniš, razmišljaо sam šta dalje: naprimjer, šta da to bude *Kod Lijepog labuda?* Ozdravim, proljepšam se i obogatim. I gdje god da svratim ljudi će se iščuđavati mojoj oštromnosti i mudrosti. I još se naučim pjevati. Kad negdje dođem, na zidu pročitam: *U našem gradu je danas izuzetan čovjek!*

A prijatelja i pristalica ču imati koliko je praznih boca u stanu pijanice.

Nogama sam se opirao o prečku na stolici, a laktovima o sto i znao sam da ču odsad zauvijek biti sretan; još me malo bole leđa, ali znao sam da će biti tiho, pokoj i mir, što prije svega želim, i još duge padine niskih brežuljaka oko grada, tu i tamo čuperak grmlja na livadama, spora široka rijeka...

Iskapio sam ostatak piva iz krigle i nešto mi je ostalo u ustima. Ispljunuo sam to na dlani: srebreni prsten s crvenim kameničićem, tako malen, da ga ne bih mogao navući ni na mali prst.

Nakon kiše

Bašta, velika kuća,
tata i mama,
to je mala dječja laž,
lažna uspomena.

Ozoban grozd
u zdjeli.

Iza prozora kaplja je kanula na lim.
Razvedrava se.

Kod kovrdžavog jagnjeta

Pravi duh se rijetko kad ukaže onome koji ga priziva.

Zato se često mota tamo gdje ga niko ne želi.

Večeras su salon na prvom spratu gostione *Kod kovrdžavog jagnjeta* iznajmili spiritisti. Preksinoć su tu plesala djeca preobučena u krastavce i bundeve, jučer je bilo slavlje u čast stogodišnjeg predsjednika *Toaletnog društva*. Sa stropova se još njišu girlande od roza toalet papira.

Dušo velikog Aristotela, jesli li tu?

Gospoda i dame se drže za ruke, mediju se puši iz ušiju.

Možda daleko, možda nedaleko odavde, u vječnoj samoći i dosadi muči se mnogo duša koje nestrpljivo čekaju da se izgovori njihovo ime. Može se dogoditi da prizivanog Aristotela preduhitri neko brži i pojavi se umjesto njega.

Učesnici seanse se čude što Aristotel ima promukao glas, što ima kockastu kapu sa štitnikom, nosi izlizanu torbu i pravi se lud.

Ó veliki Aristotele, zaboga, reci nam makar, koliko je tamo kod vas sati?

Muškarac koji se materijalizirao u dimu od cigareta ide pravo prema vratima i silazi niz stepenice. Dolje, u lokaluu, sjedne, na sto ispred sebe položi sitniš koji je izvukao iz džepa i klimne glavom konobaru. Ni s kim neće da priča, samo bi pio.

Neki od gostiju se prisjećaju: ovaj muškarac je nekada davno ovuda prolazio. Tvrđio je da popravlja ringišpile. Da, sigurno je to on. Majstor za ringišpile. Ima izlizanu torbu, zamašćenu kapu. Sasvim nezanimljiv duh.

Ali, pozor! Plamenovi svijeća u salonu titraju, medij krklja i grči se, a iz njegovih ušiju opet počinje da se puši..

Ko si ti koji dolaziš?

Prikazo, pokaži se,

i reci nam je li na onom svijetu dan ili noć!

Pijanice u lokaluu su utihnule, jer su primijetile da i ja sjedim među njima.

Heeej, haaaj! Ja sam malo bučnija i raspoloženija starica, na glavi imam šeširić ukrašen roza papirom, u kvrgavoj ruci stišćem varjaču.

Je li me iko pozvao? Ili sam ovdje ostao od jučer?

Koliko li je upravo sada sati? Jesam li zaista prisutan?

Zujanje

Kako da razumijem ljepotu tvog lica? Oblikovao ga je tuđi surovi govor. Kako su te zvali u djetinjstvu?

Na koliko brežuljaka, na kojem polju je podignut grad?
Na kojim riječima leži svijet?

Na padini se njiše trava. Preljeću formacije bombardera. Staklo zvecka, ljudi se zbijaju u grupe, mijenjaju pravac, vrište, skaču u teškim cipelama lako kao pacovi, padnu, podignu se i teturaju dalje vrijedni prezira.

278

Da li je na tim kostima bilo mesa?
Gospodo! Želite nešto specijalno? Tražite životnu ljubav?
U Ninivi si možete izabrati.
Ovo je Niniva, piše na kutiji šibica.
ZNALCI PUŠE NINIVU.
Ninivu gužva prosjak. Nije me ni pogledao.
A, moje pare ti nisu dobre, je li ništarijo? Reci, kaži mi ime bijednika koji te učio svirati na tu violinu!

Riječi iz davnih priča, taj lagani dim koji se uzdiže iz glava onih što se u podne guraju ispred kioska s hrenovkama, uz đake gimnazije.

I skupljači konjskih balega, odrpanci, piljari, skorojevićki izletnici, veslači osmerca...

Te riječi ne znače ništa, nikome ne mogu smetati, nikog ganuti niti razljutiti.

Tip s ožiljkom od šarлага na čelu i s klempavim ušima stoji ispred polomljenih vrata. Opasan zakrvavljenom pregačom. S mačem za pojasom.

Prilazim mu, naginjem se prema čvoru na njegovoj kravati (više ustima ne mogu dosegnuti) i uzviknem: JA SAM JA!

Moje zujanje ga se ne tiče.

279

Davno je to bilo

Davno je to bilo kad sam se ovdje naprasno, neočekivano i ko zna zašto pojavio. Po ko zna koji put?

Kad bih samo znao šta tu tražim.

Da me nije neko greškom prizvao?

Ili sam došao da se svetim?

Je li mi neko nanio nepravdu na ovom svijetu? Ili da me, o kakav užas, nije neko povrijedio na onom?

Sjedim u naslonjaču na smetljiju ili tek tako lunjam po gradu. Ljudi ne odskaču i ne trnu od straha, navikli su se, prolaze kroz mene kao da me nema. Više me ne sumnjiče za nečasne namjere. Tek rijetko neko na mene upre svoj pogled.

Fuj, fuj, stani i reci kako se zoveš, nakazo jedna!

Tresem se, šutim i ne znam.

Čini se da bih se u ovom gradu dosta dobro mogao pojavljivati i plašiti ljudi. Ali ja ovdje izgleda nisam dovoljno dugu. Za sto, za dvjesto godina ču se možda napokon sjetiti. A onda, kad budem imao ime, postat ču pravi duh i neko će me pozvati na čašicu. I odvezat će mi jezik.

U stara, stara vremena, u nekom kraljevstvu, živio je muškarac koji se zvao recimo Jarognjev. Dirljiva priča, zar ne?

Obrišite nos. Saosjećam s vama.

Od jutros pada kiša.

*Kod Treitnera za šankom
sjedi harmonikaš
i ne svira.*

Muškarac s koferom

Ovdje je sve počelo. Baš sve. Okolo je tama, samo tu i tamo još nešto svijetli. Muškarac s koferom u ruci ide niz ulicu prema trgu. Crkveni toranj se na tamnom nebu skoro ne vidi.

Ovdje priča završava, samo tu i tamo još nešto svijetli, muškarac s koferom ide preko trga.

Došao je sve do hotela. Uhvatio za kvaku i drmao vratima.

Negdje gore se otvara prozor: Šta je?

Dobar dan! Ovaj, već je mrak...., je li? – kaže muškarac s koferom.

Pa?

Slušajte, htio sam upitati...

Da?

Je li ovdje nekad bila gostiona *Kod Treitnera*? A pored župni ured i u njemu osnovna škola?

Stvarno?

A tamo na suprotnoj strani je bila ograda, tog se sjećam, visoka drvena taraba a iza nje...

Ima slobodna jedna dvokrevetna soba.

Ne treba mi, rekao je muškarac s koferom.

Pa šta onda hoćeš?

Volio bih znati šta je bilo iza te ograde.

Ma nemoj?

Prozor se s treskom zatvori. Muškarac s koferom se okreće i ode preko trga.

Tišina je. Negdje zvoni budilnik.

Vrati se i izaberi drugi početak! Brzo, dok još nije kasno!

A šta ako se ipak vratim

A šta ako se ipak vratim
i sve bude kao što je bilo?

Zaboravim svoju ulogu,
ne prepoznam ljudе koje sam poznavao?
Hoće li me ismijati?

Zadat ћe mi da sto puta napišem:
ne smije se lagati!
i zaključat ћe me u praznoj školi.

Hoću li pasti sa stijene,
utopiti se u ribnjaku?
Je li se to već dogodilo?
Hoće li takav biti moj kraj?

283

Maglovito je jutro

Maglovito je jutro... Dama kojoj crni kostim pripjen uz tijelo lijepo stoji, vuče po jednom od perona *Sjeverne željezničke stanice* zaobljeni kofer. Da se taj kofer otvorи rasuli bi se krvavi komadi od kojih bi bilo moguće sastaviti dobar dio njenog mužа. Otpriklike polovinu.

Druга polovina je u garderobi na *Južnoj stanici*. Već drugi dan smrad i zujanje muha smetaju ljudima koji prolaze pored gardarobe, ali službenik koji tamo radi ništa ne osjeća. Naime, on nema nos, upucali mu ga Tuarežani.

Taj službenik je nesumnjivo muškarac vrijedan pažnje. Ne samo zbog toga što je u legiji stranaca bio odlikovan za požrtvovanost i hrabrost, već i zato što je svekar dame u pristojnom crnom kostimu, one kojoj upravo sad na *Sjevernoj stanici* neki drugi službenik pomaže da u vlak unese kofer.

A taj uslužni službenik je sticajem okolnosti punac. Njegov zet, ništarija u ljubičastom sakou i s neravnomjernim u crno ofarbanim brkovima, upravo pljačka poštansku štedionicu. Direktor te štedionice sjedi pored rijeke i gleda u jâz.

A predsjednik *Toaletnog društva* je stanoviti Karas! Gle, kako se sve povezuje. I prosječan posmatrač stalno nalazi neke veze.

Ti, đače, koji čačkaš nos i gledaš kroz prozor, kao da tamo vani nema ništa, ustani i reci, kad je bio rat između Sjevera i Juga, reci nam kolika je udaljenost među stranama svijeta? Ne znaš? Ha, uhvatio sam te! Takav rat nikad nije ni bio, Sjever i Jug su jedno, nikakva udaljenost ne postoji!

283

Bila je noć

Bila je noć, u kafani fajront, platio sam i išao ulicama grada koje su se gasile. Svaki čas su mi se obraćali ljudi koji su izranjali iz mraka, razgrtali svoje kapute i nešto nudili. Nije ih bilo lako odbiti. Razumio sam svaku njihovu riječ, i to me umorilo. Sjeo sam na kamenu stepenicu i ramenom se naslonio na ogradu.

Zašto svi stalno nešto govore? Zar svako mora govoriti?

Probudili su me prigušeni udarci. Negdje je neko nečim u nešto udarao. Ležao sam na sofi pod kosim stropom male prostorije u potkrovju. S velikim naporom sam se podigao i prišao prozoru. Dolje u dvorištu muškarac je cijepao panjeve.

Zaboga, moram brzo odavde dok me neko ne nađe! Gdje su mi cipele? Naglo sam se okrenuo, zakoračio i lupio glavom o gredu.

U granama je zahujao vjetar, ograda se zaklimala, federi u sofi zaškripali, sručio sam se u mahovinu. Glava mi je propala u jastuče.

To je baš lijepo od tebe, začuo se ženski glas. Svi su me zaboravili, a ti si se vratio. Ti si dobar.

S naporom sam otvorio oči.

Izgleda da je među nama bilo nešto više, rekla je žena.

Ležao sam na leđima i pratio sjenku koja se razrastala po stropu.

A zapravo ništa nije bilo, je l' tako? – nastavila je. Ili je možda bilo?

Sjena se opet suzila.

Oslonio sam se o lakat i osvrnuo oko sebe: na plafonu lampa koja slabo svijetli, ispod nje kuhinjski stol, jedna jedina stolica, šporet, na zidu polica s nekoliko tanjira i šolja, na stolu budilnik sa srebrenim zvoncem, staklena vaza bez cvijeća... Inače ništa.... ništa više... i niko. U sobi sam bio sam.

Kakvo olakšanje! More je šumjelo, mirišući na morske trave, trule iglice četinara i lišće. Ležao sam na vlažnoj mahovini, kroz grane nada mnom je prosijavalo bijelomodro nebo. Žmirkao sam zasljepljenim očima. Zagraktala je sojka. Budilnik je zadrndao. Srebreno zvono je zvečalo, a ja sam odlučio da prestanem padati u san i buditi se.

Na godišnjem sastanku *Toaletnog društva* za večeru su servirali kuhanji svinjski vrat s hrenom. Pilo se vino od jabuka. Piva je, naime, nestalo.

284 Jeste li ikada vidjeli ili čuli tako nešto? Svinjski vrat zalijevati vinom? Predsjednik Karas se toliko naljutio da je počeo govoriti u stihovima. To ne bi bilo ništa neobično, *facit indignatio versum*, da mu to nije ostalo; kud god ide rimuje i recituje i svi se sprdaju s njim.

Tri prijatelja

...und so verbringst Du Deine kurzen Tage

Carl Bulcke

Špil se raspada, ali igra se nastavlja. Stalno ista zabava. Karte se lijepe jedna za drugu. Bi li sa njima još mogli zaigrati „klozet“? Mislim na onu igru u kojoj je bitno da ti se ruka ne trese. Naravno, zaigrajmo! Da razgibamo prste. Da razbistrimo um.

Između perona je projurio vlak; i kuća se srušila. Iz ruševina neko zove u pomoć. Ali nije to ništa, ova igra ne važi, počinjem ispočetka!

Iza vrata staničnog zahoda dva muškarca očitavaju bukvicu pijancu koji spava:

Bože, to je šupak! Legne tu, a nema ni kinte.

Najradije bih ga izmatio.

Mlatni ga, ionako nije pri sebi.

Sad će mu jednu opaliti! Razbio bi ga!

Shvatam ih: treba im novac za karte i fali im još samo osam kruna. Osam! A u Sedmogorju nas čeka prijatelj koji je upravo, odjednom izgubivši oba roditelja, ostao siroče. Stari dobri prijatelj, s ovooooliikim srcem sjedi tamo potpuno sam u velikoj luksuznoj kući i bulji u zid. Prijatelj koji nas čeka na preferans.

Ne svida vam se više na ovom svijetu? Posjetite banju u Sedmogorju. U Sedmogorju: 1) je lijepo, 2) zdrav zrak, 3) absolutni mir, 4) pobrinu se za čovjeka. U Sedmogorju možete skinuti kaput, dok ovdje stalno morate biti spremni za bijeg.

Kazaljke sata neće pokazati ništa drugo od onog što su pokazale

već toliko puta. Stalno u krug, jedno te isto. Čovjek zaboravi da bi noću trebalo leći i spavati.

Dani su tako dugi ljeti! Čime da ispunimo čekanje? Šta da radimo? Da kartamo udvoje? A ko će za to vrijeme tješiti našeg prijatelja? Ko će mu obrisati suze s lica? Možda mu se vrati ženska?

Nada umire posljednja. Ženska mu se zvala Manja. Radila je na otpadu starog papira ali ju je gnjavio šef. Sad oko nje njuškaju žbirevi. Priča se svašta, ali bila je to poštena žena. Sigurno bi se vratila kad bi znala kako mu je, ali ko zna gdje je sad?

Mladi gospodine, da nemate koju krunu višku, makar kakvu siću, majka mi je bolesna, sestra luda, otac policijski invalid, jučer su me pustili iz čuze, mogu li vam pomoći s koferom? Ma, odjebi, kretenu! Takvim treba oduzeti vozačku! Iskopati oko! Ako posiješ novčanik ili zaboraviš kaput na klupi kurac ćeš ih naći...

Još je sunce, ali već zatvaraju kiosk s kobasicama i pivom i na stanici nema ništa za prezalogajiti ni popiti. Putnici koji se tu motaju ni ne progovore s čovjekom. Ali zato se u Sedmogorju živi po cijelu noć!

Hahaha! Zavući ćemo se u Sedmogorje i pričati priče, izležavati se, izvlačiti piva iz frižidera, a ako budemo htjeli, možemo izaći u park ili igrati table, a ako treba i magaraca.

U Sedmogorju: 1) je topla voda, 2) ima puno ženskih na televiziji, 3) nas niko ne zna.

Svega će biti. Samo treba malo vremena. I malo sreće. To nam treba! S ljudima je kao s govnima: neko potone odmah, neko malo kasnije.

Pokušavam

Pokušavam stati na zemlju ali ne mogu, malo sam iznad nje i ne mogu je dodirnuti nogama; ljudi za sada još nisu primijetili da lebdim, ali svakog časa će neko kriknuti i pokazati na mene. Saginjem glavu i čekam na krik koji će se začuti.

To morate vidjeti, požurite, na glinokopu su iskopali slona! Neko više i svi trče tamo. Sad me više niko neće primjetiti, udišem i uzlijećem iznad grada, letim i pratim šta se dolje događa. Kod ciglane se crni gomila.

288

Lovac gorila

Sjedim s rukama položenim na tipke pisaće mašine i čekam. Jen', dva, tri, prsti se pokreću i već pišem naziv: Lovac gorila.

Neće to biti pjesma. Vjerovatno neka priča. Možda pripovjetka. Samo da ne bude roman, nemam sad toliko vremena, poslijepodne moram na poštu platiti režije, onda ću svratiti u crkvu i proviriti u mrtvi sandučić da nisu u njemu nove upute – ko li bi to mogao biti danas, samo da opet ne moram daviti neku staru damu, ona posljednja mi je uvalila čašicu višnjevače, nisam je mogao odbiti, volim višnjevaču, mnogo volim višnjevaču, bilo mi je neprijatno. Vrlo neprijatno.

289

Tišina! Udarim šakom o sto. Glas koji se odazivao u mojoj glavi umukne. Nakon nekoliko trenutaka stalak za kišobrane progovori tiho: Pilji u štap, pilji u štap! A onda malo glasnije: Pilji u štap!

Onda iz polutvorenog ormara zaškripe tihe, ali jasne riječi: Papučom po njušci, papučom po njušci!

Izvučem papir iz mašine, zgužvam što sam napisao i bacim u korpu. Otvorim ormara, s ofingera uzmem mantil, obučem ga i krenem na poštu.

Idem ulicom i čujem kako se gradom razliježu moje misli.

Riba

*Renatus nije ni pridigao glavu od stola. „Bog s tobom,“
reče i tiho se nasmija. Da li je znao da odlazim?
(Brodolomac na atlantskoj obali)*

U kafani je tiho, tiho i prazno, u pepeljari na šanku dogorijeva cigareta. Bijeli dim se širi pod stropom. Neko je u klozetu povukao vodu, zaškripaše i lupiše vrata.

Nedaleko od obale se prevrnuo izletnički parbrod. Dva tipa koja se za stolom pred kafanom šutke igraju s kamenčićima nisu ni podigli pogled. Taj parobrod je nevidljiv, oko njega se utapaju izletnici, koji su također nevidljivi. Ne vidi i ne čuje ih ni ribar koji sjedi na kamenom molu.

Ribar je iz mora izvukao ribu, bacio je na kaladrmu i nestao. Nestao je jedan igrač, onda drugi, zatim kutija s kamenčićima, nestala je cijela kafana, nestao je mol, nestala je obala, nestali su ribarski čamci i lučke barake. Nestalo je more, izgubile su se ptice koje su kružile na nebū, nestali su oblaci, nestala su modra brda u daljini, nestalo je perce koje je lelujalo uokolo... Ostala je samo riba da se koprca na čistom papiru.

The Pipe

Safety Matches

Da bih mogao biti sam, ne smijem imati puno stvari. Nekoliko knjiga, dvije-tri sitnice, i to je sve. U samoći se čovjek ne može razbacivati.

Nastanio bih se, recimo, u kutiji od cipela. A možda bi bila dovoljna i kutija od šibica.

Ova kutija sa slikom lule mi se svida.

Pepeo

...no ne tryc...

Pepeo i sol, polovica limuna i poluotvorena kutija s natpisom *The Pipe*. Olovka na papiru. U kutiji iskresane šibice. Ruka s dlanom okrenutim nagore. Pahuljice snijega se tope na prozoru, u starom Libocu zvonce na smećarskim kolicima. Na papir kapa krv. Sve je na stolu. Proljeće je, ljeto, noć i dan.

Maloprije je bila noć

Maloprije je bila noć. A na stolu je još maločas stajalo pismo. Svjetloplava koverta s pečatom HITNO.

Pružio sam ruku prema koverti, u to je na prozor navalio vjetar i otvorio ga. Spustio se pljusak. Na parapetu su se počele rasprskavati velike kaplje.

Zalupio sam prozor, zatvorio ga kvakom i vratio se za sto. Umjesto koverte sad je tamo ležala kugla omotana prljavim zavojem.

Šta bi htio? – začuo se odvratan, kreštavi glas. Jasno sam prepoznavao usta koja su se otvarala pod zavojem. Duplju vlažnu od slina.

Šta bi htio, šmokljane? Mislio si da će ti makar napisati? – nastavio je glas. Ništa više ne očekuj. Idi leći. Jutro je.

Čuo sam pjesmicu

Čuo sam pjesmicu o šumi u kojoj je raslo jedno drvo. Na tom drvetu je bila samo jedna grana.

Ne znam riječi, ni radnju, znam samo da je pod drvetom plakalo dijete, da je zapuhao vjetar i odnio jedan jedini list.

Bila je to uspavanka koju je neko pjevalo nad praznom kolijevkom.

Utvara

Nekad, dok sam još bio čovjek,
Hodao sam po ovim mjestima,
Ulazio na ova vrata,
Ovdje sjedao,
Tu lijegao
I čekao tebe, ljubavi moja,
Čekao i patio,
Dok sam još bio čovjek

„Uf!“ – Horibiliflix je naglo izdahnuo i osmotrio okolne ruševine: „To će već nekako dogorjeti. Dobro obavljen posao! Sad preostaje još samo negdje se zavući i probuditi tek u stvarnom životu.“

(*Bjegunac s onog svijeta*)

Zrakoplov

Spjevano u stilu Václava Rozenhala

Kod Pupoljaka

Šta je dokaz da je ljeto prošlo?

Zašto je Edvard viknuo „Napokon“?

(Iz Jezičke nastave Berlitzovom metodom)

Kod Pupoljaka u bašti
gospodin Nohýnek i gospodin Frühauf
sjede i gledaju u kutiju
koja leži između njih na stolu.

Na kariranom stolnjaku
plavi se plava
papirna kutija

„Gospodine Frühauf, ne znam,
ali čini mi se da
ili nije dovoljno mala
ili je isuviše velika.“

„Ne, gospodine Nohýnek, mislim,
kad bi bila manja da bi bila
premala.“

„Vjerovatno ste u pravu,
mogla bi se izgubiti
ali ipak kažem si tek-tako
da bismo možda radije mogli...“

„Ne! Već smo o svemu toliko,
toliko puta razmislili!
I znamo da je naš prvi plan
bio najbolji.“

„Možda,“
gospodin Nohýnek skida naočale
s nosa i naginje se nad kutiju
„Jak miris, veoma jak!

Imao sam lijep život,“ uzdahne,
„lijep, ali vjerujte,
već bih se rado od svega odmorio.“

Ispravi se, zakloni oči dlanovima.
„Je l' se i vama čini
da je sunce mnogo manje
nego što je izgledalo jučer?“

„Da, manje sija, slabije grije,
ali izgleda mi rumenije.“

„Tako je, danas je rumenije.“

Treći čovjek

Neko nas prebrojava

(Brodolomac na atlantskoj obali)

Doći će veče. Sunce još uvijek
peče... Pod jabukom
se budi pijanac
i trlja oči.

U hladovini
mu treperi pred očima

Na ribnjaku je pljusnuo val.
U čamcu, pod suncobranom,
leži ribar...

Šta je... šta to...
Treći čovjek je izbečio oči
bulji u glineni zid
opirući se laktovima o sto,
nešto mrmlja.

Pred njim dugi bijeli stolnjak...
bijeli put... na njemu čašice,
čašice, tanjiri i boce...

E, pa, gospodo...

„E, pa, gospodo, ljeto je prošlo,
požurimo na večeru.“

„Šta je bilo? Danas ste mi
nešto snužden,
šta je s vama gospodine Silbersteine?“

„Ne mogu da se sjetim jesam li jutros
uzeo lijekove za srce.“

„A ako ste ih uzeli
šta će se dogoditi?“

„Ništa, gospodine Hurdalek,
apsolutno ništa.“

P e r n a m b u c o

*...ko noću ne ide u šumu da vidi oreade
neka o klin okači svoju liru!*

Ladislav Klíma

Rođendan

Zatvori oči i pokušaj zamisliti Sad,

Sad, Sad...

Koliko dugo traje Sad?

Sad se ne može opaziti. Sad ne traje.

Između prošlosti i budućnosti najvjerovaljnije nema ništa.

Iz čajnika cvrči čaj. Do oblaka od duhana digla se Peruška prašine. Začula se pucnjava, projurila je grupa Berbera na kamilama. Gradske zidine su bile od bijelog kamena. Točak od kolutića limuna se počeo klimati, kola su se prevrnula, tovar šibica se rasuo po putu. Oko rupe na stolnjaku juri uzrujan mrav.

Gospodin Bohata je došao da ti čestita. Što je više života, sve ga je manje. Nekom nije suđeno. Kako je tetka, otiču li joj još noge?

Uskoro ćeš biti odrastao muškarac. Od tebe zavisi hoćeš li nešto postići. Već bi trebao znati zavrnuti slavinu.

Sad, Sad, Sad...

Čujete li? Da li to mjauče mačka iza vrata? Pustite je unutra.

Iza vrata su stajale samo cipele koje prosjače. Da nije čaj previše slab? Šta biste rekli na kapljicu ruma? Ooo! Kapljicâ ruma nikad nije dovoljno, draga gospođo.

Proljeće je uzelo maha, grana koju je zimus povio snijeg već je ocvjetala ali još se nije ispravila. Na kraju stola na uskom traku sunčeve svjetlosti griju se klješta za šećer. Izgledaju bezopasno. Skoro cijelo nebo je prekriveno heklanom zavjesom.

Ne gledaj kroz prozor kad imamo posjetu, veli mama. I sjedi uspravno, ne grbi se.

Pustite ga, proći će ga to kad poraste.

Čuješ li gospodina Bohatu? Upamti da ti više nije devet, kaže mama.

Ne, neću to zaboraviti. Jednom zauvijek ću zapamtiti da mi nije devet.

Majka stoji pored daske za peglanje

Majka stoji pored daske za peglanje
dim iz cigarete širi se po stropu
kod komšije zvoni telefon
završile su podnevne vijesti
slijedi koncert
na skali svijetle imena gradova
kroz poluotvoreni prozor uletjela je osa
gdje je Livorno, gdje Kaunas
prisjećam se detalja
razglednice iza mrežice radio-aparata
pečata poljske pošte
plave pruge na bijelom stolnjaku
knjige u kojoj je tramvajskom kartom obilježena stranica
staklene posude s kruškama i osom
pepeljare pune opušaka
s crvenim tragovima karmina

sve vidim i čujem
kao da sam sad tamo

kod komšije zvoni telefon
zvećeće prozorsko staklo
nisko iznad krovova preljeće aeroplan

Ništa mi ne govori

Ništa mi ne govori
Sve ti piše na nosu

Priznaj već jednom
Kakav si ti muškarac?

Ne bleji tako
Stoj mirno kad ti govorim!

Na tvom mjestu bih propala u zemlju od stida
A tebe baš briga

Isti si ko otac
Potpuno isti

Gubi se dok izbrojim do tri
Makni mi se s očiju
Ovo ti je zadnji put

Á

Á, mladi gospodin se udostojio
i došao nas posjetiti
E baš da vidimo

Sad čemo sve ostaviti
da čujemo šta će nam reći

Vidi, vidi! On s nama ne govori,
nismo mu zanimljivi.

Dolaz' ovamo!
Gdje si bio?
Prebit ču te, kopile jedno!

Kad je u šumi mnogo gljiva

Kad je u šumi mnogo gljiva biće rata
Kad mjesec ima krvav rub biće rata,
kad je rat roje se pčele,
kad se roje pčele ženske dobiju svrab,
a kad curu zasvrbi – bolje ti je da ne znaš,
ne igraj se s pimpekom da ti ne otpadne.

Nigdje nismo bili

Nigdje nismo bili,
nigdje se nismo zavlačili,
ništa tamo nismo razbili
i ništa nismo uzeli
i to je božja istina,
tako je to bilo
i nikako drugačije
zauvijek
dok sam živ

Tu tajnu ponijeću u grob

Dragi Václave Ruči
možda si još uvijek živ
ali sigurno nećeš čitati ove redove

Modri sat

Satovi, to je bilo nešto!
U ta davna vremena
svako je na zapešću nosio sat

Nacrtao sam ga mastiljavom olovkom
Solidan, dobar rad
Izdržao i mamino ribanje četkom

I sad čujem njegovo kucanje

Pod nebom koje obećava

„Je li ovdašnja stanica daleko?“, upitao sam,
još uvijek ne znajući gdje se nalazim.

Karel Švanda iz Semčic

Oblaci su mimošli grad, kiša valjda neće pokvariti nedeljno raspoloženje.

U gradskom parku, pod nebom koje obećava, počinje poslijepodnevni koncert Maršom za četiri violine i jedan bubanj. S prvim tonovima pojavljuje se nekakav pijanac i penje se preko ogradice muzičkog paviljona.

314

Iz publike se diže nekoliko muškaraca koji bi htjeli na miru pratiti kako se razvija muzički komad prostudiran pod vodstvom maestra Kvetinskog, i opominju pijanca da odmah prestane pjevati, u to i njih opominje nekoliko drugih odlučnih muškaraca iz publike koji bi htjeli na miru pratiti kako se razvija ovaj muzički komad, pljušte psovke, ispočetka birane oprezno, pak sve grublje i teže, padaju stalci i stolice, odguruju se stolovi, gaze šeširi i kape, žena s koje je neko strgnuo haljinu bježi vrišteći, stolar Brambora Josef, 36 godina, pada na zemlju i iz njega isčeza život, iako se zapravo radi o nesporazumu.

Bubnjar stoji spremjan da udari palicom i ne skida pogled sa svojih nota, trojica od četvorice violinista ne prestaju gudit po žicama.

Oni daju sve od sebe, a ono što se u tom trenutku dešava okolo nema nikakve veze s njihovom umjetnošću. Očito su, da nije bilo nesretnog sticaja okolnosti, danas mogli imati veliki uspjeh.

Ne tražimo uzrok i ne pokušavajmo shvatiti smisao, bit će bolje, ako se što prije udaljimo i objašnjenje pročitamo tek u sutrašnjim novinama.

I požurimo, maestro već ulaže dirigentsku palicu u futrolu, napušta muzički paviljon, pomokri se uz grm zove (koja će cvjetati tek na proljeće) i ne osvrćući se odlazi.

Stanica nije daleko. Najviše 5 minuta pješke od parka. Vlak za Prag kreće tek u sedam navečer, međutim, tu je zgodna nadstrešnica u slučaju kiše, a pod tom nadstrešnicom, među saksijama s azalejama, je klupa, mjesto priyatno za sjedenje s lijepim pogledom na polja krompira i blago valoviti vidik za njima.

315

Prije večeri ipak

Prije večeri ipak
palo je malo kiše na grad

U pustom parku probudio se pijanac,
iznenađen kratkim pljuskom
sjedi na travnjaku i škilji.

316
Pod kosim zracima sunca sjaje se
isprevrtani stolovi, razbacane stolice,
izvaljena ograda i polomljene stepenice,

na tren je zablistala nakriviljena Muza
na krovu muzičkog paviljona.

Uz stablo se uzverala riđa vjeverica,
u granama se gasi večernja rumen.

S krošnji još malo kaplje

S krošnji još pomalo kaplje
U parku se sjaji mokri krov paviljona
s kojeg je u noći vjetar oborio onu

limenu stvar
koja se zove Muza

Stravično trijeznog pijanca
more jutarnja glad i gradski službenik

Zaboga, šta si to učinio, čovječe

Pijanac trenutak u čudu bulji
i odjednom shvati:

Pa da, jutro je
a ja sam još uvijek živ.

Déjà vu

Uz stablo se uzverala riđa vjeverica,
u granama se gasi večernja rumen.

Baštom letaju crne i zlatne iskrice
stale su i čekaju da dođem do njih

sad su se opet pokrenule i vode me
do drvenog hladnjaka iznad zelenog jezerceta

Pod kosim zracima sunca
prevrnuti stolići, razbacane stolice,
izvaljena ograda i polomljene stepenice...

Kroz mišjakinju se provuče veliki mjehur i puče,
iznad vira proleti libela,

i prije no što je iskrsnula
uspomena na ovaj tren iščeznu

318

U jesenjim krčmama

Wandi

U jesenjim krčmama...
U jesenjim krčmama...

Od jutra pišem i križam,
sad je večer, oči mi se sklapaju, a nemam ništa
više osim naziva
U jesenjim krčamama

319

Na noćnoj rijeci

Wandi

Na noćnoj rijeci stoji čamac s upaljenim fenjerom na pramcu,
u čamcu, jedno naspram drugog, sjede muškarac i žena,
muškarac razvlači harmoniku i otvara usta...
žena obara pogled i sklapa ruke.
Tama oko njih je meka, mekušna,
a na namreškanoj crnoj površini vode
odražava se samo malo svjetla iz fenjera, ništa više.
Takvu sliku bih naslikao i okačio na zid,
na zid uz koji priljubljen sad tonem u san.
A kad bih se godinama nakon toga probudio,
muškarac bi imao balalajku
i sjedio bi sam u čamcu.
Ta slika bi bila kao uspomena koja se polako mijenja.
Doslikao bih tandrkanje žica
i raskalašnu pjesmu,
i ribu koja je bljesnula bih naslikao,
i pljesak talasa koji je stigao do obale.

Irma

Bio sam tako jak...,
ali kad sam je ugledao, bludnicu polunagu, ja Aron Zucker,
okrenuo sam se slikovitim mrljama na zidu,
zbunjeno, prešao sam dlanom po naboranoj tapeti,
kao da sam dodirnuo skorenou hrptenjaču.
Dodirnuo vrbu eufratsku, ili koga đavola. Pomjerila se grana
ili hrbat guštera,
rascvjetale grančice pile su tamnu vodu,
bio sam tako očajan i jak...
rascvjetala grančica napila se tamne vode,
svugdje mahniti cvjetići i kapljice koje se rasprskavaju
ti cvjetići bili su svugdje,
i svugdje blistave kapljice.

Prokapljuje

*Gle! Dronjak se na kiši zakačio
za telefonsku žicu...*

(Bohdan Kaminský)

Po mokroj dimnjačarskoj stazi na krovu zgrade preko puta šeta čovjek i uzbudođeno maše rukama. Zaustavio se, izvukao naočale i gleda u nekakvu svesku. Da to nije kakav glumac koji spremi ulogu? Sad je pao na koljena i pritisnuo dlanove na grudi. Staza se zaljuljala, sveska skliznula u oluk, čovjek je zagrljio dimnjak, zamišljam kako gruba cigla razdire njegovo čelo i obraze. Sad mi se čini da to nije glumac već odlučan ljubavnik koji tom dimnjaku izjavljuje ljubav. A po svesci i naočalamo pretpostavljam da je o svemu tome prije toga dobro razmislio.

Čudnovata ljubav, čudna i u sivo vrijeme kiša kad iz zidova izbijaju stari natpisi i iz praznih prolaza i dvorišta odjekuju zagonetne riječi, a uznemireni prolaznik naglo počinje da bježi.

322

323

Lijepa riječ ništa ne može pokvariti

*Čini sve što možeš, mladi čovječe,
vjeruj u sebe i sreća će ti se, sigurno,
nasmiješiti...*

U umjetnost se baš mnogo ne razumijem,
govori stari baron Zucker,

umjetnost baš ne razumijem,
ali naslikana oluja neće opustošiti imanje.

Nikad se još nije desilo da nekoga ugrize naslikan pas,
kuća puna žena a nijedna ne dosađuje,
ako hoćeš objesi obješenog, neće zasmrdjeti.

U umjetnost se baš ne razumijem,
ali znam da umjetnike pokatkad treba potpomoći,
inače će prestati da vode računa kako se oblače,
na ulicama će izgledati kao strašila
i vući ljude za rukav.

Onome ko me pristojno zamoli
platit ću pivo i perec,
ako treba i dva pereca,
a nekada dati i savjet pride.

Lijepa riječ ništa ne može pokvariti
i na zidovima neka vise slike.

Nego šta...
šta li sam ja onda zapravo
rekao onom Hitleru...

Svi su me oduvijek zvali Aron

Ja sam Jaromil Aron Zucker, četvrti sin Samuela Zuckera, samouka, koji je u Soběslavi postao zvonar, čuvao vjevericu u obrtnom krugu, pjevaо s galerije u crkvi i bio član društva tamburaša, preobučen u Jana Žižku iz Trocnova koračao je u svečanim povorkama. Takve zulufe i takve brkove svijet više neće vidjeti!

Svi su me oduvijek zvali Aron, a na ime kojim sam kršten se zaboravilo.

324 Aron je cijenjen čovjek, a Jaromila ne zna niko. Jaromil ne boravi u ovim krajevima. Ima veliki drveni zamak u stepi i mnogo kmetova i čopor bijelih pasa i oronulu sluškinju Aglaju i oramar pun starih ruskih romana i baštu s antičkim hladnjakom i ribnjak kraj kojeg u noći krekeću žabe i voćnjak jabuka ima i štafelaj i pribor za slikanje i na svakom koraku ga prate cigani s balaljkama, pazeci da mu ne stanu na nogu, sviraju tiho ili opet glasno, samo da je zadovoljan, pa makar povazadan padala kiša.

Od jutros lije i lije, u radnom kabinetu je polumrak. Škripe žice u sofi, papagaj šuška u kavezu. Izvolite, molim, doći drugi put, gospodin baron danas nije prisutan, govori sekretar.

Pernambuco

*...taj lažov proživio je mnogo života
(Brodlomac na atlantskoj obali)*

Zadihan stojim na molu, u rupici na reveru imam papirni cvijet a u ruci lampion, u lampionu dogorijeva svijeća, teretni brod već isplovljava iz luke i posljednji put zavija njegova sirena, da, izgubljen sam, izgubljen u Yokohami. Odjednom sam deserter. Čovjek bez časti. I što je najgore: vrijeme je večere i ja znam da tamo na moru moj ađutant upravo jede moje sljedovanje.

Gladan sam, nešto se mora poduzeti. Gledam usidrene brodove. Na boku jednog od njih čitam ime koje mi se sviđa: *Pernambuco*.

Bacam lampion i idem da razgovaram s kapetanom. Ubrzo sam u potpalublu i ubacujem ugalj u kotao. Tako dakle, Pernambuco! Ujutro isplovljavamo za Recife.

Dalje od Recife u kotlovnici ne mogu više izdržati, prihvatom službu na dokovima, pa onda pomalo pomažem jednoj udovici koja je naslijedila trgovinu mješovite robe, dok me slučajno ne zamijeniš s jednom ženidbenom varalicom i ne zatvoriše... Imam sreću: u čeliji sam s tipom koji me uči bunariti. Napolje Indijanac i zove se Julio.

Otvaraju se vrata i ulazi tetka: Evo kafice! Pst! Pokazuje mi stric, i nastavlja: Najbolja kafa i najbolji kuglof su od ove moje Marice.

Tetka odnosi praznu tacnu i ispred vrata se na tren zaustavi i kaže:
Sigurno si se zaboravio pohvaliti da ti je muka čim kažem da bih
htjela parobrodom na Zbraslav, ti moj admirale, a reci i da imas
ravne tabane i da si mi se predstavio kao profesor grof Květenský
i da je jedino što si mi tad dao bio zgužvan papirni cvijet.

Da, svega je bilo, jedno vrijeme sam bio grof i profesor Květenský,
da, mršti se stric, a ni tu ružu nisi morala odmah baciti. Bila mi je to
uspomena. Bila je od papira, ali mirisala je kao prava.

326

Zapuhao je vjetar

Lampion se ugasio i vjetar ga je nekoliko trenutaka kotrljao po obali.
Danima nakon toga ljljao se među mrljama od ulja ispod mola
u luci i polako tonuo.

327

U prašumi

U izlogu radnje
šnajderska lutka
na drvenoj nozi

stoji nad rasutim špenadlama
i zgnježenom kredom

sama u velikoj kući,

sasvim sama u prašumskom gradu
gdje u mračnom rastinju
i razrušenim dvorištima
ludi majmuni pjevaju vjereničke pjesme.

328

Ovi ljudi

(Fotografija, 1915.)

Ovi odavno mrtvi ljudi
kao da još uvijek nešto
očekuju.

Strašno požudne
su njihove oči.

329

Stric Jenik je pričao

Stanica u Berdyševu

(Fotografija, 1912.)

Ljudi tu još iščekuju vlak
kojim su davno otišli,

baba im nudi
prodane perece.

Izblijedjeli oficir
čeka na rat,
u kojem je već pao,

a lopov tek bira kofer
prilikom čije krađe
je već jednom bio uhvaćen.

Kad su me zarobili imao sam oružje u rukama,
iako sa mnom nisu postupili kako treba,
bio sam snažan i dobar za rad,
takvog je šteta ubiti.

Na početku sam radio u topionici, poslije u maloj fabrici,
a pošto sam znao čitati i pisati
postao sam predradnik, pa računovođa
i šef kancelarije,
nadređeni su me simpatisali,
išao sam u grad bez eskorta,
a zbog mog poštenja
imali su u mene veliko povjerenje,
posjećivao sam jednu građansku obitelj
u kojoj je bilo pet kćerki
izabrao sam najmlađu,
prešao na njenu vjeru,
sretno živio
još tri godine,
ali pošto sam pamtio svetu prisegu
i dalje sam služio svom caru
makar molitvom
svako jutro i onda navečer.

Pješačka kolona se dugo postrojavala

*Soldaten! Ehre und Treue
unterstützen den Haar- und Bartwuchs
mit wunderbaren Erfolge.*

Pješačka kolona dugo se postrojavala
pred logorskom kapijom.

Kad je brat Schmidleichner
iz barake istjerao
sve svoje ljude,

troma povorka
je krenula ka stanici

a harmonikaš je započeo
Djevojku plavooku

Schmidleichner,
opasan crvenobijelom lentom
i naoružan tatarskom sabljom
nastojao je zapovijedati.

Pjevajte! Držite korak!

Idemo u Prag!
uzviknuo je neko.

Izdajnici! Pozdravite u rovovima!
Dovikivali su oni koji su ostali iza ograde.

Ušušureni u kaputima
stražari su se oslanjali
o svoje puške

a u stepi
se bližio kraj babljeg ljeta.

Vaške

*O Anno Csillag, gazetowy świadku
Naszych cielęcych, obumarłych dni!
(Józef Wittlin)*

Kad sviće
vaške ujedaju najviše
i ranjeni vojnici
tumaraju hodnicima
zure s prozora
u prazno dvorište
ili sastavljuju priče
iz jučerašnjih
rastrganih novina.

Još prije nego što trubač izađe na pistu,
dežurni desetar
raznosi po latrinama
Pester Lloyd
koji je sestra Anna Csillag
tokom noćnog dežurstva
trgala
na četvrtaste komadiće
propisane veličine.

Sretan je bio ko je mogao
na svjetlosti petrolejke
pratiti izraz njenog lica
dok se, zanesena poslom,
češe prstom
po valovitoj
nakratko ošišanoj kosi.

Čaj

Kućerak pun dima,
vatra izdiše,
voda neće da prokuha
a Josef Karlovič,
onaj
agitator i bezbožnik
koji je nekad u stara vremena
u drevnom Písku
igrao intrigante
i gostoničare,
nastupio i u mnogim drugim gradovima,
kleći
s očima punim suza
i s licem umrljanim pepelom
klanja se ognjištu.

Stranci

... desetar Frühauf je izuo mokre cipele,
obojak objesio na grm, pružio noge k vatri
i nastavio:

Gospodo, recite,
šta nam tu fali?
Luk imamo, mrkvu, krompir, vode više nego dovoljno...
Sad se radije ne bih mnogo približavao gradu.

Nekakav madioničar
je tamo jučer okačio plakat,
prodao ulaznice
i onda izveo nestanak.

Ništa novo,
običan trik
koji može izvesti i početnik,
kod nas u Cerhovicama ljudi bi samo odmahnuli rukom,
ali ovdje
već satima
stoje ispred praznog podija
i koliko ih znam,
kad povjeruju, uzet će štapove
i sjekire
i svaki stranac će im biti sumnjiv.

Slanina

Desetar Frühauf
je iz torbice izvukao bocu
i slaninu.

To je, dakle, bio
srebreni sat s posvetom
od nekakve Maše.

Gledao sam kako ga pukovnik navija
i odjednom,
svjetlo,
i bi tama.
Pukao je feder, pomislio sam.

Iščepkao sam se iz zemlje
i gledam –
njegova preuzvišenost,
nek mu je zemlja laka,
riješio se muke.

Pa,
neko ima peh, gospodo,
a neko komad slanine.

Vrata je otvorilo dijete

Vrata je otvorilo dijete

U mantilu i u bakandžama
prošao je predsoblje,

u ruci stišće kapu,
zbunjeno
se osvrće
po kuhinji,

djevojčica
se vješa o torbu:
Pokaži, šta si donio.
A gdje ti je puška?
Koga si ubio?

Potok

(*Jonahtanu H. Boltonu*)

U pijesku rđa puška
koju je odbacio čovjek
koji je tu nekoć
kleknuo,
iz dlana se napio
krvave vode
i molio se
na tuđem, nepoznatom jeziku.

Voćnjak

Pukotinama između dasaka
probijao se dim
iz barake za trebljenje vaški
i širio se među drvećem,

vojnici su čekali,
grizli jabuke,
svučeni do gole kože

U voćnjaku se ljujao
pokretni Hurenhaus,
sve se crnjelo od muha,
latrina je slatko mirisala,

pred poljskom kuhinjom
gurnutom u jarak
pasao je ranjeni konj.

Podoficir umire u galicijskom lazaretu

(Slobodno prema Victoru Hadwigeru)

U barakama za oboljele od kolere
Irena, mala sestra.
Brod večeri se ljujja
Puna cvijeća, živopisna
Sve je više mrtvačkih sanduka. Vihor. Kovitlac.
Ulazak! Smrt. I truba.
S uzvišice groba oficir
o časti i slavi trabunja.
Iza vrhova bijeli
Lavov. Veseli gradovi.
Jure automobili.
Krv na zid brizga.
Noga je zdrobljena,
cap, bez narkoze. O, anđeli,
rumena sestro, budi
brižljiva sa mrtvim.

Pastir je ovamo stado vodio

(Adinu Ljuci)

Pastir je ovamo vodio stado,
sad dolazi sam,

sjeda na kamenje i svira
na praznu čahuru,

zvuči to kao vjetar u pustom gradu,
kao da cvile psi.

Posljednji sud

Zli lijevo, dobri desno
i svi pod tuš.

Bog je pravedan.

* * *

Obraz priljubljen
uz hladni kundak,
zadržan dah,
kad preostaje
posljednji metak.

* * *

Barka
prestrta krznom
nosi mrtvog,
zelenu grančicu
i bocu rakije
tamo gdje je sve
isto što i ništa
i gdje ništa
znači sve.

Oganj

Oganj je uzeo mrvice hljeba,
s ustručavanjem primio meso,
a onda na tren živnuo
nakon malo rakije,

sad još samo žmirka.

Stari čovjek sjedi oslonjen o pušku i drijema,
kraj njegovih nogu leži stari pas.
Gladna tama ih promatra
vučjim očima.

Šumski duh

Šumski duh
čije tijelo je sjena
prikrada se u kuću
u kojoj svi spavaju,
osmatra čoškove
i jede
ostatke iz šerpe.

* * *

* * *

348
Rupa isječena u ledu,
crnilo crno u njoj,
uokolo krv.

Trulo korijenje
steže mač
koji je jednom davno
u mladoj hrastovoj šumi
ispao iz ruke
umirućeg čovjeka.

Pješak se spotakao,
sagnuo, opsovao,
odbacio s puta
konjsku kost.

349

Mač

U opustošenom dvorcu koji je već propadao u zemlju ostao je napušten mač. Nekakav barbar ga je nekad napravio prema svojim čudnim pravilima. Sjećivo je bilo široko kao dlan, natpis na koštanoj ručki nije baš imao smisla. Kultivisan ratnik bi takvo oružje odbio i nazvao ga krivom toljagom.

Nag, zataknut u nagnjili stalak, mač je zadovoljno blistao, kao što se blistaju dobro održavani mačevi. Međutim, da ga neko podigne i pogleda izbliza, vidiće bi da je sjećivo obrasio kratkim, naježenim dlačicama i nesumnjivo bi se zgrozio: kakav li je monstrum gospodar ovog čudnog mača?

Taj mač nije imao nikakvog gospodara, niti je imao slugu. Održavao se i oštiro sam. Sam je sjekao i ubadao lutku za vježbanje. Blistao je sam sebi.

Sam je tumarao kućom, sjekao vrata ormara, razbacivao komade izlomljenog namještaja i čeprkao po škrinjama.

Izletio je kroz prozor, kao munja projurio vrtom, poodsjecao trske oko jezerceta i nakon toga legao na blatnjavo dno i ležao je tamo dok su nad njim plovili spori crveni šarani.

Ili se tek tako zaustavio pred izvaljenim vratima dvorca i dugo lebdio nad ostacima kamenog stepeništa. Nešto je tiho mrmljao, nešto što je možda ličilo na prastaru pjesmu koja se još tu i tamo pjeva, pjesmu o čekanju i nadi.

Pjesma čakije

Nekakav znatiželjni šeprtlja otvorio je fioku punu kalema, zveckavih kutijica sa starim ishlapjelim tabletama, sasušenih bočica, šnala, polomljenih olovaka i bogzna čega, počeo je po njoj čeprkati i porezao se o staru zahrdalu čakiju koja je nekad služila za rezanje prutića, a sad je tamo tek tako ležala i sanjala.

Sanjala je da se sjeća. Vijorile su se izresane zastave. Rzao je ludi konj. A ona se blistala obasjana suncem. Čovjek je prestao hroptati i ispustio ju je iz ruke. Podigao ju je neko drugi i nakon njega opet neko, bitka je trajala stotinama godina, tako dugo dok i posljednjeg čovjeka nije umorila smrt...

Šeprtlja je zatresao fioku i čakija se probudila. Vrijeme slave je prošlo! Posao muškaraca je svršen, pomislila je, sad će opet nekom korparu šiljiti vrbe. I već od te strašne predstave je počela očajavati, kad ju je poprskalo malo šeprtljine krvi. Čakija se pribrala i zapjevala:

Sa svojom družinom
čamila sam dugo
u mračnim oblacima,
sad me budi
prskanje krvi
i blještavo
svjetlo slave!

Bila je zanesena i omamljena snagom i ljepotom pjesme koju je u tom trenu pjevala i slušala prvi put. Riječi i melodija su dolazile kao da ih se sjećala:

Krv teče, krv teče,
čvrsto držim
ruku ratnika
i vodim je
u veliku bitku!

Šeprtlja je stajao i obazirao se oko sebe. Nije našao ništa što bi mogao staviti na ranu, pa je krvavi palac turio u usta.

Krv teče, krv teče,
a ja
kršim šljemove,
razbijam štitove,
obaram jahače s konja,
razvaljujem gradske zidine!

Nastavila je čakija. Šeprtlja je nešto promrmljao, ljutito zalupio fioku i otišao. U fioci je opet bila tama.

Grad gori, grad gori! – čakija je pokušavala pjevati dalje, ali u tami je gubila melodiju i nije nalazila nove riječi.

Pa šta. Njenu pjesmu ionako niko nije čuo.

Samo se jedan drveni kalem od konca na tren iz drijemeža prenuo i učinilo mu se da negdje u blizini klopara šivaća mašina.

S naletom vjetra podigoše se pjesak i prah

S naletom vjetra podigoše se pjesak i prah,
smežurano busenje požutjеле trave se zanjihalo.

Hodočasnik ide suhim koritom rijeke,
širokim rukavom zaklanja lice.

Na goloj grani ljulja se crno gnijezdo,
iz starih ruševina se prestalo odazivati kriještanje.

Na zidu nepokretno sjedi
siva majmunska straža
i nekog iščekuje.

A to tandrkanje što se brzo približava?
Nisu li to bubnjevi na pramcima galija
koje plove po nebu?

Mlinovi mljeli vjetar

Mlinovi mljeli vjetar,
vjetar mljeli mlinovi,
mlinovi vjetar mljeli,

mljeli mlinovi vjetar,
mljeli vjetar mlinovi,
vjetar mlinovi mljeli.

Mlinovi mlinovi mljeli,
mljeli mljeli vjetar,
vjetar vjetar mljeli,

mlinovi mlinovi vjetar,
vjetar vjetar mlinovi,
mljeli mljeli mljeli.

U klopcu kućnih duhova

* * *

„Hoćete li sačuvati našu tajnu, Filiberte? Mogu li se pouzdati u vašu riječ?“

„Svoju riječ vam ne mogu dati, ali možete biti sigurni da o ovome što se upravo dogodilo od mene niko ništa neće čuti, jer bih se sasvim obrukao.“

„Ah, znala sam da ste častan čovjek“, obradovala se Filipina. „Zato me smijete još jednom poljubiti, i to odmah.“

(Brodolomac na atlantskoj obali)

* * *

„E pa dosta!“ Flodor se iznenada okrenuo i prepriječio put onom tipu. „Čovječe, primijetio sam vas još u Montevideu. Išli ste za mnom i u Dunbaru i u Tbilisiju. A sad, sad vas vidim i ovdje. Recite mi, zašto me pratite? Kakav god razlog da imate, zar to ne možemo riješiti kao muškarac s muškarcem?“

Čovjek je od iznenađenja zatreptao. „Vi,“ kazao je kolebljivo, „Vi zapažate veoma dobro, gospodine Tunnel. Dakle, morat ću se predstaviti. Ja sam detektiv i tragam za ženom koja je nestala. Vi ste je znali, to ne možete poreći.“

„Ništa ja za sada ne poričem, naime ne znam na koju ženu mislite. Nisam valjda osimnjičen za ubistvo?“

„Zašto odmah govorite o ubistvu?“

„Sigurno vam je poznato da rado ubijam žene,“ rekao je Flodor. „Naročito ako su slabe, napuštene i bespomoćne. U tome sam pravi majstor. Pogubio sam već gomilu takvih nesretnica. Govorimo, dakle, otvoreno. Ubijanje žena je to jedino što me ispunjava i u čemu sam dobar.“

„Znači, priznajete?“

„Još uvijek niste otkrili ime te za kojom tragate.“

„Filipina. Filipina Borneo.“

„Zaboga!“ uzviknuo je Flodor. „Lijepa Pipina! Dama s labuđim vratom! Žena mojih snova! Da li mislite da je još živa? Slutite li barem gdje bi mogla biti? Pa i ja je također tražim, godinama. Vidite, nas dvojicu interesuje ista stvar. Možda bismo si mogli međusobno pomagati. Ja sam prepreden i nemilosrdan, a ni vi niste mačiji kašalj, gospodine...“

„Mramor Udolfi, detektiv, stojim vam na raspolaganju.“

„E, onda, dragi Udolfi, odakle da krenemo?“

„Predlažem Locarno.“

„Pa dobro, idemo u Locarno“

(Priča punjača vreća)

* * *

Flodor je sjeo za stol pred gostionicom *Kod svetog bureta*, srkao je iz četvrtaste čašice slatkastu muku rakiju, gledao je dugonoge sjenke kratkonogih ljudi koji su išli preko trga i slušao kako u fontani pljuska voda koja je izbijala iz dlana banalnog gorostasa od pješčara s trorogim šeširom na glavi.

„Prijatelju,“ klimnuo je konobaru, „uskoro će pasti mrak, možete li me podsjetiti kako se zove piće koje ste mi donijeli?“

„Amanet praočeva, gospodine“

„A ovaj trg?“

„Trg svetog viteza, gospodine.“

„A da li bih smio znati, kako se zove ovo mjesto?“

„Ovo je *Vintirovo dvorište*, gopodine.“

„Da li bih tu negdje mogao prespavati?“

„Morate upitati gopođicu Packelhans. Ona se brine o sobama za goste.“

„Sačekajte,“ rekao je Flodor i pokazao na kip gorostasa koji je stajao usred fontane. „Ko je taj čovjek?“

„Praotac Packelhans,“ odgovorio je konobar. „Idem po gopođicu.“

„A je li gospođica u rodu s tim kipom?“, upitao je Flodor.

„Ne šalite se s onim o čemu nemate pojma, gospodine,“ namrgadio se konobar.

Cijeli ovaj odjeljak je neko podvukao i sa strane napisao neobičnu primjedbu:

Bilo je to drugačije, a ne znam, možda je ovako istinitije. Pisanje knjiga nije moja struka. Bio sam tad pred policijom u znatnoj prednosti i mogao sam se dakle malo odmoriti. Da, popio sam malo likera od anisa i prespavao u gostionici (o strahotama koje su se te noći dogodile bolje da ne govorim), ali spomenika i gospodice Packelhans se stvarno ne sjećam. Pisac je također izmislio ime tog mjesta. Ali zašto me je nazvao Flodom?! Jesam li mu dao ikakav povod?

(Priča punjača vreća)

* * *

„Dokle ću stići ako produžim ovom ulicom uzbrdo?“ upitao sam čovjeka koji je stajao na vratima radionice.

„Kratko rečeno, do grdnih problema, mladi gospodine,“ odgovorio je. „Bolje vam je da se okrenete i podlete nizbrdo, to je prijatnije, a ionako ćete stići tamo.“

(Priča punjača vreća)

* * *

„Tako!“ odahnuo je. „Napokon imam sve rime, treba im još samo dodati kakve stihove. A to je sitnica. Prvo ću se malo okrijepiti. Kapljicu votke, kapljicu čaja, mrvicu sna i ići će to kao od šale.“

Iza vrata se čulo šuškanje, onda šapat i prigušen smijeh. U radnu sobu je provirila glava starog Subotaja. „Izvinite što smetam, milostivi gospodine, ali mislim da biste ovo trebali vidjeti. Pogledajte koliki je stomak ovoj Marusji izrastao preko noći.“

Vasilij Ignjatijević se pridigao od stola i skamenio od užasa: „Toliki, i zaista za jednu noć? Ah, avaj,“ zalomio je rukama, „hoće li ikad ovdje na selu biti moguće napisati značajnu pjesmu? Ó, veliki Petrolko, jesи ли и ti imao ovakve poteškoće sa svojom Laurom?“

„S kakvom starom?“ upitao je Subotaj.

(Čuvar duhova)

Čaj

U gradu su se još dimile kuće,
tresli se tanjuri u kredencima,
gubio se ključ od klozeta,
djeca su oplakivala kanarince
a služavke su krale šećer

već cijela stoljeća služavke kradu šećer,
i kako je onda neko mogao znati
da baš taj dan,
da baš to jutro je posljednje?

Sve je bilo kao obično.

Ljudi su lagano hodali,
pozdravljali se ljubazno
i veoma ozbiljno

Danas lijepo izgledate, milostiva gospođo,
kako nam se fino razvedrilo!
Hvaljen, velečasni,
kako ste?
Kako služi zdravlje, gopodine savjetniče?

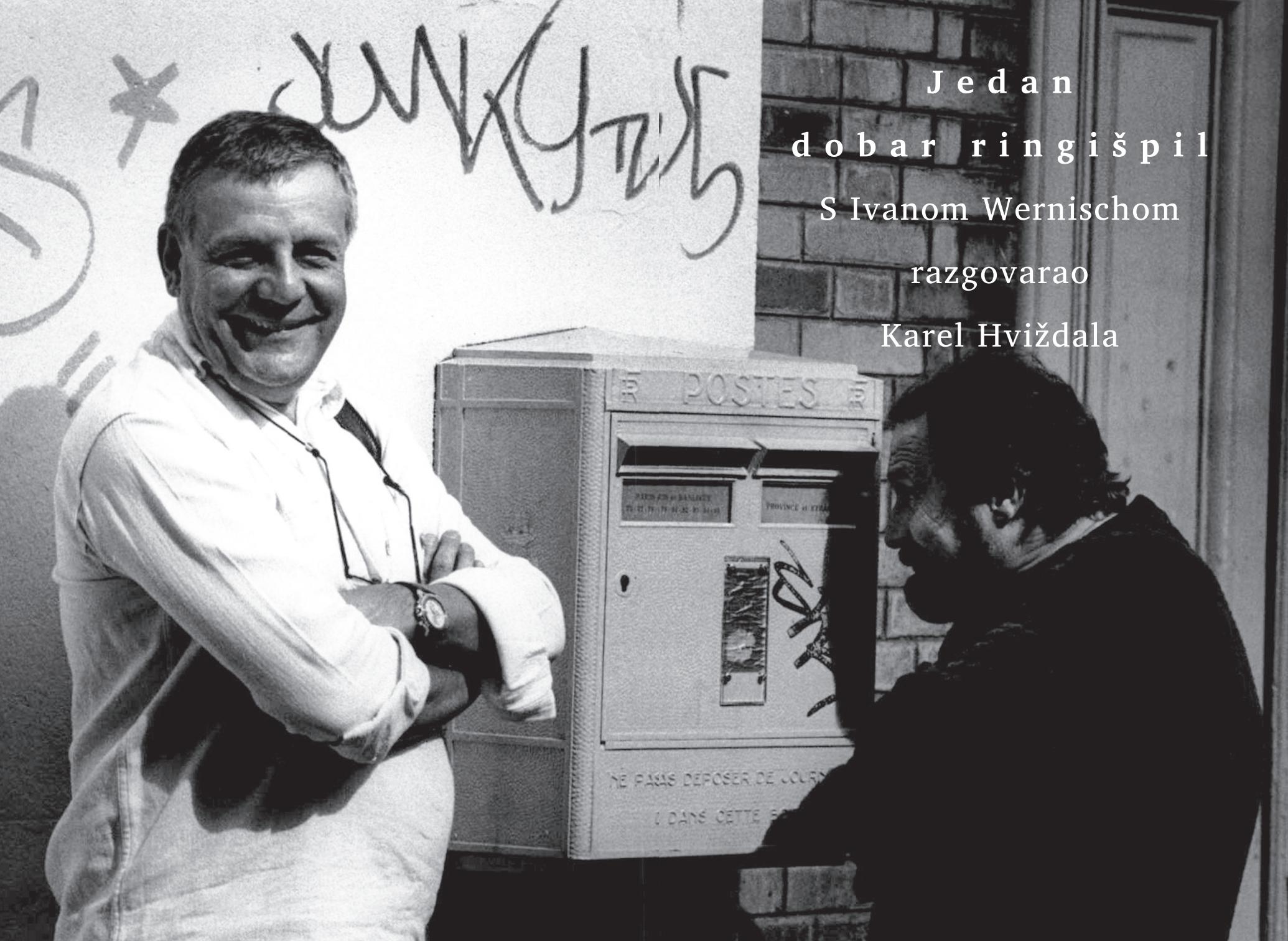
Majka je poranila, otišla na misu,
otac se radovao da će sam doručkovati
i sjeo je za vrtni stolić.
Pas je trzao lancem i cvilio,
na zidovima hladnjaka je počeo pucati lak.

Lijena služavka je prostrla stolnjak,
razbila šećerluk,
krhotine pokupila u pregaču
i negdje nestala,
a bilo je vrijeme za čaj.

* * *

Spora služavko, vatra se ugasila
a čaj još nije gotov.

Hladni bršljen se širi
po pocrnjelim ruševinama.

J e d a n
d o b a r r i n g i š p i l
S Ivanom Wernischom
razgovarao
Karel Hviždala

Ko je Ivan Wernisch?
Neko kao i svako drugi. Zašto me pokušavaš zbuniti takvim pitanjem?

Da te ne moram sam predstavljati: Postoje i ljudi koji ne čitaju poeziju. Odgovori mi barem na pitanje: Kad bi morao ispuniti rubriku zanimanje, šta bi tamo napisao?

Ti hoćeš da priznam, da kažem da sam pjesnik, je li tako? Hoćeš da izgovorim tu riječ. Dobro, ja sam pjesnik, između ostalog, ali to je zanimanje koje nisam izabrao. To se nekako dogodilo samo. Nekad sam želio biti slikar, namjeravao sam se prvom prilikom preseliti u Pariz, provoditi se kao boem na Montmartru i onda umrijeti od iscrpljenosti u naručju neke ljepotice, ali kako se desilo to da sam tokom priprema za Pariz prestao crtati i slikati, više se ni ne sjećam.

Ipak si u u Parizu neko vrijeme živio... Jesi li tamo slikao ili pisao? Tamo sam prije svega provodio vrijeme po kafanama i pio. Također sam hodao ulicama i samo gledao. Vjerovatno sam u Parizu nešto i napisao, ne sjećam se šta. Ali sigurno nije ni bilo bogzna šta. Ah, Pariz!

A slikao si tamo ili crtao?
Koliko se sjećam, nisam. Mislim da mi to nije ni palo na pamet.

Zašto se bojiš riječi pjesnik: danas je to časni zanat, čak nikoga ne dovodi u iskušenje da nešto muti, za razliku od drugih zanimanja ... Tamo odakle sam došao, u davnoj zemlji mog djetinjstva, lažove su zvali pjesnicima. Iza riječi pjesnik po pravilu je slijedila čuška, ako ne i šamar. Opet nešto izmišlja! galamila je majka kad sam joj skrhanim glasom objavio da su me nepoznati lopovi napali u parku i uzeli mi novac koji sam dobio da platim školsku užinu. U djetinjstvu su mi dosta toga nabijali na nos. Stalno sam morao prilagodjavati stvarnost svojim potrebama i predstavama. Sanjalica! Bio i ostao. Pazi dobro, i sad ovdje ču ti povremeno slagati. Ja sam ukratko lažov, pjesnik, slobodno me možeš tako ispsovati, ako želiš.

Ja te ne želim nazivati pogrdnim imenima: volim čitati tvoju poeziju i ja uz nju rado sanjarim i razumijem zašto u *Radovanju* (Těšení) citiraš Ortena: „S jastucima mogu dugo razgovarati“. Međutim, ne razumijem zašto si prema sebi tako grub, kad i dalje nastavljaš s tim pisanjem-sanjarenjem?

Da imam averziju prema pisanju, ne bih pisao. Ja sam samo osjetljiv na riječ pjesnik. Poezija, da, svakako! Bez nje se ne može živjeti, ali ne podnosim pjesnički stalež. Imam razumijevanja za kritičare koji se na svaku novu zbirku pjesama bacaju sa zapjenjenim ustima: pjesništvo treba odlučno

potiskivati, kud god pogledaš sve sami pjesnik, a kad ih se okupi više, počnu se ponašati kao stoka. Posjetio sam nekoliko pjesničkih festivala kod nas i u inostranstvu, svugdje je bilo isto: diskusije o glupostima, hvalisanje, ogovaranje, svi su se gurali na pobjednička postolja.

Da li bi se složio s Miroslavom Červenkom koji je 1996. o tebi napisao: „Pjesma mu jednostavno tek-tako počne i isto tako završi, a нико не зна зашто...“

Tu rečenicu je napisao verzifikator kojem forma mnogo znači. I bio je u pravu: ja sam nedisciplinovan.

Kad si počeo pisati?

U četrnaestoj, možda mi je bilo i manje. Ali nisam to shvatao ozbiljno.

Ispod teksta nazvanog *Hladna tišina* iz zbirke *Nikuda* je bilješka s mjestom i godinom: Vyšší Brod 1952. Tad ti je bilo deset. To je mistifikacija?

Ma nije, to je samo uspomena na Vyšší Brod i Loučovice tog vremena. Na moje bijegove od kuće, kad sam lutao šumama i noćivao u iseljenom selu. U kući koja je ostala od iseljenih Nijemaca. Najstariji tekstovi iz zbirke *Nikuda* napisani su u Karlovim Varima 1958. godine, a onda u Pragu 2009. prepisani, i prije svega skraćeni.

Za sedamdeseti rođendan si kao „poklon“ 25.10.2012. dobio Državnu nagradu za poeziju. Na šta si prvo pomislio kad su te nazvali? Bio sam zaprepašten. Znao sam da me iz godine u godinu neko nominira upravo za tu nagradu, ali upravo zato što se to ponavljalo gotovo redovno bio sam siguran da je nikad neću dobiti. Jedan žiri za drugim me je isključivao i sve je bilo kako treba. A sad sam žigosan i prijatelji se sprdaju sa mnom.

Kad sam to ja saznao, najprije sam se obradovao, a nakon nekoliko trenutaka sam pomislio: Da li je to na neki način izdaja sebe samog, da ti koji si izdržao i prkosio u prošlom režimu i nisi se upetljao ni u šta sa vladajućom klikom, odjednom primaš nagradu od države o kojoj ne misliš ništa dobro i čija ministrica kulture je skroz nekompetentna?

U pravu si, našao sam se u paklenoj situaciji. O državi ne mislim ništa dobro, ni o ovoj ni o bilo kojoj drugoj, ali državna nagrada mi je dobro došla. Čak mi je i laskala. Zaslužio sam kaznu za izdaju samog sebe. Ali prema gospodri ministrici bismo trebali biti prijatniji, to je zgodna ženska i prijatna dama.

Zar nije paradoks, ne samo od tebe već i od te države, da nagradu dobiješ upravo ti: kad bi političari procitali tvoje posljednje knjige *Nikuda* i *Kvodlibet ili Kako se kome šta svida*, vjerovatno ti ne bi dali nagradu, šta misliš? Iako radi preciznosti treba istaknuti da se nagrada dodjeljuje na preporuku stručnog žirija...

Da sam tu nagradu dobio samo za *Dimnjačarske lađe*, a ne „obzirom na životno djelo“ mogao bih i pomisliti da se ovdašnja situacija mijenja bolje za mene. A što se tiče moje savijesti: rekao sam da mi se prijatelji podsmijavaju, ali situacija je još gora, napali su me da sam prodana duša, prorezimski pacov itd. Bilo je to napola u šali, ali svejedno me to presjeklo. Mora da sam prava kurva. Dođe za mnom država, potapše me po ramenu, poturi mi pare i ja ih uzmem. Dozvolio sam da me korumpiraju. I još s kavim guštom sam uzeo te pare!

Ako se vratimo tvojim posljednjim knjigama, možda bi se moglo reći da obje gore pomenute su o periferiji: *Nikuda* bi se mogla zvati i *Odnikud nikuda, beskućničke slike*, a u drugoj knjizi praviš izbor nepoznatih i zaboravljenih djela iz novočeške književnosti od samog početka – od 1792. do 1948. godine, dakle također s književne periferije...

U pravu si, uvijek me zanimalo ono što je istiskivano, gurano u stranu ili odstranjivano – ono što se događa na periferiji uvijek mi je izgledalo zanimljivije, živopisnije.

Kaže se da sve novo uvijek dolazi s periferije, pošto je centar isuvrše zasljepljen sam sobom...

Periferija dodiruje nešto što još ne znamo, nešto što se ne vidi iz centra. Periferija nije samo slikovitija i življja, već je i tajanstvena. Ali sad već počnjem mudrovati, zar ne?

Spomenuo si *Dimnjačarske lađe* koje su objavljene 2009. Kako ti je pao na pamet takav naslov?

Sasvim slučajno mi je to palo na pamet. Htio sam za svoju knjigu izmisliti neki efektan naziv koji se lako pamti i tražio sam ga u tekstu knjige. Prvo sam pomislio da bi to mogli biti jagodari, i ti bi mi se svidali...

...ali oni postoje, na primjer u Njemčkoj...

...to nisam ni slutio, ali činilo mi se da je to moguće.

I dimnjačarske lađe postoje, u Veneciji. Isto kao pogrebne, povrtlarske ili smetljarske lađe....

Eto vidiš kako je to s tim mojim laganjem. Izmislim nekakvu besmislicu, a onda se ispostavi da je to istina.

Ti te svoje tekstove nazivaš mikroromanima....

Bolje rečeno to su mikropriče. U njih umećem snove – kratke pjesme u prozni koje tamo kao da i ne pripadaju i koje bi mogle funkcionirati i same za sebe. Moj junak Jarmil se ne osjeća dobro u svojoj priči i odjednom – tu je san – u drugom svjetlu, iz drugog svijeta doplove dimnjačarske lađe. Ali taj san je kratak, junak se ubrzo vraća u neprijatnu radnju svoje priče.

Samoubica koji želi da ga bace s mosta sanja da leti.....

... ili nevidljivi Voprouzek sanja o neosvojivoj kafani u koju on, žedni jadničak, ne može da se probije i može samo da gleda kako unutra nekakvi tipovi okreću runde. Oni loču, a on ne. Ta žed, to je žudnja za nečim što Voprouzek nije sposoban da izrazi. I upravo zato, jer nije sposoban da to izrazi, zato što zapravo ne zna šta se s njim dešava – na kraju završi loše, čak na najgori mogući način: ništa se ne dogodi. Uzalud, neodređene žudnje razdiru moje junake. Onaj kojeg si spomenuo neko vrijeme leti nevidljiv, ali mu to ne pomogne. Pijandura Voprouzek želi biti bar na trenutak nevidljiv, i kad mu se ispuni želja da je nevidljiv, ne zna šta će sa sobom. Sve je to pomalo iz života. Dosta iz života. To je o meni.

Kad se čovjek zamisli nad tvojim posljednjim zbirkama poezije i izborima zaboravljenih pjesnika, mogao bi zaključiti da im je zajedničko nastojanje da se razbije kliše o tome šta je to poezija i kako se kod nas shvata historija poezije.

Kad tih zaboravljenih pjesnika imaš osam stotina, onda se pred tobom odjednom otvori neka priča – npr. priča o češkom jeziku. Ali ja nisam težio novom pogledu po svaku cijenu, ništa nisam htio razbijati, samo jednostavno nisam baš ozbiljno shvatao oficijelne čitanke češke književnosti, ma s kakvom tendencijom i ma u kojem periodu bile sastavljene. Nove čitanke po pravilu nastaju tako da uzimaju u obzir prethodne čitanke, novi književni priručnici s obzirom na prethodne, a ako se pri tome vrše neke promjene onda se vrše namjenski. Tako je to sa svakom historijom: sve je već negdje preradao i preuzima se s greškama.

A što se tiče mog pisanja u pravu si! Zabavljuju me pokušaji raditi nešto na drugi način. Ne želim raditi drugačije nego što su to radili ili rade ostali, već drugačije no što sam to ja do sada radio. Obično mi takvi pokušaji ne uspijevaju. Pretpostavljam da mi se za neko vrijeme *Dimnjačarske lađe* neće sviđati. Ni sad ne mislim da je to neko veliko djelo. To je obična igrica koju sam najvjerovatnije trebao baciti. Kao i većinu stvari koje pišem.

A još što se tiče pokušaja da stvari radim drugačije: nekad pomislim da sam bogzna šta izmislio, a nakon nekog vremena shvatim da se samo ponavljam.

Da li pišući mikropriče zaista pokušavaš siže skratiti na minimum? Ne razmišljam o tome. Nastojim minimalizirati sredstva izražavanja. Ispitujem kako bi se nešto moglo reći sa što manje riječi. Možda, kako starim shvatam da imam još jako malo vremena – pa zbog čega bi ga onda trošio na suvišne riječi. Zato poglavљa mojih priča imaju pet redova, ili jedan red, nekad čak i jednu jedinu riječ.

Kod tebe se iza toga evidentno krije nastojanje da se dodirne prabit, arhetip...

Možda to tako izgleda, ali mene ne zanima nikakva prabit, ne tražim nikakve arhetipe. Nije ih moguće izbjegići, to je jasno, a ako slučajno s njima i radim, onda je to isključivo intuitivno. Neko vrijeme je bila moda „zaroniti u dubinu“, baviti se kolektivnom sviješću ili podsviješću ili vrag zna čime. Možda je to neko i shvatao ozbiljno, ali mene te gluposti nikad nisu zanimalice.

Pokušavaš ovladati riječi, što znači da ih pokušavaš usidrit, da im vraćaš težinu, precizniji sadržaj, je li tako?

Riječ je uljez, parazit, koji se čovjeku nastani u mozgu. Tuđa, tajna inteligencija koja ti nameće svoje misli. Od nje se nikad ne možeš u potpunosti odbraniti, a na kraju te uvijek odvede negdje gdje se prvobitno nisi ni uputio. Ali, i to što ti je tako slučajno ispalo, na kraju može biti i bolje od onoga što si zamišljao.

Dakle, ti svoje pisanje vidiš kao borbu s kontinuiranim govorom koji te nekamo odnosi...

Kad se dugo posvećuješ pisanju vremenom stekneš utisak da si zapazio određene zakonitosti. Pa, možda si ih i zapazio, ali nikad ne možeš biti sasvim siguran. Samo pazi, već sam rekao da nisam psiholog, a sad bih podsjetio da nisam ni lingvista. Do samog govora mi nije nekako posebno stalo, čime ne želim reći da sam prema njemu sasvim ravnodušan, to ne, ali ja svoje pjesme gradim kao kolaže od slika. Slike uvijek prethode govoru – u predgovornoj fazi mišljenja nižu se slike.

Uprkos tome sigurno znaš momenat u dijalogu kada govor doneše neočekivanu ideju...

To je istina, međutim bilo bi dobro slučajnost imati pod kontrolom i pratiti šta ti novo nudi.

A je li moguće odrediti do koje mjere se slučajnost može dozvoliti? Nije. Slučajnost se ne može isključiti i njena mjera se ne može određivati. To je stvar osjećaja. Kad mi slučajnost doneše dimnjačarske lađe i kioske jagodara, uzimam te slike, ali oprezno: pazim da to što govorim ima smisla. Ne smije biti previše onoga što mi slučajnost donosi. Ili drugačije: u mojoj pjesmi ne bi smjelo biti isuviše neodređenosti, lirske obmana. Kad me je prije mnogo godina Bohuš Balajka nazvao trubnjalom, uvrijedio me je. Do danas me to glode. Istina je da sam pisao i automatske tekstove. Bila je to relaksirajuća zabava, ništa više od zezancije.

Jesi li ikad pisao olovkom?

Pisao sam olovkom, i danas nekad pišem olovkom, ali samo bilježim ideje. Finalni tekst uvijek nekako načukam preko tastature. Ranije sam koristio pisaču mašinu, ali kompjuter je donio brojne druge mogućnosti.

Svjestan sam i toga da su se od trenutka kad sam prvi put sjeo za kompjuter moje pisanje, a i način razmišljanja, nekako promjenili.

Po čemu su ti tekstovi iz kompjutera odjednom bili drugačiji?

Bili su jednostavniji, jasniji, zato što se na monitoru tako lako briše. Sad kad nešto pišem, skoro tri četvrtine od toga brišem. Lakše se oslobađam suvišnog. Umjesto pet ili deset stranica teksta imam kratku pjesmu u prozi. A to mi se sviđa, i zabavlja me – radije brišem nego što pišem. Iako ponekad izbacim i nešto čega se još dugo sjećam kao da je bilo dobro. Pa šta, nemam drugu šansu. Nema ga više. Što se jednom izbaci, ne treba ponovo izmišljati.

Otkad pišeš na kompjuteru? Može li se ta promjena prepoznati u tvojim zbirkama?

Na kompjuteru pišem od 1990. ali za prvu zbirku u kojoj se pored tekstova s pisaće mašine pojavljuju kompjuterski tekstovi možemo uzeti *Brlog latinista* iz 1992.

U *Brlogu latinista* si pokušavao objasniti kako pišeš...

O tome kako se piše ipak ponekad razmišljam, iako to baš ne volim. U *Brlogu latinista* sam to nešto malo što sam zapazio formulirao ovako: „Pisanje pjesama je buljenje u papir. Pisanjem pjesama, dakle buljenjem u papir, o poeziji ćeš saznati malo toga. Vremenom, ali nakon mnogo vremena!, možda ćeš početi prepoznavati, kad je onaj koji ti diktira voljan da diktira. I to je sve. Međutim, i to je dobro znati, da ne buljiš džaba u papir.“ – To je jedino što sam se zasad naučio: mogu da prepoznam kad je to samo gubljenje vremena. Mehanizam pjesničkog stvaralaštva se ne može upratiti.

Govoriš kao Konfucije koji je u *Govorima*, negdje oko 500. godina p.n.e. napisao: „Prenosim, ali ne stvaram...“. Ti me upoređuješ s Konfucijem? Svašta! Sad bih se trebao raspričati.

Pokušaj...

Neću.

Zašto tako tvrdoglav odbijaš da iznosiš sudove? Znam da čitaš Konfucija, u zbirci *Nikuda* jedan njegov citat koristiš kao moto, a čak sam našao i zapis jedne naše debate s početka devedesetih koji glasi: „Poezija je borba za permanentno utemeljivanje svijeta...“. Ne odbacujem sve stavove i ova rečenica koju ću izgovoriti je također stav: Čitao sam i *Taticu Bezouška* (Pantáta Bezouška)* i iz njega bi, vjeruj mi, radije citirao nego iz Konfucija. Ne želim se prezentirati kao čitatelj uzvišenih knjiga. Ja sam nedoučen i ne skrivam to, ionako mi niko ne bi povjerovao.

A zašto ustvari nakon mature nisi išao studirati književnost na filozofskom fakultetu, to bi bilo za tebe, zar ne?

Na to pitanje mi se ne odgovara, ali neka ti bude: Ne volim da učim, ne podnosim škole i učitelje svih vrsta. Ne mogu se koncentrirati na ono što me ne zanima. Dijagnozu su mi ustanovili još u djetinjstvu. Poremećaj pažnje povezan s hiperaktivnošću. Samo što se u to vrijeme tome nisu posvećivali. Danas se to možda malo previše dramatizira.

Šta si radio nakon odsluženja vojnog roka?

Namještao sam i sklanjao kulise. Bio sam tehničko osoblje u *Tylarovom pozrištu* u Pragu.

Postoji li u tvom stvaralaštvu posljednjih godina još neka prelomna tačka kao što je bila zbirka *Brlog latinista*?

Za mene je prelomna *Glava na stolu* iz 2005. U njoj sam napokon opet počeo više pisati o sebi. Dugo vlastite strahove, tuge i radosti nisam trpao u pjesme. Barem ne s namjerom. U posljednje vrijeme kao da se vraćam svojoj prvoj knjizi *Kuda leti nebo* iz 1961. i *Zimskom dvoru* iz 1965. S čuđenjem primjećujem kako sam odjednom iskren. Mislio sam da to više ne znam.

* Pantáta Bezoušek je roman Karla Václava Raisa objavljen 1897. Svrstava se u tzv. kritički realizam. Rais je tipični predstavnik seoske proze koja je često imala regionalni karakter i u velikoj mjeri koristila dijalekte. Takav tip proze obično nudi romantični pogled na seoski život.

To važi i za tvoje još neobjavljene pjesme koje smo stavili na kraj ove knjige. U njima, valjda do sada najdosljednije, loviš u sjećanju fragmente slike iz svog djetinjstva. Šta te ka tome vodilo?

Što sam stariji, sve češće se vraćam uspomenama na djetinjstvo – to je sve. Ne znam zašto pišem upravo o ovome ili onome, zašto ovako, a ne onako. Nemam nikakav program, nikakve planove.

Zašto si ranije u poeziji pisao manje o sebi?

Ne znam kako bih na ovo pitanje trebao odgovoriti. Ukratko, činilo mi se da su moji osjećaji moja stvar. Ali pazi: uvijek sam pisao u prvom licu tako kao da govorim neko, neko bliže neodređen, ali ta hladnoća koja izbjiga iz *Zimskog dvorca*, ona je bila u meni. Brrr. I to cmizdrenje je bilo moje.

Vratio bih se *Dimnjačarskim lađama*: kratka proza za tebe nije ništa novo...

Naravno da nije, u skoro svim mojim zbirkama mogu se naći kratki prozni tekstovi. Čak sam pokušavao pisati i dužu prozu, s tim sam se mučio tako dugo dok se nisam uvjerio da to nije za mene, da nemam *sitzfleisch* (ustrajnost). Kad prijepodne sjednem da radim moram završiti najkasnije do večeri. Drugi dan želim raditi nešto drugo.

Uvijek se, kako sam kažeš, trudiš da svaka tvoja zbirka bude drugačija, iako su na prvi pogled tvoje dvije posljednje objavljene zbirke, *Dimnjačarske lađe* i *Nikuda*, na sličan način fantastične i predstavljaju kvodlibet: svaštare... U čemu se, po tvom mišljenju, razlikuju? Primjetio sam da se o meni počelo govoriti kako stalno isprobavam nešto novo. Ali još nedavno se jedna poznata recenzentka požalila da se stalno ponavljam, da idem utabanim stazicama, da nikad ne riskiram, a napisala je to tako sugestivno da sam se osjećao kao žabokrečina, kao da lagano trulim.

Bit će da je istina i jedno i drugo. Stalno nešto isprobavam, iako dobro znam da od toga nikad neće biti ništa novo. Ali o tome sam već govorio kad sam odgovarao na jedno od prethodnih pitanja.

Taj osjećaj beskućništva je u obje zbirke vrlo slikovit, hrabalovski...

„Beskućništvo“ je moja stara trauma. Nisam imao ni četrnaest kad su me izbacili iz kuće, i otad mi se ljudska zemlja pod nogama. Motam se kao utvara među ljudima. Nijedan put ne vodi natrag u djetinjstvo. Ja sam kao izgubljeno kuće. Jednom sam se spetljao s podzemljem i stekao tamo nekoliko prijatelja. Kakvi su to bili učitelji! Od njih sam se učio kako da si zakompliciram život. A naučio sam se i nekoliko dobrih fazona. Znaš li kako se otključavaju vrata plastičnom kesom?

Ne znam. A ti?
Ne znam ni ja.

Projecira li se u tvoje stihove otrcana slika cijele naše zajednice i države u kojoj živimo?
Možda je to samo ta sumorna kulisa.

Ali takav osjećaj su imali svi istinski umjetnici u svim vremenima. Stalno imam osjećaj da nigdje ne pripadam, da nikad nigdje nisam pripao i da vjerovatno nikada nigdje neću ni pripadati. Žao mi je samog sebe, skoro bih se rasplakao nad sobom.

Ta neprikladnost je značajna za originalan pogled, a i ta država koja se prema umjetnicima ponaša s takvim prezironom, sluti ko si i pokušava te prisvojiti. Dali su ti državnu nagradu da se s tobom mogu okititi!

Ovdje možemo parafrazirati F. X. Šaldu: Ja sam kao prelijepo paunovo pero u olinjaloj stražnjici stare beskarakterne ptičurine. Ističem: bes-ka-rak-terne. Takva ptičurina je valjda još gora od beskarakterne.

Ima li tvoj osjećaj nepripadnosti korijene još u djetinjstvu? Imenom i porijeklom si Nijemac: u matičnoj knjizi si zapisan kao Johann. Jednom si mi pričao da su ti u školi dobradošlicu poželjeli rečenicom: „Draga djeco, ovaj mali je izgubio rat“. Vjerovatno. Moj otac je bio iz Sudeta. Kad su došli Nijemci pred njima je – u uniformi češke vojske – pobegao u Poljsku. Poljaci su ga zatvorili i nakon nekog vremena vratili u protektorat. Kad je počeo rat ponovo je otišao u Poljsku – kao njemački vojnik. U ratu je bio od prvog do posljednjeg dana, dva puta je teško ranjen. Bio je u Sovjetskom Savezu, Grčkoj, Italiji i drugdje. Prošao je dobar dio svijeta. Nakon rata nije bio izgnan, ostao je u Pragu. Ljudi su nas Nijemce gledali čudno, a ja nisam znao zašto. Nisam to razumio. Kad sam – bilo je to 1948. – prvi put otišao u školu, učiteljica me izvela pred tablu, pokazala na mene i rekla: „Draga djeco, ovaj mali je izgubio rat, ali mi ćemo mu pokazati da smo bolji od njega i dat ćemo mu priliku da se popravi i pokaže je li vrijedan toga da živi među nama.“ Bio sam skroz zbumen, i naravno, odmah sam se zainatio i postao neposlušan, i svima odbojan.

Prema svemu što je njemačko imao sam a i danas imam čudan odnos – tako na primjer, njemački jezik me istovremeno privlači i odbija. Više nikada neću govoriti dobro kao Nijemac. Uostalom ja i neću da budem Nijemac. Kad bih tu svoju njemačku polovinu mogao negdje zakopati i zaboraviti, odmah bi to učinio.

I sad, u sedamdesetoj, to osjećaš kao teret?
Još uvijek me to opterećeće. Svoju germansku polovinu vidim kao tu lošiju.
Izabrao sam da budem Slaven.

Ali kao dijete si ilegalno prelazio u Njemačku za nekakvim djedicom s kojim si rado razgovarao, znači govorio si njemački. Nešto tako si mi jednom pričao?

Drugačije je to bilo. Njemački nisam govorio, ali sam razumio. A tome, kako ga zoveš djedici, je bilo trideset-četrdeset godina, hodao je u rastrganom šinjelu i nerazumljivo brbljao. Ni s kim se nije družio, bila je to usamljena luda. Bio je odgajivač konja i imao je malo stado koje smo Venca Rutsch i ja posjećivali. A ni ti konji nisu bili baš pričljivi.

A gdje je to bilo?

U Vyšebrodskom klanцу, iza sela koje se zove Studanka. Tad granice još nisu bile razdijeljene bodljikavom žicom. Graničare je na mene upozorio neki mjesni stanovnik.

Negdje sam pročitao da navodno imaš i ukrajinske pretke...

S tim „precima“ stvari stoje ovako: dvije generacije mojih njemačkih preduka živjele su u Ukrajini. Godine 1905., za revolucije, pradjet je odlučio da se preseli u bezbjednu autougarsku monarhiju. A moj djed Johann koji se u Ukrajini rodio, pao je 1916. kao austrougarski vojnik u Ukrajini.

A znaš li kad i odakle su tvoji njemački preci došli u Češku?

Wernische su navodno u Češkoj živjeli još od 15. stoljeća. Izgleda da su došli od Brandenburga i nastanili se u Lanškrounu. Kad je to tačno bilo, ne zna ni moj sin Martin koji je pokušavao sastaviti naše rodoslovje: nije sačuvana porodična tradicija, nema službenih spisa. Znam da se moj pradjet preselio u Kijevsku Rus, znam da se tamo rodio moj djed Johann, čiji se sin, moj otac Adolf, rodio 1911. godine, ali u Lanškrounu, gdje se porodica vratila za revolucije 1905.

A odakle potiče majčina porodica?

Djeda i baka su živjeli u Pragu, ali bili su sa sela. Djed iz Sobeslava, baka iz Cerhovic.

Tvoja mama je također bila Nijemica? Šta je radila? O njoj nikad ne govorиш...

Bila je Čehinja i češki je odgojena, ali je za vrijeme rata uzela državljanstvo Rajha, dakle ne protektorata već Rajha. Moj odnos prema njoj je komplikiran, svašta sam joj zamjerao, a i dan-danas zamjeram, iako možda ne uvijek

s pravom. Kao da je stalno vidim dječnjim očima. Imam nekoliko loših uspomena vezanih za nju. Kad je već ostarila i iz Praga se preselila u Kynžvart, naš odnos se počeo poboljšavati. Zamjerao sam joj sve u vezi s ocem. Prije svega to da ga je nakon rata kad je bio u teškoj situaciji ostavila na cijedilu i razvela se od njega. S druge strane mi je imponiralo da je bila hrabra i za vrijeme rata radila za pokret otpora. A posebno mi je imponiralo to što je pekla rakiju na crno – za što je u protektoratu bila smrtna kazna. Majka je nakon rata bila puna optimizma, bila je velika komunistkinja. Vjerovatno dosta nepodnošljiva. Ona je htjela spašavati čovječanstvo, a otac se iz rata vratio bez energije, bolestan, mrzvoljan. Za njega je svjetla budućnost bila šarena laža. Štaviše, majka mu je zamjerala što se, izvukavši se nakon drugog ranjavanja u Italiji, ponovo vratio na front, iako je mogao ostati kod kuće, rat se bližio kraju. Majka je to vidjela kao atak na porodicu. Njegov argument, da su tamo negdje, bogzna gdje, njegovi drugovi, nije razumjela i shvatila je to kao izdaju koju mu nikad nije oprostila. Prošlo je više godina dok otac opet nije počeo normalno razmišljati. Poslije se oženio mladom i lijepom ženom, ali s onim što je doživio nije se nikad sasvim pomirio. Mislim da nikad nije bio sretan.

Imaš li braću i sestre?

Imam dvije polusestre. Jednu iz drugog braka moje majke, a drugu iz drugog očevog braka. Moju majku je oženio Vladimir Jančar, inžinjer vodogradnje, pronalazač rječne brane na rasklapanje. Mnogo sam ga volio, a mislim da je i on mene. Ali bio je to slabici, nije rekao ni riječ kad me je majka u četrnaestoj izbacila iz kuće.

Nedavno si u jednom razgovoru izjavio da pripadaš generaciji koja je cijeli život čekala s koje strane će doći udarac. I uvijek kad bi došao, bio si zadovoljan jer su se tvoje slutnje obistinile. Tvoj skepticizam je ustvari stari jevrejski skepticizam: stalno čekaš pogromu i sretan si tek kad stvarno dođe, jer potvrđuje tvoju predstavu o svijetu. Mi valjda imamo strašno poremećenu psihu, mi ratna djeca. I ti Karle također, kako je ne bi imao. A tek kako su izdržljiva naša tijela! Odrasli smo na umjetnom medu i cikoriji. Vjeruješ li da baš sad dok o tome govorim osjećam ukus tog *Kunsthoniga* na jeziku. Fuf! A uzgred: moj skepticizam nije ni stari ni jevrejski, on je suvremen i moj.

Iz tog vremena pamtim dobro dvije stvari: surrogate i prvi susret s normalnim, što nam je dovozila UNRRA (Uprava Ujedinjenih nacija za pomoći i poratnu obnovu). Zahvaljujući njima isprobao sam prvu dobru čokoladu, prvi dobar čaj, a prije svega žvakaće.

Ja sam zahvaljujući američkoj pomoći UNRRA prvi put isprobao rižu –

takvo obično jelo. Uopće mi nije prijala, imala je jednako gadan ukus kao topinambur (odnosno čička) ili kuhanu repu. – Mi, ratni mutanti smo stvarno napravljeni nekako drugačije nego ljudi prije i poslije nas. Mislim da je bitan dio naše ishrane bio strah. Još i danas, nekad kad se probudim u noći, pogledam kroz prozor da li se na nebu vide duga svjetla od reflektora. Još i sad čujem buku i zvečkanje stakla pred kojim smo morali bježati u podrum.

Što se tiče straha u pravu si: strah od gestapoa, strah od komunista, strah od ruskih vojnika, to je bila naša hrana. Sjećam se kako su nestajali moji jevrejski rođaci, kako je gorjela Gröbova vila, upozorenja sa radia: *Achtung. Achtung. Fremde Flugzeugen nähren sich an die Stadt vom Norden*. Sjećam se da sam tad prvi put video crnce – pilote aviona za obrušavanje. I kako su pedesetih susjedi nestajali u komunističkim zatvorima...

Tog upozorenja se ne sjećam. Ali veliki utisak su na mene ostavljale sirene. Budi sretan što te ti piloti nisu pogodili. – Jesmo li čudni? Izgleda da jesmo. Kad sam ja video prvog crnca? Crnce sam znao iz ilustriranih putopisa iz djedove biblioteke. Nešto tako normalno kao što su crnci. A kad sam prvi put video živog crnca, zaprepastio sam se – taj čovjek je na sebi imao sako i hlače! Kad bih nešto takvo pričao današnjoj djeci zinula bi od čuda. Gdje su do tad bili ti crnci? Gdje su bili sakriveni?

Upravo, mi kao djeca nismo znali šta je to sloboda: u školi nismo smjeli govoriti o tome koji radio se sluša kod kuće, šta se čita i priča, ko smo ustvari, nismo znali za banane, narandže, mandarine. Južno voće je počelo dolaziti početkom pedesetih godina i moglo se kupiti samo nekoliko dana prije Božića, ako je čovjek imao sreće i ako je odstojao sat u redu... Kad sam negdje valjda u trinaestoj prvi put jeo bananu sjećam se da mi nije prijala, kako sam izgubio iluziju jer sam zamišljao da je nešto super, nešto strašno dobro. A ona bila nikakva, bez ukusa. Tako je bilo i s avokadom koji sam prvi put jeo negdje u tridesetog...

Baš kao te banane i avokado na kraju se pokazala i zrelost o kojoj smo kao djeca sanjali, a onda isto tako i sloboda koju smo zamišljali kao nešto čudesno dok smo u provincialnoj sovjetskoj guberniji maštali o svijetu. Slutili smo da bi i jedno i drugo moglo biti prevara, ali nismo htjeli razmišljati o tome, htjeli smo maštati. Odjednom smo bili odrasli, a nešto nam nije štimalo. Tu je i demokracija, a i njen ukus je prokletno čudan.

Šta misliš, da li bi se moglo reći da nam je sloboda ukrala snove?
Nije. Onaj ko ne sanja spremam je za smrt.

Vratimo se još jednom natrag: da li je ono liječenje mokraćom iz posljednje zbirke *Nikuda* otišlo korak dalje, je li još brutalnije? Ti uviđek nastojiš da nečim iznenadiš. Postoje li granice koje ne bi prekoracijo?

To je u ljudskoj prirodi. Ako ne možeš rješavati suštinski problem usredstuješ se na sporedni. Stari kineski način liječenja kaže: ako si ophrvan teškim mislima kojih se ne možeš oslobođiti, uzmi čekić i udari se u palac na nozi i odmah ćeš misliti na nešto drugo.

A ima li granica koje tokom pisanja ne bi prekoracio?

Tabuizirane teme me privlače kao djecu nepristojne riječi. Pjesme se mogu pisati o svemu. Ja nikad ne bih pisao angažiranu, ispolitiziranu ili izravno političku poeziju, ali znam da se i ona može pisati dobro. Sjeti se Bertolt Brechta ili nekih američkih pjesnika. Ali za mene je tu granica preko koje ne bih išao. Također, nikad nisam mogao pisati po narudžbi, ma kakva bila. A pri tome mi je dosta simpatično kad za mnom neko dođe s molbom da za njegovu staru, bolesnu i jako dragu tetku napišem čestitku za imendan.

E, to mi ne bi nikad palo na pamet...

To mi se često događa. Ja bih takve želje rado ispunio, meni to u principu ne smeta, samo što nisam u stanju da to uradim.

Kakav je tvoj odnos prema javnom čitanju? U svijetu je to dosta popularno, a pjesnici tako zarade više nego od pisanja. Jevtušenko i Voznjenski su šezdesetih godina u Moskvi uspijevali napuniti fudbalski stadion u Lužnikah...

Pa, valjda si nekad čuo kako se recitira u Rusiji. Kod nas se pjesme obično čitaju, mi cijenimo trezveni, „neizvještačeni“ izraz. Rusi vole patos. Pjesnik koji svoje pjesme recitira ričući kao bik je kod nas iznimka. Osim toga, češki pjesnici imaju skromnu publiku. Da se svi domaći ljubitelji poezije sakupe u O₂ areni, bila bi to jedna scena.

Ja ne volim javne nastupe. Što sam stariji, to s manje volje izlazim na podijum. Nemam tremu, nego... vidiš me – izgledam kao vrtni patuljak.

Ko ti je od čeških književnika šezdesetih godina bio najблиži?

Kao pjesnik najviše me zanimao Jan Zábrana. Kao prijatelj najblizi mi je bio Petr Kabeš. I tu su za mene bila još tri autoriteta: Bohumil Doležal, Antonín Brousek i Jan Lopatka.

Jesi li se družio i sa drugim umjetnicima: slikarima, kiparima, muzičarima?

Družio sam se i družim. Sa slikarima, kiparima, muzičarima itd. Bio bi to

dug spisak imena, dug i žalostan, puno prijatelja je umrlo. Stari prijatelji odlaze, ponekad se nađe neki novi. Ljudi oko mene se podmlađuju.

Svijet oko mene se podmlađuje. Skoro svakome koga srećem teče mlječko sa brade. Pjesnici koji su za mene bili i ostali mjerom savršenstva – Josef Palivec, Jan Zábrana, Jiří Kolář, Emil Juliš, Josef Hiršal – su mrtvi. Iznova i iznova iščitavam njihove stihove. Također je mrtva većina mojih vršnjaka i prijatelja koje sam se godinama učio razumijevati, a koje sam zamišljao i kao svoje čitatelje.

Često govorиш o tome kako si se s nekim upoznao uz vino. Kakav je tvoj odnos prema alkoholu? Jednom, u prošlom stoljeću si mi rekao: Alkohol mi ne pomaže da pišem. Alkohol mi pomaže da preživim. Volim popiti. A ponekad i malo više no što to meni ili ljudima u mojoj okolini prija. Uvijek sam se opravdavao time da mi alkohol pomaže da preživim. Ali to je samo izgovor. Prije će biti da mi piće nekad olakšava komunikaciju. Alkohol odvezuje jezik. A to je istina, isto kao i to da nakon alkohola jezik odrveni.

A šta je sa 1989: kakav uticaj je na tebe imao prevrat?
Niti mi je pomogao niti mi je odmogao. Nešto je uzeo, nešto dao, dođe ti na isto.

A kako su zbivanja iz te godine uticala na odnos prema poeziji, ako su uopće nekako uticala?

Nije došlo ni do kakve promjene koja bi bila vrijedna pomena.

U svojoj *Svaštari* (Quodlibet), citiraš Jana Erazima Sojku koji je u drugoj polovini 19. stoljeća napisao: „Nisam rođen za akciju: sanjanje je mnogo ljepše.“

Da, to je i moj slučaj.

Je li teško kombinirati iskrenost s tajanstvenošću koju po tebi poezija mora da sadrži?

Tajanstvenost dolazi s poezijom. Poezija je tajna. Ali da se još vratim iskrenosti. Ona već jednom spominjana, ali neimenovana kritičarka mi je također prigovorila, i to nekoliko puta, da ništa ne otkrivam o sebi, da se skrivam, da pišem lako, jer to što pišem kao da me se uopće ne tiče. Htio sam vikati: Božana Správcová, zar ne vidiš da si razdirem srce?

To je možda zbog toga što je ona studirala informatiku i sama sve vrlo komplikirano komponira, čini mi se da se mimoilazite...
Ja Boženi ništa ne prigovaram. Većinom ne grijesi pa zbog čega bi onda

grijesila baš u mom slučaju? Problem je u meni – naučio sam zanat pa pravim solidne pjesme u većim količinama. Tako to biva – zanat protiv poezije.

Šta radiš kad ne radiš?

Čitam, igram se s mačkom, lijepim kolaže, sjedim u kafani. Sad upravo boljevam – oduzima mi se ruka. Proživljavam srećnu starost.

To si već napisao i na portalu izdavačke kuće Petrov: „Što se tiče mog književnog rada, najradije tek-tako sjedim na verandi i maštam o svojim budućim knjigama... Moje buduće knjige, posebno one sa pozlaćenim obrezom i u lajpciskim povezima, ukrašene promjenljivim secesijskim i još starijim inicijalima i linijama, veoma su lijepе. Posebno u predvečerja kad počinje da se smrkava.“

O kakvoj knjizi sad maštaš?

O tankoj broširanoj zbirci pjesama, pjesama koje neće izgledati kao da ih je napisao magarac.

Jesi li nekad izlagao kolaže?

Jesam, ali kolaži mi nisu bitni, lijepio sam iz radosti, a počeo sam ih prodavati kad mi je novac bio zaista potreban. Mislim da je to bila greška, nisam ih trebao nikome pokazivati.

Šta muškarcu znači poezija u sedamdesetoj? Milan Kundera je, ako se dobro sjećam, jednom prilikom rekao da je poezija samo za mladiće, a da stariji trebaju pisati romane...

Ne slažem se, staračka poezija je specifična, meni vrlo zanimljiva kategorija. Da li si npr. čitao knjigu F. X. Svobode *Skitanje po požutjeloj stranici* (Toulání po žloutnoucí stráni). Lijep naziv, zar ne? Tako bi se mogla zvati i antologija češke staračke poezije, što je izbor koji bih još rado sastavio... Možda se za nju nađe izdavač. S Martinom Reinerem bi se možda moglo dogоворити. To je izdavač avanturist. Sakupio sam već dosta toga – između ostalog i dosta razuzdanih erotskih pjesama. Uzgred, znaš li da je nedavno izšla četvrta antologija *Zaboravljenih pjesnika*?

A o čemu je taj četvrti dio?

O svemu. Tamo možeš naći npr. raspravu o žderonji* koja je tako dobra da bi čovjek jecao... Uputstvo za noćni lov leptira, prilikom kojeg srce treperi, plovidbu po noćnom jezeru među brežuljcima na kojim gore tajanstvene vatre, lutanje hodnicima prokletog zamka... veličanstvene stvari.

* Žderonja je vrsta sibirske kune – napomena prevoditelja.

Nenamjerno napisana...

Nenamjerno i namjerno. Ali poezija je na neki način prisutna u svemu – uzmi bilo kakav tekst, npr. novinski članak, i možeš se kladiti da će u njemu nešto naći. Makar rečenicu koja bi mogla da zvuči kao pjesma.

To je radio i Petr Kabeš koji je nalazio rečenice tipa: Najbolja tapeta je mramor, itd.

Petr je za takve stvari imao njuh. Šteta što se nije bavio zaboravljenim pjesnicima. Zanimalo bi me kakav bi bio njegov izbor.

Sad bih se vratio tvom trećem dijelu *Zaboravljenih pjesnika*. To je nastavak izborâ *Zalazi sunce za danom koji nije ni bio i Pjesme o nosu*. Čime se *Svaštara ili Kako se kome šta sviđa* razlikuje od pretходna dva izbora?

Ovaj put je to još malo neprilagođenje, neobičnije štivo. Ja se – iz toma u tom – usuđujem ići sve dalje, dublje za granice priznate književnosti, širim svoj prostor djelovanja na nove „nepoetične“ žanrove, tražim problematičnije autore.

Koliko dugo radiš na jednoj antologiji koja ima oko 600 kartica teksta?

Ja ove tekstove sakupljam dobroih 45 godina, a od samog početka s namjerom da ih objavim. Moj prvi izbor *Zaboravljenih pjesnika* izašao je nekad sedamdesetih kao samizdat.

A kako i kad si se odlučio da počneš skupljati zaboravljene pjesnike?

Na to me naveo Josef Palivec. On mi je ukazao da zaboravljeni i prezreni autori također zaslužuju pažnju, da je „druga“ historija češke književnosti i više nego zanimljiva. Tako sam počeo raditi na toj drugoj historiji. I to temeljito: čitao sam potpuno sve što mi je došlo u ruke. Išao sam po antiqvarnicama i praznjo im police. Za to sam imao dovoljno novca: Vocásek Zaříčanský je koštao 50 helera!

Da se malo zadržimo kod tvog učitelja Palivca. On je bio ljubitelj sjajne švicarske kruškovice, na koju si kod njega išao.

Da, viljamovke koju mu je slala porodica Stravinskog.

Govoriš o familiji kompozitora Fjodoroviča Stravinskog?

Da, on im je bio rođak! Mislim na one koji su živjeli u Švicarskoj i potpisivali se Strawinski. Oni su mu povremeno slali po sanduk kruškovice. A ona mu je prijala, vidim ga jasno kao danas! Pili smo i pričali. Dva prijatelja.

Meni je bilo tek nešto preko dvadeset, njemu već preko osamdeset... Imao sam sreće. Ali imao je sa mnom zadnjih misli!

Kako to misliš?

Bio je Majstor. Učio me, ali tako da to dugo vremena nisam ni zapazio. Htio je od mene nešto napraviti.

Misliš šta?

Pjesnika, čini mi se.

Onda si imao sreće da nađeš na takvog učitelja...

Sad mi je krivo da to tad nisam znao cijeniti. Kad je govorio o poeziji nisam najbolje pazio, zanimljivije su mi bile njegove priče iz života. Bio sam obični nezahvalni bezveznjaković, bezosjećajna klada.

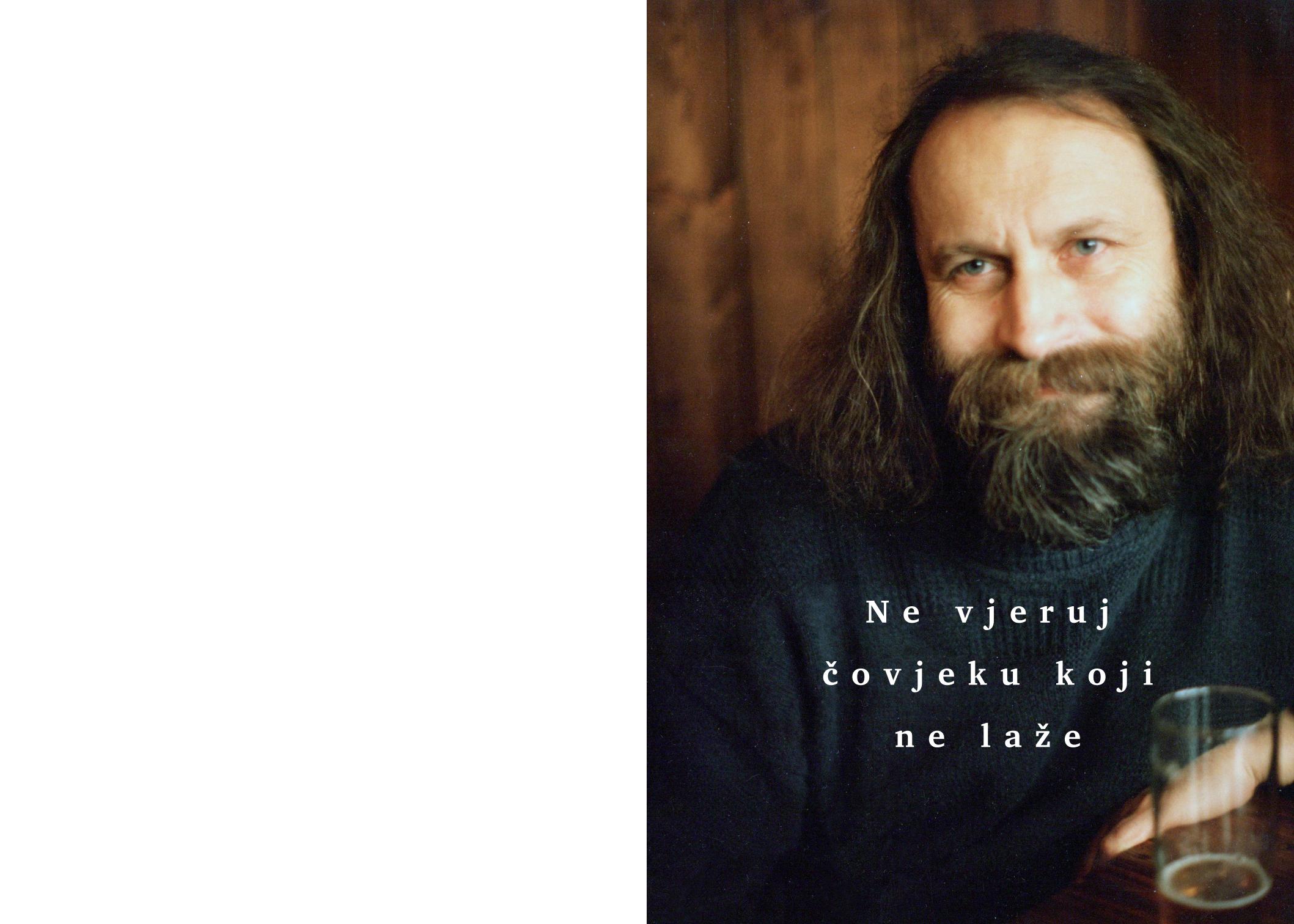
Svejedno je poezija čudna kad, da parafraziram Milana Kunderu, može biti pametnija i od svog autora. On tvrdi da je svaki dobar roman pametniji od svog autora.

Kaput je pametniji od krojača i kifla od pekara. Tako to hoda na svijetu. Vrata guraju njušku ispod psa. Svugdje sama izdaja. Riječi govore umjesto tebe. Čak bi se moglo reći da ne govorиш ti već tvoje riječi. I da često kažu i ono što ti nisi htio.

Često se sjetim Jiříja Kolářa koji je na kraju imao utisak da ga riječi izdaju pa je odlučio da pravi pjesme bez riječi, pjesme-slike.

Izbor je sačinjen iz slijedećih originala:

- **Zimohrádek** (Zimski dvorac) pisan je od 1962. do 1964. a objavljen je 1965.
- **Loutky** (Lutke) su pisane od 1966. do 1969. a objavljene 1970. Dio tiraže je bio uništen. Knjiga je bila objavljena pod imenom Josefa Palivca, autorovog prijatelja.
- **Žil, nebyl** (Živ, ne bio) je izbor tekstova napisanih od 1971. do 1978. U januaru 1979. dva ili tri puta autor je prekucao knjigu u po pet primjeraka i podjelio ih poznanicima. Godine 1988. odštampana je u Münchenu u izdavačkoj kući Poezija van domovine.
- **Včerejší den** (Jučerašnji dan) je izbor napisan od 1957. do 1987. a objavljen 1989.
- **Frc** (Zalagaonica) je imala nekoliko verzija, prvu, iz 1966, posljednju iz 1991. Sastavljena je pretežno od pjesma emitiranih na Čehoslovačkom radiu. Uz prevode, tu su i parafraze, posuđenice i mistifikacije. Neki autori, npr. Hans Gruber su izmišljeni.
- **O kdežpak** (O koješta) je zbirka sastavljena od tekstova iz raznih razdoblja, a objavljena je 1991.
- **Doupě latinářů** (Brlog latinista) je zbirka sastavljena od tekstova napisanih pretežno u rezdoblju od 1968. do 1992, a objavljena je 1992.
- **Zlatomodrý konec staričkého léta** (Zlatnomodri kraj ostarjelog ljeta) je zbirka objavljena 1994. U njoj možemo naći nekoliko tekstova iz sedamdesetih i osamdesetih godina ali pretežan dio knjige je napisan od 1990. do 1994.
- **Pekařova noční nůší** (Pekareva noćna korpa) sastavljena je od bilješki i skica s kojim – kako kaže Wernisch – „nisam znao šta da radim. Od njih sam sastavio makar parodiju dnevnika.“ Objavljena je 1994.
- **Proslyčhá se** (Priča se) je zbirka pisana od 1994. do 1996. a objavljena je 1996.
- **Cesta do Ašchabodu neboli Pumpke a dalajlámové** (Putovanje do Ashgabata ili Pumpke i dalajlame) je zbirka pisana od 1995. do 1997. godine, kad je i objavljena.
- **Dužina a jadro** (Srž i košpica) je objavljena 1998. Naziv je izmislio Michael Rittstein. Wernichovi tekstovi su, kako sâm kaže, „bili samo pratrna Rittsteinovim crtežima“.
- **Bez kufra se tak pěkně skáče po stromech neboli Nún** (Bez kofera se tako dobro skače po drveću iliti Nun). Pisana je od 1996. do 2001. kad je i objavljena. Kao autori knjige navedeni su Petar i Jakub iz Stoječina.
- **Růžovejch květů sladká vůně: Virtuos na prdel** (Slatki miris ružinih cvjetova) nastajao je u razdoblju od 1996. do 2002. godine, a objavljen je 2002.
- **Hlava na stole** (Glava na stolu). Zbirka je pisana od 2001. do 2005. Objavljena je 2005.
- **Nikam** (Nikuda). Za nekoliko pjesama iz ove zbirka objavljene krajem 2010. godine tvrdi se da su napisane 1958. godine. A nekoliko pjesama je dvostruko datirano (1958, 2009) i (1958, 2010).
- **Uctivý kolotoč. Rozhovor s Karlem Hvižďalou a nové texty.** (Dobar ringišpil. Razgovor s Karelom Hvižďalom i novi tekstovi). Praha, 2013.
- **Na břehu** (Na obali). Praha, 2014.
- **S brokovnicí pod kabátem** (Sa sačmaricom pod kaputom). Brno, 2014.
- **Tiché město** (Tihi grad). Brno, 2016.
- **Pernambuco** (Pernambuco, rukopis, 2017.)

N e v j e r u j
č o v j e k u k o j i
n e l a ž e

Ako se može vjerovati Ivanu Wernischu¹ koji tvrdi da se ne može vjerovati čovjeku koji ne laže – onda je pjesma *Kako se hvataju noćni leptiri* napisana 1957. godine. To bi značilo da ovaj izbor obuhvata stvaralački period od šezdeset godina.

Kao svoju prvu napisanu zbirku navodi *Emajliranu serenadu*, „koja je bila otkucana na pisaćoj mašini u Karlovim Varima negdje prije školskog raspusta 1958.“² Prva publikovana zborka je *Kuda leti nebo* iz 1961. godine. Već u prvim zbirkama djetinjstvo kao ključna etapa života, igra, maštanja, dječija perspektiva i dikcija zauzimaju stabilno mjesto u njegovoj poetici.

Četrdeset i jednu godinu kasnije, dakle 2002, u jednom razgovoru je izjavio:

„...nedavno sam iščitavao *Kuda leti nebo* i bio sam iznenađen – to je dosta dobra knjiga, kao da je nisam ja napisao. Šta to govorim... Ja nešto takvo ne bih ni znao napisati, ni slučajno. Napisalo ju je dijete, momak čiste glave a ja sam stari, čangrizavi kenjac.“³

Rođen je 18. juna 1942. u glavnom gradu Protektorata Češke i Moravske. U matičnoj knjizi Praškog njemačkog građanskog ureda je zapisan kao Johann Wernisch. Majka mu je bila Čehinja, a otac sudetski Nijemac koji je bio u ratu od prvog do posljednjeg dana. Kad se tome dodaju razvod roditelja i djetinjstvo u neprestanim selidbama – onda je njegov osjećaj neukorijenjenosti sasvim razumljiv.

Rođen je 1942. i njegov život je obilježen ratom. Jednom prilikom je izjavio: „Mi valjda imamo strašno poremećenu psihu, mi ratna djeca.“ Na drugom mjestu je govorio da su nakon rata prošle duge godine dok mu se otac nije počeo ponašati normalno, ali da se nikad nije u potpunosti oporavio. Otuda kod Ivana Wernischa toliko pjesama s ratnom tematikom.

¹ Iako je Wernisch najpoznatiji i najprevodeniji živi češki pjesnik donedavno je, koliko mi je poznato, na naš jezik bilo prevedeno svega nekoliko pjesama. U splitskom časopisu *Vidik* (21/1970) objavljena je *Panorama mlade češke poezije* (25 pjesama od devet pjesnika, među kojima i Wernisch). Drugi put je bio zastupljen u malom izboru čeških i slovačkih pjesnika objavljenom pod nazivom *Zbogom Jugoslavijo, zbogom Čehoslovačku* objavljenom u osjećkoj *Književnoj reviji* (3-6, 1992). Treći put u monumentalnom djelu *Zlatna knjiga češkog pjesništva*. Sva tri puta ga je preveo istaknuti češki prevoditelj Dušan Karpatský. Godine 2012. objavljen je prvi knjižni izbor od 120 pjesma i tekstova (vidi: Johann Ivan Wernisch: *Muha u jutarnjem pivu*. Izbor, prijevod sa češkog i pogovor: Adin Ljuba. Tešanj, 2012). *Majstor za ringištile*, uz objavljeno u *Muhi u jutarnjem pivu*, donosi još oko 180 pjesama i tekstova te tako sa gotovo 300 pjesma i tekstova predstavlja najreprezentativniji izbor iz njegovog djela u svetu.

² Ivan Wernisch: *Příběh dešťové kapky*. I[1958-1985]. Praha, Gema Art, 2010, 10.

³ Ivan Wernisch, Martin Reiner: *Slova su parchanti* (interview vedl Petr Hruška), Host 2002, č. 9, s. 5.

Još jedna trauma iz djetinjstva se pretvorila u lajtmotiv u njegovoј poeziјi. Kao dijete više puta je bio obješen ljude. U jednom intervjuu opisuje situaciju u kojoj se našla njegova njemačko-češka porodica:

„Tata je bio u zarobljeništvu, mama i ja smo već u maju bili internirani. Najprije na Strahov, fudbalski stadion, a onda u brenovski samostan svete Markete. Iz tog samostana pamtim samo neke od obješenih na drveću. Tamo je navodno bilo strašno – mučenja, silovanja – kako to već na takvim mjestima i u takvo doba biva. Mi smo imali sreće da tamo nismo bili dugo. Nekakav gardista, koji je tamo pljačkao, znao je mamu i posvjedočio je da ju je bio obješen kako s barikada puca na Nijemce, tako da su nas odatle pustili.“⁴

I nakon toga još jednom je bio obješenog, čovjeka koji se sam objesio. Ta slučajnost, u kojoj se mlado biće koje ulazi u život susreće s takvim načinom odlaska iz života, taj prizor obješenog čovjeka pojavljuje se u cijelom nizu njegovih pjesama. U nekim pjesmama ta slika iskrne kao detalj, u drugim je glavna tema. U pjesmi *Vraćali smo se iz škole* (objavljenoj 2014. u zbirici *Na obali*) i nakon toliko godina vidi ga jasno:

Na ivici šume
Pod svijenom brezom klečao je
Obješeni

Vidim ga,

Kleći
Gleda pod sebe
U travu

Iako se slika obješenog pojavljuje i u njegovim ranim zbirkama, rekao bih da postaje još frekventnija u zbirkama pisanim nakon 2010. To nije slučajno. Isto kao što se dječiji pogled, fantazija i naivnost pojavljuju još u njegovoj prvoj zbirci, zalazeći u sedamdesete godine ikusni Wernisch se sa još većom strašću vraća u djetinjstvo, i to ne samo tematski, već ga koristi i kao stvaralački princip: kao nikad dotad piše za odrasle iz perspektive djeteta.

Da li se ovdje radi samo o motivu koji ima svoje korijene u pomenutim traumama iz djetinjstva ili tu ima i naznaka da je razmišljao o samoubistvu – teško je procijeniti. U svakom slučaju, ostavio je i bilješku u kojoj kaže:

⁴ Petr Placák: *Kádrový dotazník*. Praha, Babylon 2001, 354.

„Nije da sam baš razmišljao o samoubistvu, to ne, ali na jedno takvo maleno samoubistvo sam pomišljao, samo pomišljao.“⁵

Motivi kojima se stalno vraća često se mijеšaju i propliču. Petar Hruška primjećuje: „Obješeni upadljivo podsjeća na lutku koja je jedan od njegovih glavnih motiva! Marioneti obješenoj na niti je predodređeno da se poslušno kreće prema volji onoga ko vuče konce. Ta figura kao simbol ropstva, nemoći, prepуštenosti, ukočenosti, ponekad ipak oživi nekim neočekivanim pokretom, kao da se konačno odlučila, makar na trenutak, osloboditi davnašnjeg jarma. Ona je ujedno i igračka koja evocira nevini dječji pogled, spremna da posmatrača odvede u svijet mašte i očara ga svojim jednostavnim izrazom. Zahvaljujući tome, lutka je nejednoznačan, u pravom smislu riječi dramatičan objekt koji u raznim kontekstima budi brojne predstave. A sad pjesnik taj motiv kontaminira s motivom obješenog i pojačava deprimirajuće i komične konotacije *ad absurdum*. (...) ...neobičan je taj polaritet: dok drvena lutka oživljava tek povlačenjem za konce, čovjek na konopu je mrtav – savladan, odnosno obješen.“⁶ Preplitanje motiva obješenog i marionete (plus motiv smaka svijeta) najbolje ilustrira pjesma *Obješeni* iz zbirke *Svinjac* koju je autor objavio kao samizdat 1982. godine u nekoliko primjeraka otkucanih na pisačoj mašini. „Teško je odrediti da li se čitateljima obraćaju nevine lutke ili obješeni ljudi: njihovo oživljavanje je očito pasivno a saglasnost izvještačena.“⁷

Obješeni

našim glavama vjetar
na mahove zaklima
da da da

i podstakne nas
da se njišemo
mašući rukama
kao u brzom hodu
ili uzrujanom govoru

tad oživljavamo
i klimamo svemu
još od smaka svijeta
da da da

⁵ Ivan Wernisch: *Pekařova noční nůše*. Brno, Petrov, 1994, 103.

⁶ Petr Hruška: *Daleko do ničeho*. Básník Ivan Wernisch. (rukopis)

⁷ Isto.

Ljudi su lutke, marionete, oduvijek, još od smaka svijeta. „Iz ove paradoxalne formulacije odjekuje skepsa prema historiji ljudskog napretka i prema sadašnjem stanju.“⁸ Međutim, ono što nama može izgledati paradoxalno, u njegovom poetskom svijetu ne mora biti. U istoj zbirci ima jedan tekst posvećen kraju svijeta u kojem se kaže „kraj svijeta je već davno bio...“⁹ Jedini problem je što ga mi nismo primijetili. Motiv kraja svijeta se ponavlja i varira još od njegovih ranih zbirki. Već u *Zimskom dvorcu* pisanim u prvoj polovini šezdesetih se pojavljuje prva od pjesama s naslovom *Kraj svijeta*.

* * *

Djetinjstvo je ključ za ulazak u njegov poetski svijet. Istrajava u motivima koji su mu se već u djetinjstvu zavukli pod kožu. Dakle, tu se ne radi o ponavljanju, već o vjernosti motivima. Ili rečeno retorikom Danila Kiša, riječ je ne o omiljenim već o opsessivnim temama. Ponavljanje i variranje određenih slika i situacija omogućava mu asocijativno usložnjavanje i unutrašnje povezivanje djela. Uz već pominjane motive djetinjstva (igranje, maštanje, dječja perspektiva...) i rata (selidbe, razvod roditelja, osjećaj neukorjenjenosti...) u njegovom obimnom opusu postoji još dugi niz bitnih motiva (san, obala, daljina, brod, marioneta...), a put je jedan od najčešćih. Njegov put je pun uzbrdica, nizbrdica, krivina, magle i mraka, opasnosti i iznenadenja – i pivnica koje vrebaju pored puta.

„E, ovako: Krene li ravno, krenuo je književnik loše. Ako podeš pravo, najkraćim putem, sigurno ćeš stići tamo gdje nisi htio.“¹⁰

U cijelom nizu pjesama put figurira i u samim naslovima. Ima više pjesma koje su nazvane jednostavno *Put*, a onda i u raznim varijantama: *Poljski put*, *Kolski put u šumi*, *Tokom pauze na putu u Wej*, *Poznajem taj put* itd. Put se redovno pojavljuje i u snovima, maštanjima, vizijama ili pijanskim drijemežima.

Nekad je putovanje potraga za nečim konkretnim, ali najčešće su to maštarije i snovi, lutanja i skitanja, beskušništvo i neukorijenjenost.... Uvijek negdje postoji neko drugdje, mogućnost bijega, prelaska u stvarni svijet ili bijega iz njega.

Značajno mjesto zauzimaju motivi *daljina* i *brodova* koji često bivaju povezani. Ti daleki predjeli mogu biti u snovima, na fotografiji, na platnu nekog slikara, negdje na davnom ili dalekom Orijentu, ili u još udaljenijoj davnoj zemlji djetinjstva, može to biti bilo gdje. Gotovo da bi se moglo reći: što dalje to bolje. *Daleko odavde* – jedan je od najtipičnijih wernischovskih naslova. Do tih nepoznatih krajeva može se doploviti ili otploviti brodom, barkom, lađom, čamcem, splavom, remorkerom. U njegovoј poeziji plove dimnjačarske i smećarske lađe, šif iz Rejkjavika, kitolovci iz Nantucketa, parobrod iz Kjota, Nojeva lađa. Drugdje to nije obični parabrod, ali parabrod s boćnim kotačem i lopaticama. I naravno, na kraju ili na početku, kako god hoćete, u raznim verzijama isplovljava Haronova lađa. Sve što plovi privlači njegovu pažnju, odnosno predstavlja dobru kulisu za njegov način izražavanja.

Pjesma Oči situirana je na šifu. Ipak i kad je na šifu, u pjesnikovim očima se zrcale i drugi šifovi. Petar Hruška kratko, ali iscrpno komentira tu pjesmu: „Mamljenju putovanja koje lađa simbolizira se ne može pobjeći, to je začarani krug – i na samoj lađi prisutne su druge lađe koje se ljujuškaju u očima onog čiji se život temelji na čežnji za nepoznatim“.¹¹

Pjesama s nazivom *Lađa* ima u njegovom djelu više (*Šif, Parobrod s kotačem*, itd.). Jednu knjigu je nazvao *Dimnjačarske lađe*, a mnoštvo je pjesama u kojima stanovitu ulogu igra neko plovno sredstvo.

Čamac je nošen vodom kao što struja sudbine odvlači pjesnika. Ipak, Wernisch se zna usidriti kad hoće i gdje hoće: „U mahovini i majčinoj dušici sidrila je moja lađa“.

Gotovo bismo pomislili da je život ili dio života proveo kao mornar na nekoj lađi, na pučini oceana, daleko od svega. Uostalom, na koricama jedne od njegovih ponajboljih zbirki, *Putovanje do Ashgabata* iz 1997. godine, bilješka o autoru završava rečenicom: „Kad poraste, htio bi biti mornar.“

Motivi se obično međusobno propliču, kao u pjesmi *Mornarovo samoubistvo* (Mornar / je čuo kako pjeva Loreley / pogledao je na sat / i skocio u vodu). U jedno privatno izdanje iz 1986. godine uvršten je sonet Jaroslava Vrchlickog koji je preradio, odnosno poigrao se s njim na nestandardan način, Ivan Wernisch. Sonet je objavljen pod naslovom: *Jaroslav Vrchlický: Mornarska priča*. Dalje se nižu pjesme kao što je *Daleko ostrvo*, itd. Ni obimna monografija autora Petra Hruške posvećena analizi pjesničkog djela Ivana Wernischa, nije slučajno nazvana *Daleko do ničega*.

⁸ Petr Hruška: *Daleko do ničeho*. Básník Ivan Wernisch. (rukopis)

⁹ Ivan Wernisch: *Přeběh dešťové kapky. I[1958-1985]*. Praha, Gema Art, 2010, 241.

¹⁰ Ivan Wernisch: *Pekařova noční nůše*. Brno, Petrov, 1994, 16.

¹¹ Petr Hruška: *Daleko do ničeho*. Básník Ivan Wernisch. (rukopis)

Posljednjih godina Wernischovu pažnju osobito privlači ona mala barka i onaj mitski prijevoznik duša preko rijeke Stiksa, o kojem su pisali toliki prije njega, od Vergilija („Skupljeni stoje i mole i k Haronu pružaju ruke, / svi bi što prije da prijeđu, da stignu do obale druge.“¹²) do Maka Dizdara („valja nama preko rijeke“¹³). Jedna od Wernischovih varijacija na tu temu glasi:

Barka
prestrta krznom
nosi mrtvog,
zelenu grančicu
i bocu rakije
tamo gdje je sve
isto što i ništa
i gdje ništa
znači sve.

I kod samih bogova ova rijeka je izazivala užas „jer je već i spominjanje te rijeke pobudivalo pomisao na smrtnost; tko bi se pak od bogova zakleo Stiksom i prekršio riječ, izgubio bi besmrtnost.“¹⁴ Ipak, Wernisch tajanstvenog prijevoznika opisuje kao starog znanca, a lađa kao da mu nikad nije dosta.

U pjesmi *Kad bih* – snivajući nabraja šta bi mu sve bilo potrebno da bi mogao pisati „priče iz nepoznatih predjela“, i naravno, kao posljednja nabrojana (posljednja kao najbitnija) je lađa: „Lađicu na rijeci bih htio“. I tako je opet spojio *nepoznate predjele*, odnosno *daljine i lađe*.

I svoju za sada posljednju zbirku¹⁵ nazvao je *Pernambuco* – što je ime broda: „Gledam usidrene brodove. Na boku jednog od njih čitam ime koje mi se sviđa: Pernambuco.“

Ovaj osvrt na *daljine i lađe* završavam jednim tipičnim wernischovskim ringišpilom iz Pekareve noćne korpe iz 1994. godine: „Moje obale plove ka davnim lađama.“¹⁶ Ma kako to tumačili – u formulaciji opet imamo i daljine i lađe.

¹² Publike Vergilije Maron: *Eneida*. Preveo i komentirao: Bratoljub Klaić. Zagreb, Matica Hrvatska, 1970, 150.

¹³ Mak Dizdar: *Kameni spavač*. (Autentično i definitivno izdanje). Sarajevo, Fondacija Mak Dizdar, 2017, 182

¹⁴ Publike Vergilije Maron: *Eneida*. Preveo i komentirao: Bratoljub Klaić. Zagreb, Matica hrvatska, 1970, 150.

¹⁵ Zbirka još nije objavljena ali njen veći dio je preveden iz rukopisa i uvršten u ovaj izbor.

¹⁶ Ivan Wernisch: *Pekařova noční nůše*. Brno, Petrov, 1994, 16.

Među njegove klasične lajtmotive spada i *san*. San je utočište. San je stvarnost. San je mora. San je život. San se oblikuje prema potrebi. „Dok živimo, možemo sanjati o životu / Kad ne sanjamo o životu, / Onda ili se borimo za život ili tražimo / i pripremamo nešto za jelo (...). Ali snovi i iscrpljuju:

„Zato što u snovima putujem
ne budim se tamo gdje sam zaspao
nego u drugim gradovima
među drugim ljudima
i drugaćijim starudijama
umorniji nego jučer“

Napisao je i pjesmu: *San o smrti*. Završna rečenica jedne od njegovih fiktivnih proza (da ne kažemo proze iz svijeta snova) glasi: „Zašto mi se i u snu toliko spava.“¹⁷

Ne samo čovjek, u njegovoј poeziji i bog spava i sanja. Jednu od pjesama s nazivom *San* Wernisch otvara stihom „Bog je na tren usnuo i sad sanja o svijetu.“ A jedino čemu se možemo nadati je da se „nekakav / bog koji se skriva ko zna gdje, probudi i svemu bude / kraj.“

A ako se bog i ne probudi, jednom ćeš se probuditi ti:

„Jednom ćeš se probuditi posljednji put
i od tog trena
bit ćeš uvijek budan“¹⁸

Bašta je u poeziji Ivana Wernischa „jedan od najbitnijih simbola unutrašnjeg azila, ugodnog skrovišta, nedostupnosti i izgubljene blaženosti“.¹⁹

Vrt je simbol i zemaljskog i nebeskog raja. U zbirci *Zimski dvorac* iz 1965. tri pjesme su situirane u baštu što se vidi i iz njihovih naslova: *Bašta*, *U bašti i Bašta oko zimskog dvorca*. U zbirci *Prazna obala* pojavljuje se nova pjesma opet s naslovom *Bašta*. U pjesmi *Samo miris* pjesnik kaže: „Gdje su u noći bile / bašte i voćnjaci / u zoru je / golo stijenje...“. U dalnjim godinama slijede pjesme: *U bašti ljubavi*, *Bašta svijeta*, *Bašta bestidnosti...*

U pjesmi *Šetnja oko pivare* pojavljuju se „zavučene baštice“, baštice oko kojih se kruži, a do kojih se ne može doći, baštice koje simboliziraju nedostupnost.

¹⁷ Ivan Wernisch: *Loutky*. Praha, Československý spisovatel, 1970, 48.

¹⁸ Ivan Wernisch: *Pekařova noční nůše*. Brno, Petrov, 1994, 24.

¹⁹ Petr Hruška: *Daleko do ničeho*. Básnik Ivan Wernisch. (rukopis)

Između magije i lakrdije

U Wernischovom opusu su desetine pjesama u kojima koristi tehniku i leksiku bajalica, basni, vradžbina, prigodnih pjesama, rimovanih pjesma, nabrajalica, uspavanki itd., na način na koji ih koriste osobe koje se bave bajanjem, vračanjem, otklanjanjem bolesti i nesreće pomoću magije. Tekst *Protiv lopova* završava se uputom: „izgovoriti to trideset puta“; dok *Bajalica protiv vjetra* počinje uputom: „U zrak se baci brašno i kaže:...“. Od velikog broja evo samo nekoliko naslova takvih pjesma: *Bajalica protiv crva, Bajalica protiv zmija, Bajalica protiv vampira i noćne more, Razbrajalica, Uspavanka...*

Analizirajući jednu njegovu pjesmu Petr Hruška primjećuje: „Možemo joj pridati univerzalnu vrijednost: Wernischova pjesma želi zadobiti čitatelja, vračanjem ga istjerati iz svakodnevnice, vratiti u proces igre i u proces bajanja, stvaranja nove stvarnosti. Zato takav akcenat na jeziku, redoslijedu riječi, ponavljanju riječi i stihova, izraza iz madioničarske leksike, iz dječijih nabrajalica... (...) Ovdje smo svjedoci jedne duboke vjere u moć jezika koji nas uspijeva prenijeti negdje gdje se ni na jedan drugi način ne može stići.“²⁰

Međutim, Wernischu je slijepa vjera u bilo šta tuđa, tako da ni njegova vjera u magiju riječi nije slijepa. Otuda se s tom vjerom u moć jezika najčešće prepliće lakrdijaštvo, kao što i divljenje kod njega uvijek prati podsmijeh. On ne ironizira samo magijske moći jezika, već i jezik kao takav.

Često zauzima pozu lakrdijaša nižeg reda, koristi sirove šale i skaredni sadržaj, a za tu formu su mu potrebeni tipizirani šaljivi likovi koje sipa kao iz rukava... Blizak mu je lapidaran stil, jednostavnost i sažetost ispoljava u lakonskim poslovicama, sentencama, krilaticama, aforizmima, u proložima ili epilozima zbirki, u motu iza naslova zbirke, poglavljia ili pjesme...

Poza lakrdijaša, dvorske lude, klauna je ugodna – omogućava mu izvrstanje ustaljenog poretku. Lakrdijaštvo kao stvaralački princip ne pojavljuje se samo u pjesmama koje su eksplicitno nastajale kao takve, u bajalicama, prizivanju kiše, prizivanju duhova ili sličnim formama. Taj princip se koristi i u naizgled „ozbilnjim“ pjesmama. Uz mitologiziranje uvijek ide i demitologiziranje. Uzvišenost zamjenjuju lakrdija i drskost. I obrnuto, nikad to nije puka parodija ili samo anegdota – sve je uvijek duboko promišljeno. Klaunske predstave podrazumijevaju improvizacije, ali kao i cirkuske akrobacije prepostavljaju savršenu tehniku i pripremljenost.

Umjetnost pisanja ili buljenje u papir

Dok su razmatranja ponajboljih pjesnika starije generacije o smislu poezije ozbiljna (Czesław Miłosz: „Šta je poezija koja ne spašava ljude i narode?“), Wernischova upitanost je drugačija: on se o poeziji izjašnjava isključivo preobučen u klauna ili dvorskog luda. Iako to što kazuje misli najozbiljnije, uvijek je to u formi komične, podrugljive imitacije ozbiljnih tekstova. S tim da on ne ismijava toliko „arhaičnost“ starijih autora ili „novotarije“ mlađih, koliko vječnu pjesničku sujetu i nadutost, patos, umjetnost visokog stila. Uvijek i dosljedno sve dovodi u pitanje – pa i samog sebe, ili prije svega samog sebe:

„...htio bih se ponekad našaliti i na svoj vlastiti račun, ali kako kad sam ja tako osjetljiv i ranjiv – dovoljno je da si sasvim malo učinim nažao i odmah mi se plače.“²¹

Ili:

„Moj diletantizam je ugrožen: već znam da se sve ne može napisati.“²²

Ili:

„Danas sam imao masu ideja, jednu za drugom, a pri tome sam radio u miru tako da sam ih sve stigao zabilježiti. Bilo ih je toliko da su jedva stale u korpu za otpatke.“²³

Tokom cijelog svog plodnog života Wernisch ostavlja čitateljima brojne znakove pored puta, ali ne da ih uputi u pogrešnom pravcu, već da im pokaže da su svi pravci pogrešni („pravac je pogrešan zato što je bio naznačen“), drugačije rečeno: da ih osloboди ustaljenih mehanizama, stereotipa, naučenih načina tumačenja. „Nije to slučajnost I ništa to ne znači / Sve je odgovor / na koji je teško naći pitanje“.²⁴ U cijelom njegovom djelu pojavljuju se brojne refleksije o značaju poezije i smislu pisanja:

²¹ Ivan Wernisch: *Pekařova noćná nuša*. Brno, Petrov, 1994, 152.

²² Isto, 153.

²³ Isto, 138.

²⁴ Ivan Wernisch: *Příběh dešťové kapky. I [1958–1985]*. Praha, Gema Art, 2010, 316.

„S interesom pratim kako me pod stare dane prestaje zanimati umjetnost i kako se počinjem baviti poezijom. Očito je da sam došao do nečeg suštinskog. Ali, da li će također shvatiti šta sam to zapravo otkrio? Možda u sljedećem životu. Do velikih otkrića dolazi se postepeno.“²⁵

Tradicionalno shvatanje poezije kao nečeg uzvišenog, nadređenog, mitskog, odnosno poezija kao božanska inspiracija izabranih je predmet demistifikacije. I ne samo poezija – u svom djelu dosljedno dovodi u pitanje sve prividne veličine oko nas i umišljenost u nama:

„Nekad mi se dogodi da napišem lijepu, dobru pjesmu, čak vrlo dobru, a onda je brže bolje bacim, da one kojih se više ne mogu oslobođiti jer su odštampane pored nje ne bi izgledale onako kao što izgledaju.“²⁶

Sva uputstva, osobito upute o pisanju, mogu poslužiti samo kao predmet ismijavanja:

„Najvrijednije pažnje, najvažnije su, kako se obično pokaže, greške, skretanja i neželjena izlaženja iz kolotečine, a to i u slučaju lutanja, jer je smjer označen loše. Da bude jasno: smjer je morao biti naznačen loše, odnosno smjer je loš, zato što je bio označen.“²⁷

Evo kako Ivan Wernisch objašnjava nastanak jedne svoje pjesme:

„Da bih preduhitrio pitanja koja su suvišna jer na njih nemam odgovor, uzorno će demonstrirati kako pravim pjesme. Razumije se da ih svaki put ne pišem na isti način ali najčešće je radni postupak slijedeći: Neko vrijeme gledam u čisti – po pravilu bijeli, ali već sam imao i žuti, plavi, zeleni – papir formata A4. Koncentrišem se ... i ... Najprije napišem naziv: Dvije Tahićanke. I onda ispod njega: „Ulicom išle dvije Tahićanke. Prvo je išla jedna i kad je vidjela pijanog Josefa Kroutvora kako leži na trotoaru, pljunula je: Pfui! – Odmah za njom išla je druga Tahićanka, međutim ona nije pljunula. Vjerovatno nije vidjela Josefa Kroutvora.“²⁸

U demonstriranoj pjesmi pod uticajem inspiracije raste broj Tahićanki i tekst završava zadovoljnom konstatacijom:

²⁵ Ivan Wernisch: *Doupě latinářů*. Brno, Petrov, 49

²⁶ Ivan Wernisch: *Pekařova noční nůž*. Brno, Petrov, 1994, 105.

²⁷ Isto, 15.

²⁸ Isto, 81-82.

„I tako je svijet postao bogatiji za jednu pjesmu. Ali, da li znamo njenu poruku? Da li ćemo iz nje izvući pouku? I hoćemo li naći kakvu? Sigurno da bismo našli, ali bolje da je ne tražimo jer nerazumljivost koristi pjesništvu. Umjetnost ne saopćava već otkriva. Šta otkriva? Tajnu. (Uzgred, sve Tahićanke su bile s Tahitija.)“²⁹

Wernischov stil

Wernischov stil je, još od njegovih ranih zbirki, prepoznatljiv. Mnogi sviraju trubu, ali kad se čuje zvuk trube Luisa Armstronga – svako zna da je to Luis Armstrong. Nastojao sam, koliko je to bilo moguće, da pjesme uvrštene u ovaj izbor poredam kronološki jer nisam znao kako drugačije. A sad mislim da je njihov redoslijed posve nevažan,³⁰ jer ako bi ih neko izvadio iz ovog izbora i izmiješao, čini mi se da više нико ne bi bio sposoban da ih poreda kronološki, ni približno. Možda ni sam autor.

Uobičajeno je da izbor pjesama nekog pjesnika kronološki prezentira sve njegove faze. Wernischovu poeziju na taj način valjda nije ni moguće predstaviti. I najpoštenije odrađena kronološka prezentacija bila bi lažna. Čini se da više nije moguće sastaviti ni njegovu potpunu bibliografiju, jer uz tridesetak štampanih knjiga postoji i ko zna koliko njegovih knjiga objavljenih u samizdatu. Njegove knjige se preljevaju jedna u drugu. Odštampa na pjesma ne predstavlja nešto završeno (otpisano) – nju je ponovo moguće uzeti u ruke i (promijenjenu ili nepromijenjenu) presaditi u novu sredinu. Poglavlje iz već objavljene knjige postaje kostur nove knjige. Naziv poglavlja objavljene knjige postaje naslov nove knjige. Koliko puta možemo naći varijante istih tekstova/pjesama, toliko puta možemo naći iste tekstove/pjesme u različitim kontekstima. U Češkoj je do sada objavljeno nekoliko izbora Wernischovih pjesma od kojih su neki i autorski. Iako je svaki koncipiran drugačije, svi imaju nešto zajedničko: tuđi su im svaka završenost i zatvorenost. I sâm Wernisch izborima pristupa kao novim autorskim djenama. O nastanku zbirke *O koješta* piše:

²⁹ Ivan Wernisch: *Pekařova noční nůž*. Brno, Petrov, 1994, 81-82.

³⁰ U uvodu u izbor iz njemačke poezije od 12. do 19. stoljeća koji je preveo i priredio, Wernisch piše: „Prilikom sastavljanja knjige nisam vodio računa o pojedinačnim žanrovima jer često nije ni moguće utvrditi granice između njih. Također dijelim mišljenje E. Steigera koji odbija bilo kakvu sistematičnost kao neprimjereno dogm: ‘Budući da se nijedna pjesma ne ravna drugim pjesmama u biti je potrebno toliko poglavljia koliko postoji pjesama – i time se ideja o organizovanju negira sama.’ In: *Berdinci vltci aneb Marcipán a pumprník*. Concordia discors aneb discordia concors německé poezie dvanáctého až devatenáctého století. Vybral a přeložil Ivan Wernisch. Praha, Československý spisovatel, 1985, 6.

„Na brzinu i nemarno sam je sastavio od tekstova nastalih u raznim razdobljima, i tako sam otkrio novi kompozicijski princip – princip mješanja karata. Potrebno je samo malo više vjerovati slučaju – pjesme međusobno komuniciraju i dodirujući se oživljavaju i mijenjaju.“³¹

Čini mi se da zbirka *Nikuda* iz 2010. predstavlja određenu vrstu „središnjeg boda“. Upravo u toj zbirci ispod nekoliko pjesama autor kao godinu njihovog nastanka navodi davnu 1958. A nekoliko pjesama ima čak i dvostruko datiranje (1958, 2009) i (1958, 2010), što bi valjda trebalo značiti da je autor na osnovu zapisa ili skice iz 1958. pjesmu završio 2009. odnosno 2010. godine.

Uvodna pjesma u tu zbirku je *Ringišpil* i pod njom je kao godina nastanka navedena 1958. Iščitavajući ovu pjesmu većini čitatelja će stalno izmicati smisao, naglo će se naći u jednom vrtoglavom ringišpilu, ubrzanim nizanju slika koje naizgled nemaju nikakvog smisla. Wernisch piše baš kao što i dijete sjeda na ringišpil – da uživa u zanosnom okretanju, a ne da u njemu traži smisao. Dakle, dosjetka je u tome da se malo uživa i u samom čitanju kao takvom. Majstor za ringišpile filtrira svoje čitatelje, nestrljivi se ne mogu provući u njegov svijet. Oni koji kao glađu izbezumljeni psi jure od informacije do informacije (a u pravilu ih nisu sposobni razlikovati od dezinformacija), dakle oni koji ne razlikuju gumenu od stvarne kosti, brzo odustaju i vraćaju se traženju informativnijih i upotrebljivih tekstova. A ona nekolicina strljivih, čiji čitateljski refleksi nisu deformirani, naničane slike mogu poslagati kako im volja. Sa starim Majstором mogu se razumjeti samo oni koji se nisu zaboravili igrati. I prevođenje ovih njegovih stihova i tekstova – a prevođenje nije baš lak posao – pretvorilo se u igru, u igre bez granica. U radost.

Petar Hruška upozorava na opasnosti koje sobom nosi takav stvaralački način: „Ivan Wernisch kao svaki pravi umjetnik mora voditi računa upravo o onome u čemu se krije njegova snaga. U njegovom slučaju je to primamljivo množenje predstava i spontanih pjesničkih slika u kojim se hrabrost u naivnom i naivističkom pristupu sukobljava sa onim što sâm naziva lirskim trabunjanjem.“³² Ali stari Majstor je naravno svjestan te opasnosti, kao i posljedica koje takav pristup ima. Otuda ispod teksta: *Bedřichu je neko kazao*, Wernischov komentar: „Banalnost se, ne bez kazne, koristi u poeziji, uvijek je ostane više nego što je potrebno.“

Iz istog razloga stari lisac upozorava i sebe samog i svoje čitatelje na opasnosti koje sobom nose mistifikacije. Zbirku *Iz ovogodišnjeg kraja svijeta* koju je potpisao imenom Václav Rozehnal, jednim od svojih pseudonima, otvara citat „Mistifikacije su, i ostat će, zabava za jalove ili ne baš oštrom me ljude.“ Citat je potpisani imenom J. W. Goethe. Da li je to zaista Geteov citat ili samo još jedna Wernichova mistifikacija nije toliko ni bitno – upozorenje je tu!

U poeziji Ivana Wernischa spajaju se prošlost i budućnost i nestaju sve granice – granice između djetinjstva i starosti, mrtvih i živih, sna i jave. Ko želi da razumije njegove stihove mora se naviknuti da se u njegovom svijetu kreće bez granica, da slobodno luta kao po pašnjacima bez bodljikavih žica, bez predrasuda prema nepoetskim slikama i detaljima.... Ništa ne dijeli petogodišnjeg Ivana Wernischa iz 1947. i današnjeg iz 2017. Vremenske razlike neprimjetno premošćuje u jednom stihu. Bez ikakvih priprema i upozorenja prevede nas iz jave u san, iz života u posmrtni život i natrag.... U njegovom poetskom svijetu ravnopravan književni položaj imaju pogled na zalazak sunca i klozetski smrad, muha u jutarnjem pivu i nepoznata žena čiji bi dolazak mogao da mu promijeni život....

Riječima *sad* i *uspomena* pridaje poseban značaj premda *sad* po svemu sudeći ne postoji jer „Između prošlosti i budućnosti najvjeroatnije nema ništa“, i uprkos tome što *uspomene* nisu vjerodostojne jer ono čega se sjeća je „lažna uspomena urezana u sjećanje još u mladosti“. Ili je pak *uspomena* stvarna, ali njen predmet je nestvaran:

„i uspomena na neproživljeni život
još dugo miriše
kao list izmravljen prstima“

Uticaji

Na početku smo spomenuli neke od ključnih životnih momenata koji su uticali na njegovo stvaralaštvo. Što se tiče književnih uticaja – uz češku književnost – na njega su svakako uticale njemačka i ruska književnost koje također čita u originalu, te klasična poezija i uopće kultura Dalekog istoka.

U *Pekarevoj noćnoj košari* pjesnik navodi knjige iz kojih se pedesetih i šezdesetih godina učio pisati: „nedostižne uzore – za mene – ali da njih nije bilo danas bih pisao drugačije“.³³ Riječ je o prijevodima na češki:

³¹ Ivan Wernisch: *Příběh dešťové kapky. II [1985-1994]*. Praha, Gema Art, 2010, 232.

³² Petar Hruška: *Daleko do ničeho. Básník Ivan Wernisch.* (rukopis)

³³ Ivan Wernisch: *Pekařova noční nůše*. Brno, Petrov, 1994, 67.

- Francuska poezija nove dobi (preveo Karel Čapek)
- Aloysius Bertrand: *Gašpar Noćnik* (preveo Josef Heyduk)
- Paul Fort: *Francuske balade* (preveo Jiří Konůpka)
- Melankolija: pjesme dinastije Sung 960-1277 po Kristu
(preveo Vladimir Holan)
- Edgar Lee Masters: *Spoon River Anthology* (preveo Jiří Kolář)
- Walt Witmen: *Vlati trave* (preveo Jiří Kolář)
- Carl Sandburg: *Dobro jutro, Ameriko* (preveo Jiří Kolář)

Zatim navodi jednu knjigu na njemačkom:

- *Dichtungen der Naturvölker* (von Eckart v. Sydow)

I na kraju samo jedan češki original:

- Jakub Deml: *Mí přátelé* (Moji prijatelji)

Onda dopisuje još jednu knjigu, opet prijevod – kako piše – „iz koje sam se osamdesetih godina učio, a valjda nešto i naučio“.³⁴ Knjiga o kojoj je riječ je *Svijet evropskih basni* (Ezpop, Phaedrus, Babrios, Avianus i dr.).

U razgovoru sa Karelom Hviždalom navest će još nekoliko imena, prije svega imena svojih učitelja Josefa Palivca i Josefa Hiršala. A od čeških pjesnika ističe posebno Jana Zábranu. U ovaj nazuži izbor svakako spada i Jiří Kolář, ne samo kao prevoditelj s engleskog, već i kao pjesnik i kolažista.

To da je Wernisch studirao školu primjenjenih umjetnosti i da je htio biti slikar, a ne pjesnik, kao i to da cijeli život rado pravi kolaže, u Češkoj je poznata stvar. Valjda zato *slika* u njegovoj poetici zauzima posebno mjesto, otuda u brojnim stihovima i tekstovima uticaji i stope raznih slikara i slika. Ali ako se sjetimo njegovog triptiha *Čchang, Čchen i Čou* jasno je da da ni slika nema pravo na tron:

„Čou je također dobro znao kako se treba slikati i zato nije slikao ni demone ni bogove, niti majmune i pse. Nije slikao ništa. Cijele dane je prespavao, a po mraku bi sjedio kraj prozora svoje kolibe, pijuckao vino i gledao niz putu cestu.“

No likovne uticaje na njegovo stvaralaštvo Wernisch ne poriče već upravo ističe:

„Do riječi mi nekako posebno nije stalo, time ne želim reći da su one sasvim beznačajne, to ne, ali ja svoje pjesme gradim kao kolaže od slika.

³⁴ Isto, 67.

Slika prethodi riječi – u predgovornoj fazi mišljenja teče slijed slika.³⁵

I sâm čin pisanja na kompjuteru poistovjećuje s modeliranjem u glini:

„Pisanje na kompjuteru je kao modeliranje gline: stalno nešto dodaješ i oduzimaš. Na kompjuteru se strašno lako briše i premješta. U suštini, ja svoje tekstove modeliram.“³⁶

Wernisch nije samo cijenjen kao pjesnik, on je priznat i kao kolažista. Izbor *Muha u jutarnjem pivu* objavljen 2012. godine bio je popraćen sa dvanaest pjesnikovih kolaža. Češki kolaž od njegovih početaka karakteriše spašanje likovne i književne umjetnosti. Ne samo da su likovni umjetnici tražili inspiraciju u književnosti već su i književnici, a naročito pjesnici, svoje iskustvo bavljenja kolažom koristili i u poeziji. *U Pekarevoj noćnoj korpi* iz 1993. ostavio je bilješku o tome kako se pravi pjesma kolaž:

„Kolaž od nasumice (tokom listanja) izabranih rečenica iz slijedećih svezaka Biblioteke *Večeri pod lampom*: Francis Rock – Čarobnjački ples smrti, Andrew Hathaway – Hladna smrt od vrelih pahuljica, Gerald Morphy – Dželat iz Greenocka, Gordon Walby – Pio je krv svojih žrtava, Andrew Hathaway – Rick Masters i fantom ubica, Arno Skinner – Zamak porobljenih duša.

Pod pramcem čamca zaškripao je pjesak

Sjenke su se već izdužile,
iz močvare se dizala izmaglica,
bilo je hladno i vlažno,
ali barem više nije padala kiša.

Puzavice su se raširile
po crvenim zidovima od cigle.

Iznad bunara se na lancu njihala
prazna kanta.“³⁷

³⁵ Ivan Wernisch: *Uctivý kolotoč. Rozhovor s Karlem Hviždalu a nové texty*. Praha, 2013, 30.

³⁶ Karel Hviždala: *Kominík řeči (rozhovor s básníkem Ivanem Wernischem)*. 23.1.2010.

Na: <http://blog.aktualne.cz/blogy/karel-hvizdala.php?itemid=8637>

³⁷ Ivan Wernisch: *Pekařova noční nůše*. Brno, Petrov, 1994, 27-28.

Ovdje nas pjesnik pokušava uvjeriti u to da je od nasumice izabranih rečenica iz ovih šest romana iz „zabavne biblioteke“, „lakog štiva“, sastavio ovu pjesmu-kolaž. A za ovu pjesmu mirne duše možemo zaključiti da je tipična wernischovska pjesma. Ozbiljna, prava pjesma. Sastavljena ni od čega. Od vakuma zgušnuta teška, sumorna atmosfera.

Možemo mu vjerovati ili ne, ali provjeriti ne možemo.

Ispod ove bilješke o nastanku pjesme kolaža slijedi ova bilješka:

„Lošu pjesmu nije moguće stvoriti. – Dođavola, dragi zahtijevni čitatelju, da li je pjesma dobra ili nije zavisi prije svega od tebe, sve se može čitati ovako ili onako. Vrlo često, a toga moraš postati svjestan, pjesma koju odbacuješ nije dobra jer ti nisi sposoban da je shvatiš.“³⁸

Naravno, pošto Wernischa sad poznajemo već dovoljno dobro, jasno nam je da je i ovu tvrdnju, kao i sve druge, negdje, na nekom mjestu opet, pobio, potukao, i na ovaj ili onaj način doveo u pitanje. I opet u wernischovskom stilu: samo poricanje često bude izrečeno prije onoga što se poriče. Samo ga treba pronaći, iščeprkati u njegovom obimnom i naizgled nepovezanom opusu za koji bi se moglo reći da je jedna do u detalje dobro promišljena i uređena svaštara.

Parafraze, mistifikacije i krivotvorine Ivana Wernischa

Na pitanje koja mu je najbitnija knjiga, jednom prilikom je odgovorio: „Uvijek mi je najbitnija ona knjiga na kojoj upravo radim.“ Knjigu bilješki i skica pod nazivom Pekareva noćna korpa započinje rečenicom: „Ne želim ništa napisati, ne moram imati ništa napisano, želim pisati.“³⁹ Dakle, moglo bi se reći, pisanje kao *modus vivendi*. Ali Wernischu je jednako važno bilo i objavljanje. Međutim, sedamdesetih godina 20. stoljeća u vrijeme „normalizacije“ u socijalističkoj Čehoslovačkoj brojni autori i prevoditelji bili su zabranjeni.⁴⁰ Njihova autorska djela i prijevodi objavljinava su u samizdatu, u emigraciji, završavala su u ladicama ili su na volšeban način pod tuđim imenima (izmišljenim ili stvarnim i posuđenim) bila objelodanjivana.

³⁸ Isto, 28.

³⁹ Isto, 15.

⁴⁰ Tako je npr. prijevod Selimovićove *Tvrđave* na češki objavljen pod imenom Milada Nedvedová iako ju je preveo Dušan Karpatský. Zahvaljujući tomu što mu je kolegica i prijateljica „posudila“ svoje ime, *Tvrđava* je mogla biti objavljena. Brojna druga djela nisu imala tu sreću pa su godinama ili desetljećima ležala u ladicima.

Budući da u to vrijeme ni Wernisch nije mogao objavljivati vlastite pjesme, intenzivno se posvetio prijevodima i parafrazama. Prevodio je prije svega sa njemačkog (Hans Sachs, Peter Altenberg, Hans Arp, Paul Scheerbart, Paul Klee, Christian Morgenstern, Arno Holz itd.), ruskog (Anotn Pavlovič Čehov, Anna Ahmatova), flamanskog (Paul van Ostaien), francuskog (Jean Cocteau, Pierre Reverdy), talijanskog (Aldo Palazzeschi, njemački latinski pišući pjesnici 16. stoljeća). S obzirom na to da ne pravi oštru granicu između prevodenja i pisanja, prijevod smatra zajedničkom imovinom autora i prevoditelja, a granica između prijevoda, parafraze i kopije nekad može biti potpuno nevidljiva.⁴¹ O nastanku knjige *Janjad vukovi i liti Marcipan i medenjak* sâm Wernisch kaže: „Na ‘izboru stare njemačke narodne i polunarodne poezije’ sam radio od 1975. do 1984.“ Knjiga je objavljena u Pragu 1985. a u njenom uvodu piše:

„Ova knjiga je antologija pjesničkih prevoda i ništa više, što je čista laž. Prijevodi se mogu izbrojati na prste jedne ruke, većina tekstova su parafraze, mistifikacije i posuđenice (posuđenicama nazivam pjesme za čiju građu sam upotrijebio elemente posuđene od drugih autora).“⁴²

Istina je da je Wernisch bio zabranjivan i da je imao problema, ali njegova sklonost i ljubav ka mistifikaciji takve su i tolike da mistificira do danas i u potpuno drugaćijim društvenim okolnostima. Pod svojim imenom, imenom Ivo Kořán, i pod raznim pseudonimima – Wernisch je pripremio oko šest stotina emisija s prijevodima poezije, od čega su samo polovinu činili stvarni prijevodi (Ingeborg Bachmann, Johann W. Goethe, Hans Sachs itd.), dok je u ostalim emisijama u okviru svojih mistifikacija svoje stihove pripisivao stvarnim pjesnicima (Jean Cocteau, Konstantin Christomanos, Alfred Momber, Johann Jacob Haringer itd.) i fiktivnim (Hans Gruber, staroegipatske ljubavne pjesme, izmišljeni kineski, perzijski i afrički pjesnici itd.). Mnogo godina kasnije o tome je napisao:

„Kad sam svojevremeno za Čehoslovački radio falsificirao Goethea, niko to nije primjetio. Onda sam sastavio nekoliko pjesama i napisao da su od Morgensterna, radujući se kako će to završiti velikim skandalom. I opet ništa. Onda sam počeo podmetati krivotvorine na veliko – petominutne, petnaestominutne, pa i duže emisije s uvodnim medaljonima o ‘autorima’ – o Cocteau, Reverdymu, Christomanosu, Cendrarsu,

⁴¹ Slovník české literatury po roce 1945. Ivan Wernisch.

Na: <http://www.slovníkceskéliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1165&hl=Wernisch+>

⁴² Ivan Wernisch: *Přiběh dešťové kapky. II[1985-1994]*. Praha, Gema Art, 2010, 8.

Altenbergu, Haringeru, Mombertu, Ehrensteinu, Holzu, Arpu, Scheerbartu, Schwittersu, Lerschovi, Achterbergu i drugim, sve skupa bilo je toga za sijaset sati emitiranja – i niko, ama baš niko ništa! Niko nije ispoljio ni najmanju sumnju. Nadao sam se da će na moje aktivnosti upozoriti neko od slušatelja – zamišljao sam kako pravedno ogorčeni srednjoškolski profesor u penziji negdje u nekom gradiću cjepidlački sastavlja žalbu – ali ne, ništa takvo nije se dogodilo. Stekao sam osjećaj nekažnjivosti i sigurnosti i više se nisam puno ni trudio da kopiram stil tih pjesnika kojim sam poturao svoje vlastite tekstove. I tako je to išlo godinama – sve do kraja 1988. kad mi se Jindra Flusser, iz čisto profesionalne znatiželje, bez ikakvih loših namjera obratio s pitanjem: ‘*Slušaj, u pjesmi Janjad vukovi imaš slijedeći distih: Jedan, dva, tri, četiri, pet / baš je divan ovaj svijet. Da li se sjećaš kako je to bilo u originalu?*’ – U meni je puklo. Rekao sam: ‘*Ne sjećam se baš tačno, ali ako te zanima kakva je tamo bila rima, onda..., hm..., tamo je bilo vier i dir, samo što sam na češkom morao brojati do pet.*’ – Tako sam podlo odgovorio mom bezazlenom prijatelju, tako podlo, da sam se uplašio..., i u tom trenutku straha sam shvatio da lažem.⁴³

Ipak, valja naglasiti da je stari Majstor najironičniji prema samom sebi. U jednom razgovoru izjavio je: „Nakon augusta⁴⁴ sam bio zabranjen, hvala dragom bogu, inače bi iza mene ostalo još više gluposti.“⁴⁵ Mada nisam baš siguran da je tu zaista mislio isključivo na samog sebe. Čini mi se da se u tome osjeti i njegova reakcija na patos izjava svakojakih piskarala o tome kako su u socijalizmu bili zabranjivani, mada ni u socijalizmu ni nakon njega nisu napisali ništa čestito. Isto kao što i događaje oko prevratne baršunaste revolucije 1989. ironizira i vidi kao naduvani mit.

* * *

Objavljivao je pod više pseudonima, a sumnja se da pod pseudonimima objavljuje do danas. A širenje tih fama potkrepljuje i sâm:

„Rozehnalove pjesme počeo sam pisati kad sam radio kao čuvar u skladištu namještaja u Čablicama, znači 1978. ili 1979., i pišem ih do danas. Nekoliko kopija zbirke *Iz ljetošnjeg kraja svijeta*, napisanih pisaćom

⁴³ Ivan Wernisch: *Pekařova noční nůž*. Brno, Petrov, 1994, 55-56.

⁴⁴ Misli se na 1968. i ulazak vojski Varšavskog pakta u Čehoslovačku – napomena prevoditelja.

⁴⁵ Petr Placák: *Kádrový dotazník*. Praha, Babylon 2001, 358.

mašinom, podijelio sam 1982. prijateljima, a 2000. godine, s nekoliko dodanih tekstova, objavio sam zbirku u izdavačkoj kući *Triada*. Sada, opet proširena, čeka na svoje drugo izdanje.⁴⁶

Time njegove mistifikacije ne završavaju – ne samo da piše pjesme pod pseudonimom Václava Rozehnala, već ga onda pod svojim pravim imenom citira u svojim zbirkama. Tako npr. za poglavje *Na morskoj obali* iz zbirke *Sa sačmaricom pod kaputom* za moto je uzeo riječi Václava Rozehnala: „Uprkos izvjesnim poteškoćama / proživjeli smo lijep dan“. Ili to uradi još drugačije – piše u njegovom stilu! Posljednje poglavje iz zbirke *Tíhi grad* zove se *Zrakoplov*, a pod naslovom je napomena: „Spjevano u stilu Václava Rozehnala“.

„Vjerovatno više niko ne može dešifrirati sve Wernishove pseudonime“ – zaključuje Petr Hruška – „i unijeti dovoljno književnohistorijske svjetlosti po pitanju autorstva pojedinačnih tekstova. Na brojna pitanja sam pjesnik reagira odgovorom da se više *ne sjeća*. Možda je to zaista tako, a možda se samo zabavalja prateći napore tragača za činjenicama koji svoj svijet žele imati pouzdano klasificiran i sređen.“⁴⁷

Brojne pjesme je objavio i kao „narodne ili polunarodne“. Osim njemačkih, kod njega se mogu naći pjesme Eskima, Pigmeja, Sijuksa itd. „Izvinjavam se narodu Kirkiza što sam izmislio jednu njihovu pjesmu.“⁴⁸

U njegovoј poeziji figurira cijeli niz stvarnih ili izmišljenih likova: Gete, Eckermann, Schiller, cijeli red čeških književnika i književnica, od davno umrlih klasika do autorovih suvremenika i prijatelja, od nepoznatih, običnih ljudi, do poznatih mecenata Posebno mjesto među njima zauzimaju jedan Bedřich i učitelj Kadó. O nastanku imena ovog drugog lika ostavio je bilješku: „Jednom mi je neko slagao da se tuta na japanskom kaže kadó. Sad već znam da to nije tako.“⁴⁹

Antologičar zaboravljenih pjesnika

Iako ne voli da ga uvrštavaju u nekakve antologije, na sebe je skreno pažnju javnosti i kao „antologičar“. Između ostalog objavio je četiri obimne antologije, odnosno četiri izbora „zaboravljenih, zapostavljenih

⁴⁶ Ivan Wernisch: *Přiběh dešťové kapky. I [1958-1985]*. Praha, Gema Art, 2010, 260.

⁴⁷ Petr Hruška: *Daleko do ničeho. Básník Ivan Wernisch*. (rukopis)

⁴⁸ Ivan Wernisch: *Přiběh dešťové kapky. III [1996-2009]*. Praha, Gema Art, 2010, 8.

⁴⁹ Isto, 90.

i potcenjivanih“ pjesnika.⁵⁰ U njima nam pokazuje da postoje i druge i drugačije historije književnosti od onih zvaničnih. Witold Gombrowicz u svom Dnevniku piše: „Historija književnosti... No dobro, ali zašto samo historije dobre književnosti? Loša umjetnost može biti za narod tipičnija. Historija poljske grafomanije o nama samim bi nam možda rekla više nego historije Mickiewicza i Prusa.“⁵¹ Možda se u ovim Gombrowiczevim riječima krije jedan od razloga cjeloživotnog Wernischovog iščitavanja češke poezije. Kao drugi, jednakoj jak razlog, vidim njegovu sumnju u oficijelne historije i zvanične kriterije, i to ne samo u one nekadašnje, socijalističke već i u ove današnje, književnoindustrijske, odnosno medijalne i komercijalne kriterije. Jasno je da su među zapostavljenim i zaboravljenim završili i brojni sjajni pjesnici. Od stihova jednog takvog pjesnika Wernisch je posudio naslov za prvi od ova četiri izbora: *Zalazi sunce za danom koji nije ni bio*. Zli jezici tvrde da je Wernisch i ovu priliku iskoristio da u njih uvrsti svoje stihove pod imenom/imenima fiktivnog/ih autora ili da ih pripiše nekom/nekim od stvarnih i zaboravljenih. Ko će znati da li je to tačno. Uostalom, kad je riječ o poeziji – bitni su sâm čin pisanja i stihovi, sve ostalo je manje važno, ili posve nevažno.

U Bilješci izdavača u posljednjoj antologiji Zaboravljenih Ivan Wernisch je napisao:

„Izabrao sam stotine i stotine tekstova, ovaj put pretežno proznih, prebirao ih, pregrupisavao, isprobavao šta uz šta paše, i ostajao zapanjen nad onim što je od toga nastajalo. Osjećao sam se kao da pratim živi razgovor. Ljudi, od kojih su se samo neki nekad negdje mogli sresti, razgovarali su, nadopunjivali se, raspravljali i nadvikivali. Opet je riječ o autorima danas već zaboravljenim ili previđanim, ili čak i omalovažavanim, dakle takvim kakvim se pristojan književni kritičar može baviti isključivo iznimno.“

Isto kao i prethodne antologije ni ova ne bi trebala podržavati mišljenje da je oficijalna historija zapravo zavjera koja forsira samo vlastite favorite, da druga, neoficijelna književnost zaslужuje više svjetla i spomenika jer je nastajala prije svega u radionicama nepriznatih genija. Neki od sjajnih tekstova iz ovog izbora bili su napisani kad Gospod nije bio kod kuće, ostali bi, da ovdje za njih nije bilo odgovarajućeg konteksta, u najboljem slučaju mogli poslužiti kao predmet sprdnje.

⁵⁰ – *Zapadlo slunce za dnem kteý nebyl* (Zalazi sunce za danom koji nije ni bio, 2000)
– *Píšeň o nosu* (Pjesma o nosu, 2005)

– *Quodlibet* (Quodlibet, 2008)
– *Živ jsem byl!* (Živ sam bio, 2010)

⁵¹ Witold Gombrowicz: *Deník. I. 1953-1956*. Praha, Torst, 1994, 96

Kao što često upozoravam – a nastojim to dokazati i svojim vlastitim životom i djelom – poezija i glupost se uzajamno ne isključuju.

Ništa bez čega se od ovog trenutka ne bi moglo, nisam otkrio. Historija se neće prepisivati. U to sam gotovo siguran. Ali sasvim sam siguran i u to da sam na svjetlo dana izvukao mnoštvo zanimljivih tekstova.“⁵²

Jedna od antologija koju nije objavio, a koju bi kako je sam izjavio želio objaviti, je Antologija staračke poezije:

„staračka poezija je specifična, meni vrlo zanimljiva kategorija. Jesi li npr. čitao knjigu F. X. Svobode *Skitanje po požutjeloj stranici*. Lijep naziv, zar ne? Tako bi se mogla zvati i antologija češke staračke poezije, što je izbor koji bih još rado sastavio... (...) Sakupio sam već dosta toga – između ostalog i dosta razuzdanih erotskih pjesama.“⁵³

Muzika i film

Wernischova poezija pokazala se kao vrlo privlačna za uglazbljivanje. Više grupa i interpretatora napisalo je muziku ne samo za cijeli niz njegovih pjesama, već i za neke od njegovih proznih tekstova. Najviše njegovih tekstova uglazbio je Mikoláš Chadima i njegov MCH Band.⁵⁴ Uzgred, s vremenom na vrijeme Wernisch piše, a Chadima rado pjeva na njemačkom. Od ostalih interpretatora najpoznatiji su The Plastic People Of The Universe,⁵⁵ Petr Skoumal, Jan Burian, Michal Vícha, C&K Vocal, Pavel Fajt, itd. Od devet pjesama sa albuma *Hovězí porážka* (Klanje goveda), valjda najboljeg albuma The Plastic People Of The Universe, četiri su napisane na Wernischove tekstove (1. *Išao je po krv*; 2. *Svinjac*; 3. *Cijeli dan baksuzan*; 4. *Pogleda na sat*). Taj album sniman je na raznim mjestima u razdoblju od 1982–1984. godine, dok su pjesme u knjižnoj formi prvi put bile publikovane tek 1991. godine u knjizi *O koješta* (samizdatova izdanja ne računam niti imam pregled o njima). Dakle, ako bismo prema zvaničnim izdanjima zbirku kro-nološki prezentirali ovaj izbor, ispalo bi da su ove pjesme objavljene 1991.

⁵² Živ jsem byl! Zapomenutí, opomíjení a opovrhovaní. Čítanka z „jiné“ české literatury (1745–1947). Vybral a usporedával Ivan Wernisch. Brno, Duhé město, 2012, 497.

⁵³ Ivan Wernisch: *Uctivý kolotoč. Rozhovor s Karlem Hvižďalou a nové texty*. Praha, 2013, 52.

⁵⁴ Mikoláš Chadima jedna je od ikona češke alternativne scene. Potpisnik je Povelje 77. Vrlo aktivran do danas. Više na njegovom portalu: <http://www.mchband.cz>

* * *

Na motive priča iz Wernischove knjige *Putovanje do Ashgabata ili Pumpke i dalajlame* bio je snimljen animirani film *Tři Fuové* (Tri Fua, 2000, režija Jan Bubeníček). A o samom Wernischu snimljen je film *Zblízka* (Izbliza, 1998, režija Břetislav Rychlík).

Za kraj

Iako je jedana od legendi samizdata i undergraunda, Wernisch nije bio angažirani pjesnik, nije pisao političku poeziju. Ipak, višezačnost njegovih riječi i višeslojnost njegovog izraza nisu odgovarali socijalističkom režimu pa je naravno bio zabranjivan. A o njegovim mistifikacijama da i ne govorimo. Njegova prva žena je u svom dnevniku iz 1970. zabilježila: „U subotu ujutro na radiju su govorili o Ivanu, desetak minuta tvrdog ribanja, gospodin Wernisch navodno nije nikakav pjesnik, gospodin Wernisch se šprda sa radnim narodom.“⁵⁶ Nakon promjene režima 1989. dok se cijeli niz književnika i drugih umjetnika aktivno uključuje u politički život Wernisch ostaje „sa strane“, ili rečeno njegovom retorikom on i dalje dosljedno ide svojim putem („ne-kamo se uputio / a ipak se mnogo puta tokom noći našao na istom mjestu“).

Ili nešto drugačije – primjer, kako intimna ispjed može dobiti univerzalnije i političke konotacije:

„Ništa se nije promijenilo / samo su kurve postale mlađe“.

Početkom devedesetih, u vrijeme najvećeg zanosa u Čehoslovačkoj, odnosno Češkoj, Wernisch je bio i više nego skeptičan. *U Pekarevoj noćnoj košari* iz 1994. zabilježio je:

⁵⁵ Rock grupu *The Plastic People Of The Universe*, osnovao je 1968. godine u Pragu Milan Hlavsa (basgitara, vokal) i autor je muzike u većini pjesma. U procesu normalizacije sastav Plastic People se nekoliko puta mijenjao. Svi članovi su prošli kroz komunističke zatvore, neki su bili protjerani iz zemlje, ali je grupa uvjek nekako preživljavala. Zvanična čehoslovačka štampa je Plastice označavala za vulgarne huligane, muzičke analfabete i psihički poremećene individue. Svima koji su isli na njihove koncerne prijetila je opasnost da završe na policiji. Iz protesta zbog zatvaranja Plastica i drugih muzičara iz undergronda nastala je inicijativa Povelja 77. Jedan od njenih osnivača, Václav Havel, suradivao je sa grupom u organiziranju njenih tajnih koncerata, čak je birao i tekstove drugih autora (između ostalih i Wernischove) na koje je Hlavsa pisao muziku. Kada je kao predsjednik Havel 1998. išao u posjetu SAD-a, Milan Hlavsa je u Bijelom domu svirao kao gost na koncertu Lou Reeda. Hlavsa je umro 2001. godine, ali grupa svira do danas. Više na: <http://www.plasticpeople.eu/>

⁵⁶ Helena Wernischová: *Rozespalý poštmiistr čas*. Praha, Torst, 2011, 31.

„Nakon 1989. mislio sam da će morati promijeniti svoj odnos prema gospodi, njihovoj državi i institucijama kao što su sudovi, policija, revizori u tramvajima i sl. Kakva glupost! A to smo još i dobro prošli.“⁵⁷

Ili malo dalje:

„Ne sviđa mi se ovdje. Ništa mi se ovdje ne sviđa, kažem ništa, a naročito ne sve ove promjene nabolje, s perspektivom da nam u budućnosti bude još bolje. Najradije bih zbrisao odavde. Samo gdje.“⁵⁸

Ima ljudi kojima je dobro u svakom režimu. Wernischu je izgleda tijesno u svakom. Međutim, za razliku od njega koji je „tako osjetljiv i ranjiv“, njegovi tekstovi odolijevaju vremenu. Njegove riječi s početka šezdesetih godina prošlog stoljeća, bez obzira na više „prevratnih“ promjena koje su se otad dogodile, imaju istu vrijednost i danas:

„Kraj svijeta je već davno bio... Samo što do N...ske gubernije svaka novost dolazi sa takvim zakašnjenjem da o njoj više nema smisla ni govoriti. Nešto se šuškalo, a onda su svi na to zaboravili i nastavili da žive kao što su oduvijek živjeli.“

„Velike stvari krahiraju na malim – ni kraj svijeta ne može ništa učiniti sa našom nedodjjom. Pri tome je izraz teksta tipično višezačan, kao izjava dvorske lude, klaunska gesta, jevrejska anegdota ili orijentalna bajka. To je prije svega podsmijeh našem provincijalizmu ...“⁵⁹ komentar je Petra Hruške.

Kad Wernisch izjavlja: „Ja sam nedoučen i ne skrivam to, ionako ne bi nikoga nasamario“ to je samo daljnja mistifikacija. Njegov dijapazon je širok, on odbija, on ne želi da bude specijaliziran, a naročito ne visoko specijaliziran jer to drugim riječima znači biti ograničen. Posljednjih tridesetak godina nametana mu je uloga „vođe“, čak „gurua“ što odbija s podsmijehom i što je absurdno očekivati od čovjeka koji ni sâm ne zna gdje ide: „Zar sam mogao slutiti da idem ovamo, da će leći baš ovdje, na ovaj rasklimani krevet, da će se prekriti ovom dronjavom, smrdljivom dekom i okrenuti licem prema zidu?“ To je još jedan od njegovih lajtmotiva (I u samim naslovima zbirki, poglavljia i pjesama: *Odnekud nikamo, Nikuda, Daleko odavde, Gdje ćeš?*...). Međutim, istina je da je među njegovim poetskim likovima i nekoliko

⁵⁷ Ivan Wernisch: *Pekařova noční nůše*. Brno, Petrov, 1994, 30.

⁵⁸ Ivan Wernisch: *Pekařova noční nůše*. Brno, Petrov, 1994, 31.

⁵⁹ Petr Hruška: *Daleko do ničeho. Básník Ivan Wernisch*. (rukopis)

gurua kao što su učitelj Kadó, Yûn-men ili neki od bezimenih učitelja – tako je pjesnik sebi stvorio prostor u kojem može da se igra učiteljâ i đakâ.

Njegov poetski svijet uokviren je problemima svakidašnjeg života. Etilizam, a naročito književni, mu je tuđi – cijeli život se posvećuje zaboravljenim pjesnicima među kojima se osjeća kao svoj među svojima. Još na početku svog pjesničkog puta posvetio si je pjesmu *Zaboravljen* koja završava strofom:

Nekad
Sam bio pjesnik
Pisao sam pjesme
Ako vam ikad zatrebaju
u koferu su na ormaru
pažljivo prepisane i spremne
za zaborav

414

Ukratko, on želi da objema nogama ostane čvrsto na zemlji, u svojim snovima, i u svojoj osmoj deceniji života želi da sačuva makar mrvicu djeteta u себи.

I kad piše o onome što ga боли – a uglavnom o tome i piše – iščitavajući njegove stihove opuštamo se i obuzima nas zanos kao u bezbrižnoj vožnji na ringišpilu. Nakon svake pročitane pjesme bih, kao dijete uskliknuo: Maj-store, još jednu vožnju, molim!

I na kraju, da ne bi bilo nesporazuma, vratimo se naslovu ovog pogovora: kad Ivan Wernisch kaže: „Ne vjeruj čovjeku koji ne laže“ – to ne znači da treba vjerovati onome koji laže, već da se valja paziti onih koji pripovijedaju čistu istinu.

STAVOSERVIS PRAHA

národní podnik
100 40 PRAHA 10 - MALEŠICE, ČERNOKOSTELECKÁ, č. 527

Muzeum hlavného mesta Prahy	2350/80
Cílloj dnešní:	4. 1. 80.
Došlo dne:	

51/1

M U S E U M hl.m.Prahy

Sady J. Švermy 1554/52
P r a h a 1

Vaše značka: - - -

Naše značka: KPO-KE-Č

Praha, dne: 28. 12. 1979

věc: Pracovní hodnocení na s. Ivana Wernisch

Na základě Vašeho požadavku uvádíme Vám nížepracovní hodnocení na s. Ivana Wernisch, nar. 18. 6. 1942, bytem Praha 5, Holečkova 2650.

Jmenovaný pracuje v našem podniku na středisku ostraha jako strážný od 2. 5. 1977. Výkon jeho služby hodnotíme celkem jako dobrý. Dosud nebyly zjištěny při výkonu jeho služby žádné výkyvy. Je ochotný vždy vypomoci za chybějícího pracovníka.

Povahy je klidné a mírná.

417

STAVOSERVIS n. p.
KÁDROVÝ A PERSONÁLNÍ ODDĚLENÍ
100 40 PRAHA 10
Černokostelecká čp. 527 Čepková
Marie Čepková
vedoucí kádrové evidence

Vyřizuje: Čepková

Telefon: 77 48 41, 77 60 41

1.332

Dálnopis: 122 634

Bilješka o autoru

Johann Ivan Wernisch rodio se u Pragu 1942. godine. Objavio je tridesetak knjiga pjesama, od kojih je za njega najvažnija ona koju upravo piše.

* Muzej glavnog grada Praga
Sady J. Švermy 1554 / 52
Prag 1

Vaša šifra : - - - Naša šifra: KPO-KE-Č Prag, dana 28.12.1979.

Predmet: Karakteristika druga Ivana Wernischa

Na osnovu Vašeg zahtijeva dostavljamo Vam ocjenu ispunjavanja radnih obaveza druga Ivana Wernischa, rođ. 18.6.1942., sa stanom u Pragu 5, Holečkova, 2650.

Imenovani radi u našoj ustanovi u obezbjeđenju kao stražar od 2.5.1977. Ocjenjujemo da svoje obaveze izvršava sve u svemu dobro. Pri obavljanju njegovih dežurstava do sada nisu utvrđeni nikakvi nedostaci. Uvijek je voljan zamijeniti odsutnog kolegu.

Mirne je naravi i tih.

Marie Čepková
rukovodilac kadrovske evidencije

Provjera: Čepková
Telefon: 77 48 41, 77 60 41 1.332 Teleprinter: 122 634

Sadržaj

Ništa, ništa i ništa

9	*** (nikako se ne mogu oslobodit osjećaja)
10	Ništa
11	*** (Kraj svijeta je već davno...)
12	Kako se hvataju noćni leptiri
13	Dijete
14	Magnolije
15	Magla
16	Oči
17	Samo miris
18	Crni sandučić
19	*** (Ko zna)
20	Kino Pasaž
21	*** (Da mi je čuti fon-fon, uredaj za prisjećanje!)
22	*** (Ko je mogao, platio je)
23	*** (bio jednom jedan)
24	*** (Šuma)
25	*** (Slagalica od kostiju)

Jučerašnji dan

29	Počinje jučerašnji dan
30	Jučer u ovoj istoj ulici
31	Nebo
32	*** (bio je pijan, ovaj puta malo manje nego obično)
33	*** (odjednom ostariti)
34	U sumrak
35	*** (Do mene su dopriš glasovi)
36	Aduti
37	Zaboravljen
39	*** (znate igru: zatvorиш oči napipaš knjigu)
40	Kauč
41	Ljudi iz jednog sela
43	Ko je jednom isprobao
44	Zmija
46	Obješeni
47	Šetnja oko pivare
48	Išao je po krv
49	*** (Cijeli dan baksuzan)
50	*** (Pogleda na sat)

51	Magla se diže
53	Zato što u snovima putujem
54	Sve
55	*** (Dobar ukus na kraju uvijek brani)
56	Dobrotvor Hlávka jedne večeri
57	Dan kad se nisu sreli
58	A drugi put
59	Dugi dan
60	Dobrotvor Hlávka jedno prijepodne
61	U dvorištu zamka
62	*** (Pisanje pjesama je)
63	Vrhunac požude
64	*** (Nije isključeno da će moje pjesme)
65	Sjenke su se već izdužile
66	Snijeg
67	Jedan Bedřich
68	Na samom početku
69	Tek tako
70	Zlatnomodri kraj ostarjelog ljeta
71	Bedřichu je neko kazao
72	Zumbuli
73	Glicinije
74	*** (Ispočetka svako piše drugačije)
75	*** (Koga na putu uhvati mrak)
76	Najljepše ljeto
77	*** (Da su granice Wittgensteinovog jezika)
78	(Ponavljanje bilo čega u beskraj)
79	*** (izostavi svaku riječ koju izostaviti možeš)
80	*** (oduzimanjem, isključivanjem mogućnosti)
81	Zalazi sunce
82	I ovog odvratnog predvečerja
83	Lica iza prozora
84	Franjo Josip
85	Život je san
86	San (IV)
87	Priča se
88	*** (Vani se smrkava)
89	*** (Večer je u prozoru)
90	*** (U ogledalu sobe)
91	*** (Kad utihne pleh-muzika)
92	*** (Sto, vrata, stolice)
93	*** (Počeli su venuti)
94	Svijet malenog zelenog pauka
95	Stvarna priča s kraja jednog popodneva koje je završavalо
97	Ništa se nije promijenilo

Glava na stolu

139	Uspavanka
140	Voda nosi lišće
141	*** (Vodila je ljubav s kim je stigla)
142	Otići iz ove kafane
144	Ljetni dan
145	*** (Gdje ćeš?)
146	*** (Prije mnogo godina)
147	Slatki miris ružnih cvjetova
148	*** (Budim se)
149	*** (Sjesti u restoran)
150	*** (Šta je, što buljiš u mene?)
151	Miris kiše
152	*** (Sve je više stepenica u mojoj kući)
153	Šta je ovo, imam čudan osjećaj
154	Tamo dolje
155	Mlada lupa šerpama
156	Moja draga stanuje u uličici ljubavi
157	*** (Vjetar lupka klozetskim vratima)
158	*** (Još me zagrlji)
159	Ogledalo, bicikl, svijećnjak...
161	Jutro je vedro
162	Na stolu cvjeta papirna ruža
163	Kad umrem
164	Sjedio sam pod drvetom
165	Večer je
166	Uspomena

Odnekud nekamo

101	Ti, koja zuris
102	Čas sija sunce
103	Putovanje do Ashgabata
105	Poklopac klepeće
106	Učitelj Kadó
107	Kaput
110	Krv teče
111	Ugasili su svjetlo
112	Smrt je na nas čekala drugdje
115	Na poljskom putu
116	Jednom je učitelj Kadó tek tako izašao
117	Na podnevnoj žezi
118	Na podnevnoj žezi
119	Luđaci
121	Kola
123	Nanula učitelja Kade
124	Krušna supa
126	Kolski put u šumi
127	U zimskim šumama kraj Volhova
128	Yün-men reče svećenicima
129	I reče Yün-men
130	A onda Yün-men nastavi
131	Zapuha od vrata
132	Učitelj Kadó
133	Bila je noć punog mjeseca
134	Posljednji dan

Nikuda

171	*** (<i>Aletheia, istina, boravi samo u govoru...</i>) <i>(Hesiod)</i>
172	49. poglavlje (Glasovi), iz Andele
173	Čike s lancima na prslucima
174	Hladna tišina
175	Jednom
176	Pisamce
177	Te večeri
178	Poznajem taj put
179	Dok su me ljudi slušali
180	Noć
181	Onaj tvoj

Na obali

- 185 Davno, kad su u Moami još živjeli bogovi...
187 Prevaren
189 Crna kafa
190 Iz tajnih sjećanja
191 Tokom pauze na putu u Wej
193 Čchang, Čchen i Čou
196 Zaprega i konj
197 Na bijelom papiru
198 Vračali smo se iz škole
199 Jurim kući
200 Koračaj polako
201 *** (Kleči)
201 Pentesileja
204 San
205 U satu je škljocnulo
206 San o svetioniku
207 Na obali
208 Prozor
209 Dovoljno je tako malo
210 Otpuhao je prašinu s gramofonske ploče
211 Neću ništa
212 *** (Remorker vuče šlep s pijeskom)
213 Prozor
214 *** (Bilo mi je tužno samom)

Sa sačmaricom pod kaputom

- 219 *** (Na jugu putujem...) (Wang Čchung)
220 Zamislil
221 Bliže neodređeno vrijeme
222 Duhački orkestar
223 Lutka koja namiguje
224 Kafana pokraj puta
225 Sačmaricom pod kaputom
226 Nakon godina u B.
227 Kafana na splavištu
228 *** (Pale se lampe)
229 *** (U kafani pokraj puta)
230 *** (Cvijeće je stajalo bez osjećanja...)
 (Hermenegild Jireček)
231 Stanično zvono zvonii
232 Bijela kafa
233 *** Hodao sam među drvećem.
234 Taj čovjek je živio sam

- 235 Duža pjesma u prozi
236 Cvijeće vene i vrpce blijede
237 *** (Uprkos izvjesnim potешkoćama...)
 (Václav Rozehnal)

- 238 Na morskoj obali
239 Uspomena
240 Petřiny, stari kvart
241 *** (U limenoj kutiji s pagodom,
 palnamama i slonom)
242 Kad bih
243 Lađa
244 *** (Na balkonu je kisnuo stolić)
245 Hladni dan
246 Već toliko puta
247 Nešto takvo
248 *** (Cirkuska kola)
249 *** (Šta će biti dalje)
250 *** (Ono za čim sam žudio...) (De la Cámara)

- 251 Zveckaju šoljice i tacnice
253 Fajfront
254 *** (Pripovjedač anegdota je otisao)
255 Msassa i dvije iste žene
256 Čungulufudi i Lusuka
257 Kako se topio snijeg
258 *** (Požari gradova, sudari planeta)
259 *** (Brade mrtvih rastu kao korov)
260 To je ko fol vic
261 Budi se...

- 262 Vratili mi kaput..
263 Sa sačmaricom pod kaputom
264 Ni psa ne bi istjerao van
265 Kofer
266 Drama
267 Praviti stihove
269 Pjesnik

Tiha varoš

- 273 Tiha varoš
274 Dan je završio
275 Nakon kiše
276 Kod kovrdžavog jagnjeta
278 Zujanje
280 Davno je to bilo
281 Muškarac s koferom
282 A šta ako se ipak vratim
283 Maglovito je jutro

- 285 Bila je noć
286 Tri prijatelja
288 Pokušavam
289 Lovac gorila
290 Riba
291 The Pipe: Safety Matches
292 Pepeo
293 Maloprije je bila noć
294 Čuo sam pjesmicu
295 Utvara
296 „Uf!“
297 Zrakoplov /
 Spjevano u stilu Václava Rozenhala
298 Kod Pupoljaka
300 Treći čovjek
301 E, pa, gospodo...

- 336 Stranci
337 Slanina
338 Vrata je otvorilo dijete
339 Potok
340 Voćnjak
341 Podoficir umire u galicijskom lazaretu
 (Prema Victoru Hadwigeru)
342 Pastir je ovamo vodio stado

- 343 Posljednji sud
344 * * * (Barka)
345 * * * (Obraz priljubljen)
346 Oganj
347 Šumski duh
348 * * * Rupa isječene u ledu
349 * * * (Trulo korijenje)

- 350 Mač
351 Pjesma čakije
353 S naletom vjetra podigoše se pjesak i prah
354 Mlinovi mljeli vjetar
355 U klopci kućnih duhova
356 * * * („E pa dosta!“)
358 * * * (Flodor je sjeo za stol pred gostionicom
 Kod svetog bureta)
360 * * * (Dokle ču stići ako produžim ovom
 ulicom uzbrdo)
361 * * * („Tako!“ odahnuo je)
362 Čaj
364 * * * (Spora služavko)

Pernambuco

- 305 *** (...ko noću ne ide u šumu)
 (Ladislav Klíma)
306 Rodendan
308 Majka stoji pored daske za peglanje
309 Ništa mi ne govori
310 Á
311 Kad je u šumi mnogo gljiva
312 Nigdje nismo bili
313 Modri sat
314 Pod nebom koje obećava
316 Prije večeri ipak
317 S krošnji još malo kaplje
318 Déjà vu
319 U jesenjim krčmama
320 Na noćnoj rijeci
321 Irma
322 Prokapljuje
323 Lijepa riječ ništa ne može pokvariti
324 Svi su me oduvijek zvali Aron
325 Pernambuco
327 Zapuhao je vjetar
328 U prašumi
329 Ovi ljudi
330 Stanica u Berdyševu
331 Stric Jenik je pričao
332 Pješačka kolona se dugo postrojavala
334 Vaške
335 Čaj

Jedan dobar ringišpil

- 369 S Ivanom Wernischom razgovarao
 Karel Hviždala (Izbor)

O ovom izboru

Ne vjeruj čovjeku koji ne laže

391 Pogovor: Adin Ljuca

417 Bilješka o autoru

Izdavač:
Adin Ljuca Samizdat
www.samizdat.nu

Za izdavača:
Milorad Pejić i Adin Ljuca

Korektura i lektura:
Amela Abadžić

Lektura:
Milorad Pejić

Dizajn i prijelom:
Mario Chromý

Fotografije:
Památník národního písemnictví

Štampa:
Milan Hodek

Prag, MMXVIII

Objavlјivanje knjige novčano su pomogli:
Fatima Ljuca i Ministarstvo kulture Češke Republike

Posebnu zahvalnost zasluguju:
Petr Hruška i Petr Kotyk

IVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANWE
VIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANR
AVIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVWN
NAVIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANWERNISCHAEI
WNAVIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANWERNISINRS
EWNAVIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANWERNCVWC
REWNAVIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANWEIHAEI
NREWNAVIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANRSINRSI
INREWNAVIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVWNCSVNC
SINREWNAVIVANWERNISCHIVANWERNISCHAEIHAEI
CSINREWNAVIVANWERNISCHIVANWERNISVNRSSINRSIN
HCSINREWNAVIVANWERNISCHIVANWERNCAWNCSVNC
IHCSINREWNAVIVANWERNISCHIVANWEIHNEIHAEI
VIHCSINREWNAVIVANWERNISCHIVANVSIWRSINRSINR
AVIHCSINREWNAVIVANWERNISCHIVVACVENC
NAVICHCSINREWNAVIVANWERNISCHAAHARIHAEI
WNAVICHCSINREWNAVIVANWERNISVNNWINNSINRSINRS
EWNAVIHCSINREWNAVIVANWERNCAWWEVWIC
REWNAVIHCSINREWNAVIVANWEIHNEERAESHAEI
NREWNAVIHCSINREWNAVIVANWERNIWRRNNRCINRSINRSI
INREWNAVIHCSINREIVANWERNISENNIWNVWNCVWC
SINREWNAVIHCSINIVANWERNISCHIISSEIIAEIHAEI
CSINREWNAVIHCSIVANWERNISCHIVSCRSVNRSSINRSIN
HCSINREWNAVIVHIVANWERNISCHIVANHNC
IHCSINREWNAVIVANWERNISCHIVANWEIHNEIHAEI
VIHCSINREWNAVIVANWERNISCHIVANWERNIWRSINRSINR
AVIHCSINREIVANWERNISCHIVANWERNISENC
NAVICHCSINIVANWERNISCHIVANWERNISCHIHAEI
WNAVICHCSIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVINRSINRS
EWNAVIHIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANWNC
REWNAVIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANWEIHAEI
NREWNAVIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANWERNINRSI
INREIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANWERNISWC
SINIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANWERNISCHIHA
CSIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVIN
HIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANW
IVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANWERNISCHIVANWE

